

**“Stichting De Samenwerking”,
Pensioenfonds voor het
Slagersbedrijf**

Jaarverslag 2023

Edvard Munchweg 107-B
1328 MK Almere
Telefoon 088 1198030
Mail: [Info@ pensioenslagers.nl](mailto:Info@pensioenslagers.nl)
Internet: www.pensioenslagers.nl

Inhoudsopgave

BESTUURSVERSLAG	5
Voorwoord	6
1 Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	9
2 Karakteristieken van het fonds	11
2.1 Inleiding.....	11
2.2 Over het fonds	11
2.2.1 Naam en vestigingsplaats	11
2.2.2 Profiel van het fonds.....	11
2.2.3 Doelstelling, missie en visie	12
2.3 De organisatie van het fonds	13
2.3.1 Het Bestuur.....	13
2.3.2 Het Verantwoordingsorgaan	14
2.3.3 De Raad van Toezicht	14
2.3.4 De Commissie van Scheidslieden.....	14
2.3.5 Adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten	14
2.3.6 Uitbesteding & advisering	15
3 Verslag van het Bestuur	16
3.1 Inleiding.....	16
3.2 Hoofdpijnen	16
3.2.1 Ontwikkeling financiële positie.....	16
3.2.2 Ontwikkelingen en uitvoering pensioenregeling	17
3.2.3 Goed pensioenfondsBestuur	19
3.2.4 Communicatie	29
3.2.5 Toezichthouders AFM en DNB.....	31
3.2.6 Ontwikkelingen in 2023 en verder.....	32
3.3 Financieel beleid	34
3.3.1 Inleiding.....	34
3.3.2 Financiële kerncijfers	34
3.3.3 Premiebeleid	35
3.3.4 Toeslagbeleid en kortingsbeleid	37
3.3.5 Kosten uitvoering pensioenbeheer.....	39
3.3.6 Kosten uitvoering vermogensbeheer	41
3.3.7 Actuarieel	43

3.4	Risicobeleid	45
3.4.1	Algemeen.....	45
3.4.2	Risk Governance	45
3.4.3	Strategische risico's	47
3.4.4	Risicohouding, risicobereidheid en normenkader	47
3.4.5	Integraal Risicomanagement	50
3.4.6	Integraal Risicomanagement	51
3.4.7	Risicoregister	52
3.4.8	Ontwikkelingen 2023.....	53
3.5	Beleggingsbeleid.....	53
3.5.1	Strategisch beleid	53
3.5.2	Portefeuillebeleid 2023	54
3.5.3	Beleggingsresultaat 2023	55
3.5.4	Macro-economische ontwikkelingen en marktontwikkelingen	56
3.5.5	Maatschappelijk verantwoord beleggen	57
3.5.6	Risicoparagraaf vermogensbeheer	58
3.5.7	Z-score en performancetoets	59
3.5.8	Vooruitblik	59
	VERANTWOORDING EN TOEZICHT	61
	Verslag van het verantwoordingsorgaan.....	62
	Reactie van het Bestuur op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan.....	68
	Verslag van de Raad van Toezicht.....	69
	Reactie van het Bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht	82
	JAARREKENING.....	83
	Balans per 31 december	84
	Staat van baten en lasten	85
	Kasstroomoverzicht	86
	Toelichting op de grondslagen.....	87
	Toelichting op de balans	94
	Toelichting op de staat van baten en lasten.....	111
	OVERIGE GEGEVENS.....	118
	Actuariële verklaring.....	119
	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	121
	BIJLAGEN	131
	Volumeveranderingen	132
	Kenmerken pensioenregeling	136

Bestuur en Commissies	138
Bestuur	138
Het verantwoordingsorgaan.....	141
Samenwerkende organisaties.....	142
Interne partijen	142
Externe partijen.....	142
Annex IV inzake SFDR	146

BESTUURSVERSLAG

Voorwoord

In dit verslag blikken we terug op 2023. Bij het uitkomen van het jaarverslag voor “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (verder: het fonds) is de wereld onrustig.

In een tijd van toenemende onrust staan we voor talloze uitdagingen, waarvan de klimaatcrisis een van de meest urgente is. Ook de internationale onzekerheid ten aanzien van bijvoorbeeld de oorlog in Oekraïne en het conflict in de Gazastrook heeft gevolgen voor de pensioenfondsen in Nederland. Uiteindelijk is een energie- en voedselcrisis uitgebleven in 2023, al heeft de sector wel veel last gehad van hoge energieprijzen aan het begin van het jaar. Verder is op 1 juli 2023 de nieuwe Wet toekomst pensioenen ingegaan. Sociale partners en het fonds hebben in dit kader in 2023 de nodige stappen gezet.

Op de financiële markten was het jaar 2023 ook vol in beweging. Onze deelnemers en het bestuur maakten zich zorgen over de mogelijkheid van een recessie en hoopten tegelijkertijd op een zachte economische landing. Gelukkig bleek de economie sterker dan gedacht. Lagere energieprijzen aan het einde van het jaar en een opkrabbende Chinese economie hebben hier zeker aan bijgedragen, hoewel laatstgenoemde niet geheel zonder struikelblokken verliep vanwege uitdagingen binnen de vastgoedsector.

In 2023 heeft onze totale beleggingsportefeuille een rendement behaald van 3,7%. Aan de verplichtingenkant was sprake van een dalende rente, wat resulteerde in een lichte daling van de dekkingsgraad ten opzichte van de dekkingsgraad eind 2022.

In de beleggingsportefeuille deden aandelen het erg goed, vooral in bepaalde regio's, waarbij de wereldwijd gespreide portefeuille een winst van meer dan 27% behaalde. Vastgoed daarentegen verloor zo'n 12% in waarde.

Ondanks positieve resultaten heeft het fonds moeten besluiten geen toeslag te verlenen per 1 januari 2024. Om de pensioenen te kunnen verhogen, kijkt het bestuur naar de prijsontwikkeling (cijfers van het CBS) tussen september 2022 en september 2023. De prijzen daalden in deze periode met gemiddeld 1,39%. In het beleid staat dat het fonds bij een daling van de prijzen de pensioenen niet verhoogd. We vinden het als bestuur belangrijk om vast te houden aan ons huidige beleid, maar dit besluit viel het fonds wel zwaar.

Wat stond er in 2023 op de agenda van het fonds? In het bijgaand jaarverslag leest u welke werkzaamheden, beleid en pensioenontwikkelingen gedurende het jaar centraal stonden. Ook leest u in dit jaarverslag in detail hoe onze financiële positie was op 31 december 2023 en welke resultaten het fonds heeft behaald. Naast de kerncijfers, missie, visie en strategie, beschrijving van de organisatie, kenmerken van de pensioenregeling en het verslag van het Bestuur gaan we in op de beleidsmatige onderwerpen die in 2023 een rol speelden.

Het fonds besteedt veel aandacht aan goede en heldere communicatie over het beleid, de ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, oud deelnemers en gepensioneerden. In 2023 zijn regelmatig de nieuwe regels voor pensioen vanuit de nieuwe Wet toekomst pensioenen onder de aandacht gebracht. De communicatie bestond uit het informeren over wat de nieuwe regels voor pensioen op hoofdlijnen inhouden en generieke informatie over het proces dat het fonds volgt. Ook is aan de website een pagina toegevoegd waarop meer informatie over deze nieuwe regels te vinden is.

Naar aanleiding van de werkzaamheden op keuzebegeleiding is in 2023 het digitale beleid van het fonds verder vormgegeven en nader uitgewerkt. Een nieuwe website is midden 2023 gelanceerd en in 2024 zal het fonds pilot draaien voor een digitaal platform voor de deelnemer.

In 2022 is een risicobereidheidsonderzoek gehouden onder deelnemers en gepensioneerden en dit onderzoek is herhaald in 2023. Het onderzoek is wederom gehouden onder deelnemers en gepensioneerden en is ook verspreid onder deelnemers die niet meer actief deelnemen aan ons fonds en pensioenaanspraken hebben opgebouwd. Dit is ter voorbereiding op het nieuwe pensioenstelsel, waarin de risicobereidheid van deelnemers een vast onderdeel van het beleid wordt.

Nu per 1 juli 2023 de Wet toekomst pensioenen in is gegaan, is zoals eerder genoemd de voorbereiding en uitwerking prioriteit op de agenda van het bestuur en de commissies. In 2023 is veel en intensief overleg geweest met alle stakeholders om tot een nieuwe, uitvoerbare regeling te komen. Het bestuur is dankbaar voor de grote betrokkenheid van sociale

BESTUURSVERSLAG

partners, het Verantwoordingsorgaan en de RvT bij alle processen om te komen tot de nieuwe inrichting van het fonds onder het nieuwe pensioenstelsel.

In 2023 heeft het fonds aandacht gehad voor de monitoring van continuïteitsplannen en diverse beheersmaatregelen bij uitbestedingspartners, waaronder Appel Pensioenuitvoering, Van Lanschot Kempen en Caceis.

Binnen het Bestuur is er ruim aandacht geweest voor het risicobeleid van het fonds. De strategische risico's zijn uitgebreid besproken en het IRM beleid is verder aangepast. De rapportages vanuit de risicomonitor worden besproken en de uitkomsten daarvan worden opgevolgd door de verschillende commissies binnen het fonds.

In het kader van de aangepaste Beleidsregel geschiktheid en het door de Pensioenfederatie opgestelde Servicedocument 'Besturen van een pensioenfonds' is eind 2023 gestart met nulmetingen onder de bestuursleden op competenties en deskundigheid voor aanpassing van het geschiktheidsbeleidsplan. Deze nulmetingen hebben geresulteerd in individuele uitslagen en collectieve uitslagen (radargrafieken). Voor 2024 wordt het hele geschiktheidsbeleid inclusief bijlagen als functieprofielen, opleidingsplan en evaluatiecycli geactualiseerd en geïmplementeerd.

Naast het verstrekken van financiële zekerheid aan gepensioneerden, heeft het fonds een bredere maatschappelijke functie. Door verantwoordelijk en duurzaam te beleggen, kan het pensioenfonds bijdragen aan een rechtvaardige en leefbare toekomst voor alle generaties. Het fonds gaat uit van drie doelstellingen, namelijk verhouding rendement-risico, goede reputatie en rendement.

Verderop vindt u ook de verslagen van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht in dit jaarverslag, evenals de verklaringen van de externe actuaris en de externe accountant over het jaarverslag. In het financiële deel van het jaarverslag ziet u de jaarrekening.

Wij willen iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van het fonds, bij deze bedanken.

Ilse van Eekelen
Werknemersvoorzitter

Laetitia de Leede
Werkgeversvoorzitter

BESTUURSVERSLAG

1 Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantal werkgevers	2.145	2.131	2.137	2.078	2.050
Aantal verzekerden					
Deelnemers	12.505	13.017	13.721	14.035	13.865
- waarvan premievrije opbouw AO	488	461	490	514	548
Gewezen deelnemers (slapers)	42.579	49.699	48.877	47.730	49.336
Pensioengerechtigden	13.281	12.849	12.598	12.201	11.677
Ouderdomspensioen	9.781	9.425	9.192	8.904	8.497
Weduwnpensioen	2.793	2.749	2.760	2.699	2.611
Weduwnaarspensioen	642	612	587	545	524
Wezenpensioen	65	63	59	53	45
Pensioenregeling					
Premiepercentage Ouderdomspensioen	28,30%	28,30%	24,30%	20,30%	20,30%
Uurfranchise (x € 1,00)	8,27	7,50	7,34	7,12	6,95
VPL regeling - vanaf 1 mei 2015	0,00%	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%
Opbouwpercentage per dienstjaar ouderdomspensioen	1,54%	1,40%	1,20%	1,60%	1,60%
Toeslag op pensioen en -aanspraken per:	1-1-2024	1-1-2023	1-1-2022	1-1-2021	1-1-2020
Actieven	0,00%	8,80%	0,30%	0,00%	0,00%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0,00%	8,80%	0,30%	0,00%	0,00%
Korting op pensioen en -aanspraken	In 2023	In 2022	In 2021	In 2020	In 2019
Actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Premies					
Feitelijke premie	57.076	57.628	49.166	39.193	41.490
Kostendeekkende premie	51.541	72.363	64.857	73.698	65.986
Gedempte kostendeekkende premie	57.335	52.150	43.047	38.047	39.429
Uitkeringen ¹	55.774	50.506	49.232	46.480	44.184
Kosten ²					
Uitvoeringskosten	5.614	4.847	4.414	4.238	3.754
Uitvoeringskosten per deelnemer	218	187	168	162	147
Kosten vermogensbeheer	2.555	2.752	2.520	4.835	6.853
Kosten vermogensbeheer per deelnemer	99	105	96	261	272
Kosten vermogensbeheer als percentage van het belegd vermogen per deelnemer	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	0,32%	0,40%

BESTUURSVERSLAG

	2023	2022	2021	2020	2019
Aanwezig vermogen	2.612.305	2.521.367	3.128.179	2.941.134	2.669.292
Minimaal vereist eigen vermogen	89.548	81.963	107.914	115.615	103.215
Reserves	528.613	545.083	513.340	161.691	186.203
Vereist eigen vermogen	331.920	338.797	403.468	409.480	375.235
Pensioenverplichtingen	2.083.691	1.976.284	2.614.839	2.779.443	2.483.089
UFR dekkingsgraad	125,4%	127,6%	119,6%	105,8%	107,5%
Vereiste dekkingsgraad	115,9%	117,1%	115,4%	114,7%	115,1%
Beleidsdekkingsgraad	128,9%	130,7%	113,5%	101,5%	106,7%
Reële dekkingsgraad	95,0%	99,0%	91,8%	83,2%	85,8%
Resultaat	-16.469	31.743	351.649	-24.512	3.925
Beleggingsportefeuille					
Negatieve derivaten	-	-	-	-	-
Vastgoedbeleggingen	449.577	502.081	352.158	335.159	287.056
Aandelen	562.193	611.318	1.017.833	883.627	722.081
Vastrentende waarden	1.588.070	1.392.441	1.736.001	1.727.336	1.643.080
Derivaten	2.092	2.182	1.006	1.329	1.881
Overige beleggingen	4.313	5.918	13.143	17.691	31.386
	2.606.245	2.513.939	3.120.141	2.965.142	2.685.484
Beleggingsrendement					
Belegd vermogen ³	2.599.749	2.512.587	3.115.694	2.957.013	2.669.194
Beleggingsopbrengsten ⁴	113.065	-607.892	145.983	285.521	363.329
Vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten)	12.546	12.381	11.635	11.566	10.264
Transactiekosten	1.177	1.270	741	2.726	1.752
Kosten vermogensbeheer als % van het belegd vermogen (excl. Transactiekosten)	0,48%	0,49%	0,37%	0,39%	0,38%
Kosten vermogensbeheer als % van het gemiddeld belegd vermogen (excl. Transactiekosten)	0,50%	0,44%	0,39%	0,41%	0,37%
Transactiekosten als % van het belegd vermogen	0,05%	0,05%	0,03%	0,09%	0,07%
Transactiekosten als % van het gemiddeld belegd vermogen	0,05%	0,05%	0,03%	0,10%	0,05%
Totaal rendement portefeuille	4,64%	-19,39%	5,18%	10,93%	15,90%
Benchmarkrendement portefeuille	4,34%	-33,11%	-10,81%	10,37%	16,10%

- [1] Onder "uitkeringen" verstaan wij de betaalbaar gestelde uitkeringen, inclusief afkopen van kleine pensioenen van gewezen deelnemers.
- [2] Voor de kosten verwijzen wij naar de kosten uitvoering pensioenbeheer in paragraaf 3.3.5.
- [3] Het belegd vermogen is exclusief beleggingsdebiteuren, liquide middelen en beleggingscrediteuren.
- [4] De regel Beleggingsopbrengsten omvatten mede het resultaat op de portefeuille ter afdekking van het renterisico, de rentehedge. De rentehedge is bedoeld om fluctuaties van de beleidsdekkingsgraad te beperken die ontstaan door waardeveranderingen van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van rentebewegingen. Daarmee staat deze hedge naast de actief beheerde beleggingsportefeuille. Het resultaat op de rentehedge wordt daarom afzonderlijk van het rendement op de beleggingsportefeuille gerapporteerd.

2 Karakteristieken van het fonds

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het fonds is opgebouwd en hoe het functioneert. Allereerst volgen het profiel, de doelstelling, missie en visie en een aantal algemene gegevens van het fonds. Vervolgens wordt beschreven hoe het fonds is georganiseerd, welke organen en partijen een rol spelen en wat hun taken en verantwoordelijkheden zijn.

2.2 Over het fonds

2.2.1 Naam en vestigingsplaats

Het fonds is opgericht op 30 december 1950 en is statutair gevestigd in 's-Gravenhage. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in 's-Gravenhage onder nummer 41149565. De laatste statutenwijziging vond plaats op 16 november 2023. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie, de vereniging voor het behartigen van de belangen van de pensioenfondsen in Nederland.

2.2.2 Profiel van het fonds

Het fonds regelt de pensioenen voor werknemers en oud -werknemers in het slagersbedrijf. Het gaat hierbij om werknemers van de volgende werkgevers:

- Slagers:
 - Het bedrijfsmatig bewerken of bereiden van vlees tot (toebereide) waren voor menselijke consumptie al dan niet in samenhang met de bereiding van vleeswaren en/of hybride producten;
 - De verkoop daarvan aan particulieren, horeca of instellingen;
 - De voorverpakkingsbedrijfsactiviteiten en de centrale slagerij-activiteiten.
- Het deel van de onderneming waarin wordt voorverpakt; het bedrijfsmatig be- en/of verwerken van vlees en het voorverpakken van be- en/of verwerkte vlees in een consumentenverpakking als ook het bedrijfsmatig voorverpakken van hybride producten in consumentenverpakking.
- Centrale slagerijen; slagers die leveren aan filialen van een lid van de Vereniging van Grootwinkelbedrijven in Levensmiddelen (VGL) en/of aan zelfstandige supermarktondernemers die de handelsnaam van een lid van de VGL voeren.

Met hybride producten worden samengestelde producten bedoeld die voor een deel uit plantaardige en een deel dierlijke grondstoffen bestaan.

Om onder de werkingssfeer te vallen, geldt ook dat deze bedrijven:

- Werken met vlees. Met vlees bedoelen we delen van slachtdieren: runderen, schapen, varkens, geiten en eenhoevige dieren die, al dan niet na toebereiding, tot menselijk voedsel kunnen dienen.
- Voor méér dan vijftig procent (50%) van de totale loonsom aan deze activiteiten betalen.

Werkgevers- en werknemersorganisaties hebben samen besloten voor de hele bedrijfstak een pensioenregeling te treffen. Werkgevers zijn verplicht werknemers te laten deelnemen.

Het fonds houdt zich in de eerste plaats bezig met de uitvoering van het pensioenreglement, het innen van premies, het uitkeren van pensioenen en het beheren van de pensioengelden. Het fonds volgt daarbij alle veranderingen op het gebied van pensioenen en sociale zekerheid, en speelt zoveel mogelijk actief in op de behoeften van werkgevers en werknemers. Daarnaast verzorgt het fonds voorlichting over de regelingen.

2.2.3 Doelstelling, missie en visie

Doelstelling

Het doel van het fonds is om nu en in de toekomst uitkeringen te verstrekken aan gepensioneerden en nabestaanden bij ouderdom en overlijden. Om dit doel te realiseren int het fonds premies bij de aangesloten werkgevers in overeenstemming met de statuten en het pensioenreglement. De verkregen middelen worden op een verantwoorde en duurzame manier beheerd en belegd.

Missie

Het fonds verzorgt in opdracht van sociale partners een degelijke, maatschappelijk verantwoorde en betrouwbare pensioenregeling voor deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden in de slagersbranche tegen aanvaardbare kosten.

Visie

De belanghebbenden staan bij het fonds voorop. Het fonds wil een degelijk, duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds zijn, dat de financiële verplichtingen nu en in de toekomst waar kan maken. Het fonds is het pensioenfonds voor het slagersbedrijf. Het fonds wil daarbij voorbereid zijn op het toekomstig pensioenstelsel en andere veranderingen, waardoor de belangen van de deelnemers op lange termijn worden gewaarborgd. Hierbij is de dialoog met de sociale partners van belang, maar handelt het fonds ook vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid. Het fonds streeft naar een goed pensioen tegen een zo stabiel mogelijke premie. Een goed en verantwoord beleggingsbeleid maakt dit mogelijk tegen een kostenefficiënte uitvoering. Het uitvoeren van de pensioenregeling geschiedt correct en maatschappelijk verantwoord. Het beleggingsbeleid sluit aan op de risicohouding van belanghebbenden, maar draagt tegelijkertijd bij aan een duurzame maatschappij. Daarnaast streeft het fonds naar een breed risicodraagvlak voor behoud van evenwicht, solidariteit en collectiviteit. Het fonds wil zijn belanghebbenden actief betrekken bij de uitvoering van de pensioenregeling. Transparantie en begrijpelijkheid en heldere communicatie staan hierbij voorop. Vertrouwen en deskundigheid vormen de basis voor het handelen van het fonds.

Strategie

Het Bestuur heeft een risicobewuste houding. Het fonds streeft ernaar nominale aanspraken waardevast na te komen. Inflatie holt de waarde van de nominale uitkeringen uit, en gezien het langetermijnkarakter van pensioenen is het belangrijk dat de koopkracht van het pensioen via toeslagverlening behouden blijft. Beleggingsrisico's kunnen acceptabel zijn in het streven naar koopkrachtbehoud, zelfs indien dit betekent dat de nominale aanspraken tijdelijk niet kunnen worden nagekomen.

De mate van risicoacceptatie van het Bestuur is o.a. gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

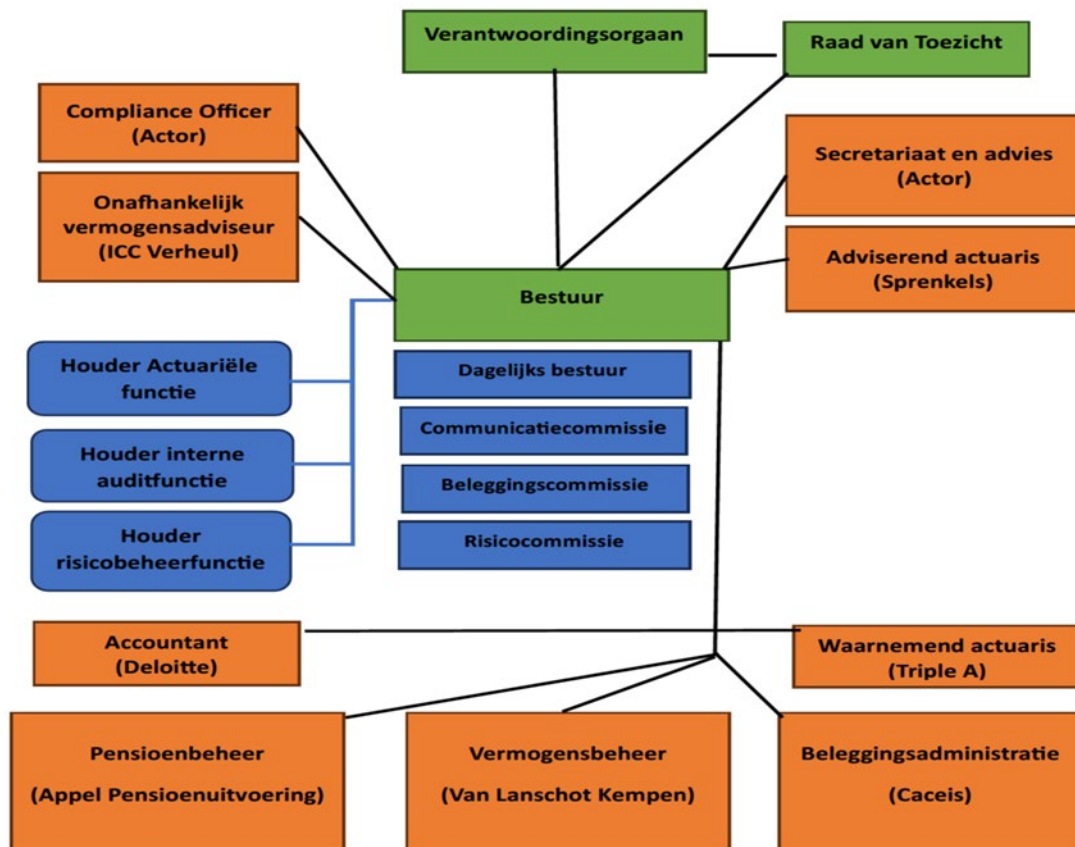
- Een afgewogen balans tussen de te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement is noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de pensioenambitie. Voor het nastreven van de pensioenambitie dient het Bestuur bereid te zijn beleggingsrisico te nemen en een beleggingsrendement na te streven dat hoger is dan de risicovrije markttrente.
- Het fonds streeft naar een waardevast pensioen en realiseert zich dat deze ambitie naar verwachting de komende jaren slechts ten dele gerealiseerd kan worden.
- De premieomvang is klein in relatie tot de pensioenverplichtingen, waardoor de sturingskracht van premie-aanpassingen beperkt is. Er bestaan geen bijstortverplichtingen bij lage dekkingsgraden.
- Bij slechte economische omstandigheden acht het Bestuur het uitlegbaar dat weinig of geen toeslag wordt verleend. Kortingen op de pensioenaanspraken en -uitkeringen dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden en zijn dus niet uitgesloten.

De risicobereidheid van het Bestuur kan worden beïnvloed door de actuele financiële positie van het fonds. Periodiek wordt beoordeeld of de ambitie van het fonds nog haalbaar is. Het vasthouden aan een onmogelijke ambitie is immers niet zinvol. Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld, maar worden ook scenario's beoordeeld die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. De ambitie dient in de meeste scenario's te kunnen worden behaald.

Bij een goede financiële situatie van het fonds wordt bij voorkeur minder risico genomen, omdat de ambitie dan in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico.

2.3 De organisatie van het fonds

De relatie tussen het Bestuur, de andere fondsorganen, de adviseurs en de uitvoerders worden in onderstaand organogram weergegeven.

2.3.1 Het Bestuur

Per 1 januari 2023 bestaat het Bestuur uit tien leden, waarvan vijf leden worden voorgedragen door de werkgeversvereniging in de slagers sector en drie leden worden voorgedragen door de werknemersorganisaties in de slagers sector. Daarnaast worden twee leden gekozen door de gepensioneerden.

Het Bestuur is belast met het beheer van het fonds. Het Bestuur kan uit zijn midden commissies instellen met of zonder een bepaald mandaat. Het Bestuur kan zich laten adviseren door deskundigen. Het Bestuur kan werkzaamheden uitbesteden. Het Bestuur heeft de bevoegdheid tot het vaststellen en/of wijzigen van de statuten en de reglementen en is daarmee verantwoordelijk voor het pensioenbeleid. De beide voorzitters van het Bestuur vormen het Dagelijks Bestuur en vertegenwoordigen gezamenlijk het Bestuur.

Het Bestuur heeft de volgende vaste commissies ingesteld:

- De Beleggingscommissie;
- De Risicocommissie;
- De Communicatiecommissie.

In 2023 is het Bestuur twaalf keer bij elkaar geweest. In de Bestuursvergaderingen komen alle onderwerpen het fonds aangaande, aan de orde. In de drie Bestuurlijke commissies worden onderwerpen voorbereid, uitgediept en uitgewerkt.

Het Dagelijks Bestuur is in 2023 twaalf keer bijeengekomen. Het Dagelijks Bestuur heeft tot taak om:

- a. In overeenstemming met de door het Bestuur vastgestelde richtlijnen en genomen beslissingen de dagelijks voorkomende zaken af te doen, waartoe het zo dikwijls als de voorzitters dat nodig achten vergadert.

- b. Werkzaamheden voor te bereiden, welke overeenkomstig de statuten tot de taak van het Bestuur behoren.
- c. In spoedeisende gevallen beslissingen te nemen, welke in beginsel aan het Bestuur toekomen, mits deze op de eerstvolgende vergadering van het Bestuur ter ratificatie worden voorgelegd.

In de vergadering van de Beleggingscommissie komen met name het beleggingsbeleid en de beleggingsresultaten aan de orde. Omdat in deze commissie onderwerpen aan de orde komen die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie van het fonds, heeft deze commissie een beperkt mandaat om namens het fonds (snel) besluiten te nemen.

De Risicocommissie onderzoekt en beoordeelt alle risico's van en voor het fonds, en geeft hierover gevraagd en ongevraagd advies aan het Bestuur.

De Communicatiecommissie adviseert het Bestuur over de communicatievisie en het communicatiebeleid van het fonds, beoordeelt en monitort de communicatie door het fonds, volgt de ontwikkelingen op pensioencommunicatiegebied, monitort de reputatie en het imago van het fonds, en bewaakt de kosten van de communicatieactiviteiten.

2.3.2 Het Verantwoordingsorgaan

Het Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop dit wordt gevoerd. Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit zeven leden. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- FNV;
- CNV;
- Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie (KNS).

Van deze leden vertegenwoordigden drie de deelnemers, twee de gepensioneerden en twee de werkgevers.

Het verslag van het Verantwoordingsorgaan is opgenomen in hoofdstuk 4.

2.3.3 De Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht is het intern toezicht van het Pensioenfonds. Dit interne orgaan heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De Raad van Toezicht onderhoudt een actieve dialoog met het Bestuur en is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging door het Bestuur. De Raad van Toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het Verantwoordingsorgaan. De Raad van Toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het fonds van de normen in de Code Pensioenfondsen.

De Raad van Toezicht doet in hoofdstuk 5 verslag van zijn bevindingen.

2.3.4 De Commissie van Scheidslieden

De Commissie van Scheidslieden bestaat uit drie onafhankelijke leden en behandelt geschillen tegen besluiten van het fonds. Tegen besluiten van het Bestuur, die geen algemene strekking hebben, is beroep mogelijk bij de commissie. Dit recht bestaat voor betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers. De commissie geeft een bindend advies.

De commissie bestaat uit drie onafhankelijke leden: een voorzitter, een lid namens de werkgevers en een lid namens de werknemers. In 2023 zijn er geen zaken geweest. Per 1 januari 2024 is de Commissie van Scheidslieden ontbonden en heeft het fonds zich aangesloten bij de Geschillen Instantie Pensioenfondsen.

2.3.5 Adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten

De Adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten adviseert het Bestuur in bezwaarschriftprocedures tegen vrijstellingsbeslissingen. Deze commissie heeft voor het laatst in 2003 het Bestuur geadviseerd. Sindsdien zijn geen bezwaarschriften ingediend.

2.3.6 Uitbesteding & advisering

Het Bestuur heeft:

- Vanaf 1 januari 2017 de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan AGH, sinds 2021 zijnde Appel Pensioenuitvoering B.V.,
- Het fiduciair vermogensbeheer uitbesteed aan Van Lanschot Kempen Investment Management.

De beleggingsadministratie wordt uitgevoerd door Caceis. Het Bestuur heeft Appel Pensioenuitvoering, Van Lanschot Kempen Investment Management en Caceis gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Het fonds en Appel Pensioenuitvoering hebben de afspraken betreffende uitbesteding vastgelegd in een Overeenkomst van Pensioenbeheer. Deze Overeenkomst van Pensioenbeheer is eind 2020 verlengd voor een periode van drie jaar tot en met 31 december 2023. Per 1 januari 2024 is met Appel Pensioenuitvoering opnieuw voor 3 jaar een Dienstverleningsovereenkomst aangegaan. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in de dienstenbeschrijving en Service Level Agreement. Er wordt voorzien in een procedure om de bestaande dienstverlening aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. In overleg tussen het Bestuur en Appel Pensioenuitvoering worden daarover afspraken gemaakt en contractueel vastgelegd.

Het fonds en Van Lanschot Kempen Investment Management hebben de afspraken betreffende uitbesteding vastgelegd in een Overeenkomst van Vermogensbeheer. Nadere afspraken zijn vastgelegd in een Service Level Agreement.

Actor Bureau voor Sectoradvies adviseert het Bestuur, alle commissies, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht op alle aandachtsgebieden. Tevens bereidt Actor alle vergaderingen voor, voert voor het fonds het secretariaat, postadres en archief, en is eerste aanspreekpunt voor het fonds en het Bestuur buiten de vergaderingen om.

Appel Pensioenuitvoering adviseert het Bestuur en de Communicatiecommissie over communicatieve en administratieve zaken. Ten aanzien van de communicatie gaat het dan om het gebied van de wettelijke en uitvoerende communicatie. Van Lanschot Kempen Investment Management en ICC Verheul adviseren het Bestuur en de Beleggingscommissie over het vermogensbeheer in de breedste zin van het woord. Sprenkels adviseert het Bestuur op actuariel gebied.

Het Bestuur heeft Deloitte aangesteld om het jaarverslag en de staten voor De Nederlandsche Bank (hierna: DNB) te controleren. De accountant doet verslag van zijn bevindingen in de vorm van een accountantsverslag aan het Bestuur. In de Bestuursvergadering, waarin de jaarstukken worden besproken, is de accountant aanwezig. De accountant voert controlewerkzaamheden uit aan de hand van de dossiers van de Interne Accountantsdienst van Appel Pensioenuitvoering.

Het Bestuur heeft Triple A - Risk Finance Certification benoemd als waarmerkend actuaris. De waarmerkend actuaris maakt jaarlijks een actuariel verslag waarin een verklaring wordt opgenomen van zijn bevindingen bij de jaarlijkse verslagstaten. Hij toetst de fondsmiddelen en beoordeelt de vermogenspositie van het fonds. Hierbij gaat hij uit van de gegevens van de accountant. De waarmerkend actuaris is onafhankelijk van het fonds. De waarmerkend actuaris is aanwezig bij de Bestuursvergadering waarin de jaarstukken worden besproken. Triple A – Risk Finance Certification is daarnaast aangesteld als sleutelfunctiehouder Actuarieel.

3 Verslag van het Bestuur

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk brengt het Bestuur verslag uit over het gevoerde beleid en de ontwikkelingen in 2023. Begonnen wordt met de hoofdlijnen van beleid, waarin onder andere de pensioenregeling, communicatie en goed pensioenfondsbestuur aan de orde komen.

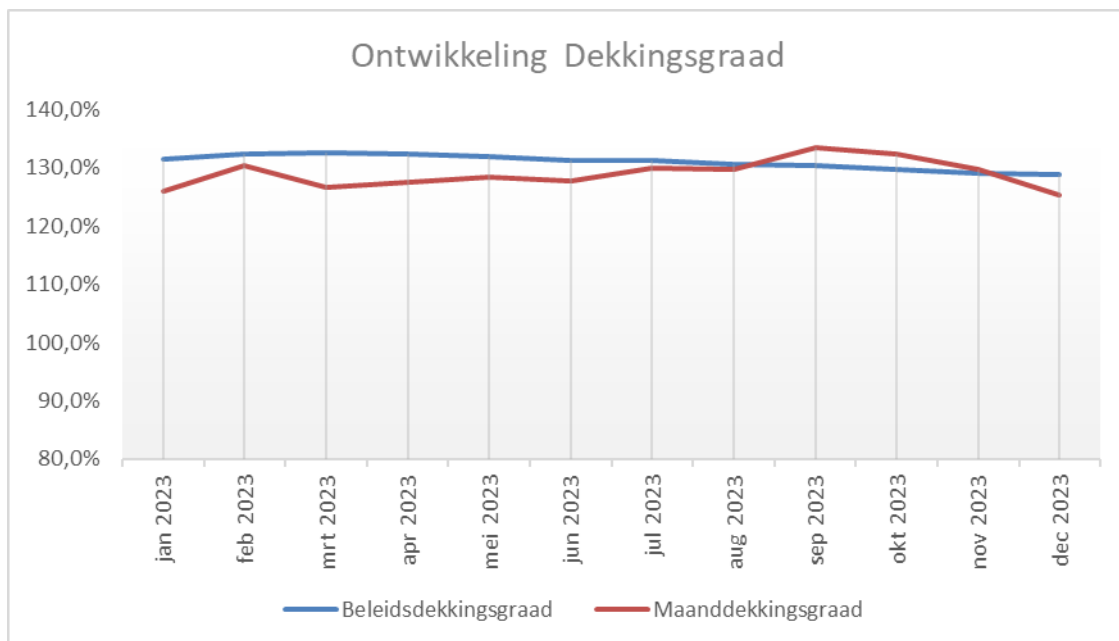
3.2 Hoofdlijnen

Deze paragraaf begint met de ontwikkeling van de financiële positie en de belangrijkste ontwikkelingen rondom de pensioenregeling. Vervolgens gaat het Bestuur in op het gevoerde beleid rondom de thema's goed pensioenfondsbestuur en communicatie. Het toezicht door de Autoriteit Financiële Markten (hierna: AFM) en DNB komt daarna aan bod. Afgesloten wordt met de meest relevante ontwikkelingen in 2023 en verder.

3.2.1 Ontwikkeling financiële positie

Sinds begin 2023 is het fonds uit herstel en is er geen herstelplan meer van toepassing. De actuele dekkinggraad lag eind 2023 boven het vereist eigen vermogen. Met ander woorden de waarde van de beleggingen was meer dan de waarde van de pensioenen en de buffer voor algemene risico's. De UFR-dekkinggraad was op 31 december 2023 126,3%. Op 31 december 2022 was de UFR-dekkinggraad 127,6%. De beleidsdekkinggraad op 31 december 2022 was 130,7%. Op 31 december 2023 was de beleidsdekkinggraad 129,0%.

Het fonds heeft per 1 januari 2024 de pensioenen niet kunnen verhogen. Conform het staande beleid van het fonds was het niet mogelijk om toeslag te geven.

De totale portefeuille heeft in 2023 een rendement behaald van 3,7%. De verplichtingen boekten een rendement van 6,3% als gevolg van de dalende rente, waardoor de dekkinggraad per saldo licht daalde.

De totale portefeuille bestaat uit twee deelportefeuilles; de matchingportefeuille behaalde een positief rendement van 4,0%. De rendementsportefeuille behaalde een rendement van 2,4%. Dat de totale portefeuille toch een rendement van 3,7% behaalde komt doordat er gedurende het jaar herbalancerings worden gedaan bij een sterk bewegende rente; dit heeft gunstig uitgepakt.

Aandelen kenden een zeer goed jaar, al waren de verschillen tussen de regio's groot. De wereldwijd gespreide portefeuille behaalde een rendement van ruim 27%. Vastgoed verloor daarentegen zo'n 12% in waarde. Dat was grotendeels een 'vertraagd verlies' van 2022, omdat de waarde van vastgoed toen stabiel bleef terwijl beleggingen als aandelen juist veel waarde verloren.

In de paragrafen 3.3 (Financieel beleid) en 3.5 (Beleggingsbeleid) wordt hier verder op ingegaan.

3.2.2 Ontwikkelingen en uitvoering pensioenregeling

Verhoging AOW-leeftijd

Op 4 juni 2019 hebben het kabinet, werknemers- en werkgeversorganisaties een principeakkoord bereikt over vernieuwing van het pensioenstelsel, een minder snelle stijging van de AOW-leeftijd, arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en over een pakket maatregelen dat het voor eenieder haalbaar maakt om gezond werkend het pensioen te bereiken.

De AOW-leeftijd gaat vanaf 1 januari 2013 in stappen omhoog naar 67 jaar. In 2015 gingen de Tweede en Eerste Kamer akkoord met een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd. De AOW-leeftijd wordt vanaf 2016 in stappen van drie maanden verhoogd, en vanaf 2018 in stappen van vier maanden. Daarmee werd de AOW-leeftijd 66 jaar in 2018 en 67 jaar in 2021. Door het pensioenakkoord zal de AOW-leeftijd worden bevroren.

Daarin is afgesproken dat de AOW-leeftijd tot en met 2021 bevroren wordt op het huidige niveau van 66 jaar en vier maanden. Vervolgens stijgt de AOW-leeftijd in 2022 naar 66 jaar en zeven maanden, in 2023 naar 66 jaar en tien maanden en in 2024 naar 67 jaar.

Na 2024 wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting. Door de stapsgewijze leeftijdsverhogingen in de AOW sluiten de pensioenleeftijd en de AOW-leeftijd vanaf 2013 niet meer op elkaar aan. De pensioenregeling van het fonds maakt het aansluiten mogelijk doordat vanaf 1 januari 2014 de ingangsdatum van het ouderdomspensioen uitgesteld en vervroegd kan worden, tot maximaal vijf jaar na de AOW-datum.

Wet toekomst pensioenen

Op 30 mei 2023 is het voorstel Wet toekomst pensioenen door de Eerste Kamer aangenomen. De nieuwe pensioenwet is per 1 juli 2023 van kracht geworden. Cao-partijen en de pensioenfondsen hebben dan nog maximaal tot 1 januari 2028 de tijd om de wet in te voeren. Dit zal leiden tot een nieuwe pensioenregeling. In 2023 zijn diverse voorbereidende stappen gezet. Zo is in februari 2023 een externe projectmanager aangetrokken die het bestuur ondersteunt bij de uitvoering van dit traject. In 2023 hebben sociale partners diverse overleggen gevoerd om te komen tot een nieuwe regeling en het transitieplan. Begin 2024 heeft het fonds dit mogen ontvangen. Door voortschrijdende inzichten en requirements heeft het pensioenfonds eind 2023 opnieuw een risicopreferentieonderzoek moeten uitvoeren. Verder heeft het bestuur gedurende het jaar gesproken over onder andere de communicatie in aanloop naar en het moment van transitie en is veel werk verzet op het onderdeel datakwaliteit.

Het pensioenfonds voor het Slagersbedrijf richt zich op een overgangsdatum van 1 januari 2026.

Pensioenleeftijd

Per 1 januari 2014 is de fiscale pensioenrichtleeftijd voor nieuwe pensioenopbouw verhoogd naar 67 jaar. Daarna is de pensioenrichtleeftijd gekoppeld aan de levensverwachting. De verdere verhoging gaat met stappen van één jaar. Per 1 januari 2018 is de fiscale pensioenrichtleeftijd verhoogd naar 68 jaar. De komende jaren ligt de fiscale pensioenrichtleeftijd hoger dan de AOW-leeftijd. Het fonds heeft met ingang van 1 januari 2014 de pensioenrichtleeftijd op 67 jaar bepaald, en heeft per die datum alle opgebouwde aanspraken op 65 jaar actuariael neutraal omgerekend naar 67 jaar. Met ingang van 1 januari 2021 heeft het fonds besloten om de pensioenrichtleeftijd te verhogen naar 68 jaar. Dit in het kader van de komende overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Maximering pensioenopbouw

Sinds 2015 is het fiscaal maximale opbouwpercentage 1,875% voor middelloonregelingen en 1,657% voor eindloonregelingen. De bovengrens tot waar pensioenopbouw fiscaal wordt ondersteund, was in 2023 € 128.810. Tevens is per 1 januari 2023 de maximering van € 128.810 ingeregeld in de pensioenadministratie van het fonds.

Nieuw financieel toetsingskader voor pensioenfondsen

De financiële regels voor pensioenfondsen staan in het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK). Dat nFTK is weer onderdeel van de Pensioenwet. Het nFTK werd op 1 januari 2015 van kracht. Sociale partners beslisten over de inhoud van de pensioenregeling en de bijbehorende parameters, zoals de franchise en/of het maximum pensioengevend salaris. Het Bestuur zorgt voor de formele opdrachtaanvaarding.

Sociale partners in de slagerssector hebben overlegd over de pensioenregeling voor 2023, waarna zij hebben besloten om:

- Als premie-budget 28,3% van de pensioengrondslag beschikbaar te stellen;
- Het opbouwpercentage voor 2023 op 1,54% vast te stellen;
- De jaarfranchise vast te stellen op € 16.322.

Het Bestuur van het fonds besloot deze kaders voor de pensioenregeling te aanvaarden, en stelde het premiepercentage vast op 28,3% van de pensioengrondslag.

Het Verantwoordingsorgaan adviseerde hier 14 december 2022 positief op, waarbij het Verantwoordingsorgaan aangaf van mening te zijn dat de samenstelling van de premie voor 2023 getuigt van evenwichtige belangenbehartiging.

Ambitie en risicohouding

Het nFTK heeft ook effecten op het indexatiebeleid, het premiebeleid en mogelijk ook op het beleggingsbeleid van het fonds. In dit kader was het noodzakelijk dat sociale partners en Bestuur in de slagerssector opnieuw hun ambities en risicohouding aangaande de pensioenregeling bepaalden en vastlegden. Het beleggingsbeleid moet in principe daarbij passen (in paragraaf 2.2 staat de tekst van de ambitie en risicohouding; in paragraaf 3.4.2 staat de volledige uitwerking).

Haalbaarheidstoets

Met een haalbaarheidstoets geeft een pensioenfonds inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. In de haalbaarheidstoetsen wordt steeds het pensioenresultaat over 60 jaar berekend. Bij een pensioenresultaat van 100% is de ambitie van het fonds over een periode van 60 jaar naar verwachting haalbaar. Het fonds heeft kortweg als ambitie om de pensioenen met de prijsinflatie mee te laten groeien (wat zorgt voor koopkrachtbehoud) en de pensioenopbouw tussentijds niet te verlagen.

Een pensioenfonds dient ondergrenzen te formuleren inzake het pensioenresultaat. In boekjaar 2015 heeft het fonds de volgende grenzen bepaald:

- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de UFR-dekkingsgraad bedraagt 90%.
- In een slechtweersscenario mag er maximaal 45% worden afgeweken van het verwachte pensioenresultaat.
- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit een dekkingsgraad die gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad bedraagt 95%.

Een pensioenfonds dient elk jaar een haalbaarheidstoets uit te voeren. Bij significante wijzigingen of bij een wijziging van de pensioenregeling voert het pensioenfonds een zogenaamde "aanvangshaalbaarheidstoets" uit. Het fonds heeft in 2015 een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd met rapportagedatum 1 januari 2015. Hierin is aangetoond dat het fonds voldoet aan de vastgestelde grenzen.

In 2023 heeft het fonds een jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd met rapportagedatum 1 januari 2023. De uitkomsten van deze haalbaarheidstoets waren als volgt:

- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de UFR-dekkingsgraad komt uit op 99,6%.
- In het slechtweersscenario wordt er maximaal 32% afgeweken van het verwachte pensioenresultaat.

Uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets 2023 blijkt derhalve dat de door het fonds opgestelde grenzen niet worden overschreden. Het verloop van het pensioenresultaat over de verschillende leeftijdscohorten is in lijn met afgelopen jaar.

Naar verwachting kan het fonds de gewenste ambitie waarmaken met het voorgenomen beleggingsbeleid. Het feitelijk gelopen risico komt nog overeen met de vastgestelde risicohouding van het fonds. Daarmee sluit voor het Bestuur het huidige premiebeleid, het beleggingsbeleid en de risicohouding goed aan bij de ambitie van het fonds.

Herstelplan

Het pensioenfonds heeft geen lopend herstelplan, aangezien het over voldoende vermogen beschikt.

Klachten en geschillen

Het pensioenfonds heeft een klachtenprocedure voor de (gewezen) deelnemers, aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers (betrokkene). De klacht richt zich primair tot Appel Pensioenuitvoering B.V. en gaat over de uitvoering van de reglementen van het pensioenfonds. De klacht kan gaan om toepassing van het pensioenreglement of het uitvoeringsreglement maar ook een oud reglement. Indien betrokkene het niet eens is met de beslissing of als Appel Pensioenuitvoering B.V. de klacht ongegrond verklaart, kan betrokkene in beroep gaan bij het Bestuur van het pensioenfonds.

Als het Bestuur de klacht/het bezwaar ongegrond verklaart, kan betrokkene beroep instellen bij de Commissie van Scheidslieden. Als ook na het oordeel van de Commissie van Scheidslieden verschil van inzicht blijft bestaan, kan betrokkene zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen. Per 1 januari 2024 is de Commissie van Scheidslieden ontbonden en is het pensioenfonds aangesloten bij de Geschilleninstantie Pensioenfonds.

De klachtencoördinator van Appel Pensioenuitvoering B.V. beoordeelt en onderzoekt eerst de klachten of bezwaren. Na onderzoek registreert hij die klachten of bezwaren en zorgt ervoor dat de procedure goed verloopt. De klachtencoördinator zorgt tijdig voor een schriftelijke reactie aan de betrokkene en legt de klacht zo nodig voor aan het Bestuur. In geval van een bezwaar zorgt hij ervoor dat het Bestuur tijdig en goed geïnformeerd wordt over de inhoud ervan. Nadat het Bestuur een besluit heeft genomen over het bezwaar, zorgt hij voor de uitvoering van het bezwaar.

Appel Pensioenuitvoering B.V. rapporteert per kwartaal aan het Bestuur over de klachten/bezwaren. Appel Pensioenuitvoering B.V. heeft in 2023 de volgende klachten/bezwaren geregistreerd:

- Er zijn 17 klachten geregistreerd. Alle klachten zijn in 2023 afgehandeld.
- Er is 1 bezwaar geregistreerd dat is afgehandeld in 2023.

De geregistreerde klachten/bezwaren zijn in de klachtenrapportages verwerkt en besproken met het Dagelijks Bestuur. Het Dagelijks Bestuur is op deze wijze in de gelegenheid maatregelen te bespreken om herhaling van klachten of bezwaren te voorkomen. Vervolgens zijn de rapportages in de Bestuursvergaderingen besproken.

Per 1 januari 2024 is de Gedragslijn ‘Goed omgaan met klachten’ in werking getreden. Het fonds heeft zijn klachtenprocedure hierop aangepast en gepubliceerd op de website. Vanaf 1 juli 2023 wordt iedere uiting van ongenoegen die door een belanghebbende wordt geuit gedefinieerd als een klacht. Mocht betrokkene na behandeling van een klacht en behandeling van een eventueel bezwaar door het Bestuur ontevreden zijn over de afhandeling, kan betrokkene dit geschil voorleggen aan de Geschilleninstantie Pensioenfonds (GIP) of bij de burgerlijke rechter.

3.2.3 Goed pensioenfondsBestuur

Deskundig en competent pensioenfondsbestuur

Het Bestuur hecht er groot belang aan dat het fonds op deskundige wijze wordt bestuurd. Hoe zij hier vorm aan geeft, wordt afgesproken in een deskundigheidsplan. In dit plan staat het beleid rondom deskundigheid en zijn afspraken gemaakt over opleidingen om de kennis op peil te houden en te optimaliseren. Voor zowel ieder Bestuurslid afzonderlijk als voor het Bestuur als collectief geldt een minimumniveau.

Volgens de Pensioenwet moeten zowel de Bestuurders van pensioenfonds, als degenen die het beleid van het pensioenfonds bepalen, geschikt zijn in verband met de uitoefening van het bedrijf van het pensioenfonds. In het Bestuur dient daartoe volgens de Beleidsregel geschiktheid van DNB een zodanig niveau van kennis, vaardigheden en professioneel gedrag aanwezig te zijn dat het fonds, mede met het oog op de evenwichtige belangenbehartiging uit de Pensioenwet, behoorlijk wordt bestuurd. Als professioneel Bestuurder beschouwt de toezichhouder de Bestuurder die betrouwbaar, geschikt, onafhankelijk (doet wat goed is voor het fonds) en beschikbaar is (tijd heeft).

Het fonds heeft een geschiktheidsbeleidsplan vastgesteld, op basis van onder andere de Beleidsregel geschiktheid 2012 van DNB en de Code Pensioenfonds.

In dit plan is het deskundigheidsbeleid vastgelegd, inclusief de functieprofielen, de wijze van het evalueren van het functioneren en een procedure voor de aanname van nieuwe Bestuursleden. Naast deskundigheid wordt ook naar competenties van (kandidaat-)Bestuursleden gekeken. Nieuwe Bestuursleden en wijzigingen van functie (bijvoorbeeld een Bestuurslid, die voorzitter of lid van de Beleggingscommissie wordt) worden aan de vastgestelde functieprofielen getoetst. In het geschiktheidsbeleidsplan wordt ook ingegaan op de benodigde tijd en op de optie van het werken met aspirant-Bestuursleden.

In 2023 waren er twee nieuwe benoemingen. Diverse Bestuursleden hebben in 2023 opleidingen gevolgd om het gewenste individuele geschiktheidsniveau B te behalen. Het doel van het Bestuur is dat alle Bestuursleden dit niveau permanent hebben.

Naast het gewenste basisniveau werkt het Bestuur continu aan permanente educatie om met name bij te blijven bij actuele ontwikkelingen. In 2023 heeft het Bestuur collectief vooral opleidingen gevolgd over het nieuwe Pensioenstelsel en het beleggingsbeleid. Individueel hebben de Bestuursleden SPO Leergangen op deskundigheidsniveau B gevolgd en diverse seminars en informatiebijeenkomsten bezocht.

Gezien de aangepaste beleidsregeling geschiktheid en het in 2023 door de Pensioenfederatie gepubliceerde Servicedocument Besturen van een pensioenfonds heeft het Bestuur in het kader van de actualisatie van het geschiktheidsbeleid besloten door een externe partij 0-metingen te laten verrichten op het gebied van deskundigheid en competenties. Expliciet zijn daar ook de deskundigheidsgebieden informatietechnologie en ESG in meegenomen.

Beloningsbeleid

Het fonds heeft een beloningsbeleid vastgesteld, waarbij de uitgangspunten van de Pensioenfederatie zijn gevolgd. Het betreft een beheerst en duurzaam beloningsbeleid, dat in redelijke verhouding staat tot de verantwoordelijkheid, functie-eisen en het tijdsbeslag van de leden van het Bestuur, van het verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht.

Gemiddeld wordt van de twee voorzitters van het Bestuur verwacht dat zij twee dagen per week besteden aan het besturen van het fonds. Hierin zijn ook studie, lezen, overleg, bijeenkomsten, commissies, en dergelijke begrepen. De overige Bestuursleden worden geacht gemiddeld één dag per week te besteden aan het besturen van het fonds.

Voor de voorzitter van de Raad van Toezicht wordt ook uitgegaan van één dag per week. Van de overige leden van de Raad van Toezicht wordt uitgegaan van een halve dag per week.

Er is geen sprake van een prestatie-gerelateerde beloning en er is rekening gehouden met het feit dat een kritische opstelling niet mag worden belemmerd. Daarom worden er geen leningen verstrekt, noch hebben de leden andere financiële of niet-financiële voordelen. Ook worden er geen ontslagvergoedingen o.i.d. verstrekt.

Hoogte bedragen 2023 leden Bestuur:

• Voorzitters	€ 15.307,29 per kwartaal
• Leden met commissie en/of SFH	€ 7.653,65 per kwartaal
• Leden zonder commissie	€ 6.122,92 per kwartaal
• Reiskosten	€ 0,28 per kilometer

De leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding per vergadering en een jaarvergoeding. Hoogte bedragen 2023:

• Vaste vergoeding voorzitter(s)	€ 1.802,47 per jaar
• Vaste vergoeding leden	€ 600,82 per jaar
• Vacatievergoeding vergadering	€ 410,00 per dagdeel, plm. 4 uur
• Vacatievergoeding collectieve opleiding	€ 205,00 per dagdeel, plm. 4 uur
• Verblijfskosten per vergadering/opleiding	€ 12,00 per keer
• Reiskosten	€ 0,28 per kilometer

Daarnaast worden voor de leden van het Bestuur en het verantwoordingsorgaan de kosten van opleidingen en reiskosten naar seminars etc. vergoed.

De leden van de Raad van Toezicht ontvingen de volgende vergoeding in 2023:

• Voorzitter	€ 6.475,00 per kwartaal
• Lid	€ 3.237,50 per kwartaal

Zelfevaluatie

Ieder Bestuur van een pensioenfonds is verplicht tot periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het Bestuurlijk proces in stand te houden/te verbeteren. De grote lijn van de zelfevaluatie van het eigen functioneren houdt in dat het Bestuur onder elkaar zijn functioneren bespreekt, beoordeelt en terugkoppelt. Het Bestuur trekt conclusies, maakt afspraken en bewaakt het nakomen van die afspraken. Het Bestuurlijk functioneren in al zijn facetten dient aan de orde te komen. Gedurende 2023 heeft het Bestuur van het fonds zijn functioneren continu beoordeeld, besproken en geëvalueerd. Het steeds actief bijsturen van het Bestuurlijke proces stond hoog op de agenda. Het Bestuur stelde continu vast dat alle

Bestuursleden het functioneren van het Bestuur over het algemeen als voldoende beoordelen en dat het Bestuur tevreden is over zijn eigen functioneren.

Veel verbeterpunten hadden direct of indirect betrekking op de voorbereiding en afhandeling van de Bestuursvergaderingen. Bij de eerdergenoemde actualisatie van het geschiktheidsbeleid wordt ook expliciet de evaluatiecyclus meegenomen, zowel de jaarlijkse, collectieve (zelf)evaluatie van het bestuur als de individuele voortgangsgesprekken van bestuursleden. Gezien het ingezette traject en de uitgevoerde 0-metingen, waarbij de bestuursleden in gesprek zijn gegaan met een organisatiepsycholoog heeft in 2023 geen formele (zelf)evaluatie plaatsgevonden. Wel heeft begin 2024 een sessie plaatsgevonden met het bestuur waarbij de resultaten collectief zijn besproken. Eind 2024 staat een zelfevaluatie gepland.

Integriteitsbeleid

De doelstelling van het integriteitsbeleid van het fonds is dat Bestuurders, leden van het Verantwoordingsorgaan, de Raad van Toezicht, medewerkers van het Bestuursbureau en andere bij het pensioenfonds verbonden personen zich integer gedragen en zich conformeren aan de waarden en normen van het pensioenfonds en de wet- en regelgeving die van toepassing is op het fonds.

Het integriteitsbeleid is gericht op het beperken van compliancerisico's. Een compliancerisico is het risico van aantasting van de integriteit en daarmee van de reputatie van het fonds als gevolg van het niet naleven van ethische standaarden en toezichtwet- en regelgeving.

Het Bestuur stelt zich daarom ten doel ervoor te zorgen dat wet- en regelgeving, maar ook interne regels en procedures worden nageleefd. Het fonds heeft een compliance officer aangesteld die het Bestuur assisteert bij deze belangrijke taak. De compliance officer heeft een signalerende en adviserende rol bij de implementatie van nieuwe en de wijziging van bestaande (toezicht)wet- en regelgeving. Daarnaast assisteert de compliance officer het Bestuur bij monitoringsactiviteiten en helpt zij de bewustwording omtrent de compliancerisico's binnen het fonds op peil te houden.

Onderdeel van het integriteitsbeleid zijn de Gedragscode, de Incidentenregeling en de Klokkenluidersregeling.

De Gedragscode kent een meldplicht in specifiek benoemde situaties voor verbonden personen. Het gaat daarbij vooral om het melden van situaties die een potentieel belangenconflict op kunnen leveren voor het fonds. De gedragscode is gebaseerd op het model van de Pensioenfederatie. De verbonden personen melden situaties uit de gedragscode aan de compliance officer en/of het Bestuur. Ook tekenen verbonden personen jaarlijks de nalevingsverklaring. Voor 2023 geldt dat de gedragscode integraal is nageleefd en dat er zich in dit kader verder geen bijzonderheden hebben voorgedaan.

Een overzicht van de nevenfuncties van de Bestuurders is verderop in dit jaarverslag opgenomen.

De Incidentenregeling beschrijft de procedure die gevolgd moet worden wanneer er binnen het fonds een gebeurtenis plaatsvindt die een ernstig gevaar vormt voor de integere en beheerste bedrijfsvoering. Voorbeelden van zo'n ernstig gevaar zijn betrokkenheid bij strafbare feiten zoals fraude, witwassen of corruptie. Maar ook situaties waarbij het fonds betrokken is bij negatieve berichtgeving in de media waardoor zijn reputatie in het geding is.

In 2023 is er sprake geweest van twee operationele incidenten. Een van deze incidenten betrof een integriteitsincident. Operationele incidenten worden afgehandeld/gemonitord binnen de commissie onder wiens aandachtsgebied het incident valt. Integriteitsincidenten worden besproken en afgehandeld met/door de voorzitters en het Bestuur.

De Klokkenluidersregeling beschrijft de procedure die gevolgd moet worden wanneer er binnen het fonds sprake is van een misstand. De regeling bevat waarborgen voor de bescherming van de verbonden persoon, de klokkenluider, die te goeder trouw melding maakt van (potentiële) misstanden. In 2023 zijn er geen meldingen op grond van de Klokkenluidersregeling gedaan.

Privacywetgeving

Het fonds heeft de nodige maatregelen getroffen om de privacy te beschermen van de deelnemers en andere natuurlijke personen wiens gegevens zij verwerkt. Zij heeft een functionaris voor de gegevensbescherming aangesteld die de naleving van de privacywetgeving door het fonds monitort.

In 2023 zijn geen datalekken gemeld die een hoog risico inhielden voor de rechten en vrijheden van betrokkenen, waardoor er geen melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens heeft plaatsgevonden.

Naleving Code Pensioenfonds

BESTUURSVERSLAG

Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken, communicatie met de belanghebbenden te versterken, en bij te dragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'.

Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het pas toe of leg uit-beginsel. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe, of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast. Het fonds streeft ernaar alle normen uit de Code na te leven.

Vertrouwen waarmaken

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
1. Het Bestuur voert de regeling naar beste vermogen uit, in een evenwichtige afweging van belangen, en heeft hiervoor de eindverantwoordelijkheid.	✓	De taken van het Bestuur zijn opgenomen in de statuten en de onderliggende fondsdocumentatie. Middels een opdrachtbrief van sociale partners en een aanvaardingsbrief van het Bestuur zijn heldere afspraken gemaakt over de beleidsruimte.
2. Het Bestuur is verantwoordelijk en zorgt voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het heeft een visie op die uitvoering, stelt eisen waaraan deze moet voldoen en bepaalt welk kostenniveau aanvaardbaar is.	✓	Het Bestuur heeft een uitbestedingsbeleid waaraan de uitgangspunten en vereisten van de uitvoering dienen te voldoen. Daarnaast heeft het Bestuur met partijen waaraan is uitbesteed (dienstverlenings)overeenkomsten afgesloten. Bij het aangaan van een overeenkomst met een partij waaraan is uitbesteed wordt aandacht besteed aan het kostenniveau in verhouding met de kwaliteitseisen die het Bestuur aan de dienstverlening stelt en er vindt periodieke evaluatie van de uitbesteding plaats.
3. Het Bestuur stelt een missie, visie en strategie op. Ook zorgt het voor een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordingscyclus. Daarnaast toetst het Bestuur periodiek de effectiviteit van zijn beleid en stuurt zo nodig bij.	✓	Het Bestuur heeft missie, visie en strategie vastgesteld. Dit is het uitgangspunt van het handelen. In de jaarplanning van het Bestuur houdt zij rekening met de beleids- en verantwoordingscyclus.
4. Bij alle besluiten legt het Bestuur duidelijk vast op grond van welke overwegingen het besluit is genomen.	✓	De besluiten worden vastgelegd in de notulen. Hierbij worden de overwegingen meegenomen, dan wel wordt er verwezen naar de beleidsdocumenten of notities waarop het besluit is gebaseerd.
5. Het Bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het Bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het Bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	✓	In notities en beleid wordt aandacht besteed aan risicomanagement; de gevolgen van een bepaald besluit. Het Bestuur weegt de risico's af en legt deze vast in de notulen. Ook in het jaarverslag verschaft het Bestuur inzicht in de risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten.
6. Het Bestuur houdt rekening met de verplichtingen die het fonds is aangegaan en draagt daarbij zorg voor optimaal rendement binnen een aanvaardbaar risico.	✓	Het Bestuur legt verantwoording af over zijn beleggingsbeleid in het jaarverslag.
7. Het Bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.	✓	Het Bestuur zorgt voor draagvlak voor de keuzes over verantwoord beleggen door hierover van gedachten te wisselen met sociale partners, het Verantwoordingsorgaan en met deelnemers en werkgevers tijdens activiteiten die over dit thema georganiseerd worden.
8. Het Bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	✓	Het Bestuur maakt risicoafweging onderdeel van de besluitvorming. De risicocommissie heeft daarbij een signalerende en adviserende rol. In het jaarverslag legt het Bestuur verantwoording af inzake het risicobeheer.
9. Het Bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen.	✓	Het Bestuur heeft een incidentenregeling. Daarnaast is het crisisplan onderdeel van de ABTN. Hierin is vastgelegd wat het Bestuur in bepaalde financiële situaties kan doen. Met de uitvoeringsorganisaties zijn procedures afgesproken en contractueel vastgelegd.

Verantwoordelijkheid nemen

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
10. Het Bestuur zorgt voor een heldere en expliciete taak- en rolverdeling tussen Bestuur en uitvoering. Hierbij horen passende sturings- en controlemechanismen.	✓	Dit is vastgelegd in het uitbestedingsbeleid, de uitbestedings- en dienstverleningsovereenkomst die het fonds met alle uitbestedingspartijen heeft afgesloten.
11. Bij uitbesteding van taken neemt het Bestuur in de overeenkomst met de dienstverlener adequate maatregelen op voor als de dienstverlener of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.	✓	Er zijn bepalingen over de aansprakelijkheid en afspraken over het naleven van de dienstverleningsovereenkomst.
12. Het Bestuur zorgt dat het zicht heeft op de keten van uitbesteding.	✓	De rapportages van de pensioenadministrateur worden periodiek besproken en er is intensiever contact met de pensioenadministrateur indien daar aanleiding toe is. Ook ten aanzien van de vermogensbeheerder geldt dat de periodieke rapportages beoordeeld worden en extra toelichting/overleg wordt verkregen indien daar aanleiding toe is. Het Bestuursbureau speelt een rol in de dagelijkse monitoring van de partijen waaraan het Bestuur heeft uitbesteed.
13. Het Bestuur zorgt ervoor dat het beloningsbeleid van partijen aan wie taken worden uitbesteed, niet aanmoedigt om meer risico's te nemen dan voor het fonds aanvaardbaar is. Om dit te bereiken maakt het Bestuur dit onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van de uitbestedings-overeenkomst of - indien van toepassing - via zijn aandeelhouderspositie.	✓	Dit wordt gereguleerd via de mandaten die het Bestuur geeft aan de derde partijen.
14. Het Bestuur evalueert jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch en spreekt een dienstverlener aan als deze de afspraken niet of onvoldoende nakomt.	✓	In 2023 heeft evaluatie van de uitvoering plaatsgevonden.

Integer handelen

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
15. Het Bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	✓	Dit is opgenomen in het integriteits-beleid en de gedragscode van het fonds.
16. De leden van het Bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere mede-beleidsbepalers ondertekenen de interne gedragscode van het fonds en een jaarlijkse nalevingsverklaring, en zij gedragen zich daarnaar.	✓	Dit is opgenomen in het integriteits-beleid en de gedragscode van het fonds.
17. Alle nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer.	✓	Dit is opgenomen in de gedragscode van het fonds.
18. Tegenstrijdige belangen of reputatierisico's worden gemeld. De leden van het Bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere mede-beleidsbepalers vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling. Zij laten zich op hun functioneren toetsen.	✓	Dit is opgenomen in het integriteitsbeleid van het fonds en in de gedragscode. Daarnaast maakt de eis van integriteit ook deel uit van het functieprofiel van een Bestuurder of het intern toezicht.

BESTUURSVERSLAG

19. Het lidmaatschap van een orgaan is niet verenigbaar met dat van een ander orgaan binnen het fonds of van de visitatiecommissie.	✓	Dit is opgenomen in de statuten van het fonds.
20. Het Bestuur zorgt dat onregelmatigheden kunnen worden gemeld en dat betrokkenen weten hoe en bij wie.	✓	Dit is opgenomen in de klokkenluidersregeling.
21. De organisatie kent een klokkenluidersregeling en bevordert dat ook externe dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. De organisatie zorgt ervoor dat men weet hoe en bij wie kan worden gemeld.	✓	Dit wordt bij het aangaan van een contract met een derde partij nagevraagd.
22. Het Bestuur kent de relevante wet- en regelgeving en interne regels, weet hoe het fonds daar invulling aan geeft en bewaakt de naleving (compliance).	✓	Nieuwe wet- en regelgeving wordt zorgvuldig gemonitord door het Bestuursbureau. Het Bestuur verdiept zich onder andere op studiedagen in nieuwe wetgeving. Het Bestuur is op de hoogte van geldende wet- en regelgeving, fondsdocumenten, procedures en uitvoering. Jaarlijks evalueert het Bestuur zijn beleid en gaat na of dit aan de hand van gewijzigde wet- en regelgeving aanpassing behoeft. Monitoring vindt plaats door het Bestuursbureau dat hierover rapporteert.

Kwaliteit nastreven

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
23. Het Bestuur is collectief verantwoordelijk voor zijn functioneren. De voorzitter is eerste aanspreekpunt; hij/zij is als eerste verantwoordelijk voor zorgvuldige besluitvorming en procedures.	✓	Jaarlijks vindt er een zelfevaluatie plaats binnen het Bestuur. De voorzitter van het Bestuur bewaakt de evenwichtige afweging van belangen in de besluitvorming en procedures.
24. Het Bestuur waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.	✓	Dit is in de Bestuursstructuur opgenomen. In de zelfevaluatie van het Bestuur wordt bij dit punt stilgestaan.
25. Ieder Bestuurslid heeft stemrecht.	✓	Het stemrecht is opgenomen in de statuten.
26. Het Bestuur zorgt voor permanente educatie van zijn leden.	✓	Het Bestuur heeft een opleidingsplan geschiktheid. In het opleidingsplan worden zowel individuele als collectieve opleidingsdoelen opgenomen.
27. Het Bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten.	✓	Jaarlijks evalueert het Bestuur zijn functioneren. Hierbij wordt teruggekeken op de genomen stappen en worden verbeterpunten onderkend en opgepakt. In het functieprofiel van Bestuurders worden aan bepaalde rollen ook competenties toegekend waaraan Bestuurders moeten voldoen.
28. Het eigen functioneren is voor het Bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het Bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het Bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	X	Normaliter vindt er een jaarlijkse zelfevaluatie plaats. Om de drie jaar wordt hier een onafhankelijke derde partij bij betrokken. In 2023 heeft geen formele zelfevaluatie plaatsgevonden. Wel is eind 2023 gestart met nulmetingen op competenties en deskundigheid. Deze hebben geresulteerd in individuele uitslagen en collectieve uitslagen (radargrafieken). In 2024 wordt het hele geschiktheidsbeleid inclusief evaluatiecyclus geactualiseerd en geïmplementeerd. De uitslagen zijn in maart 2024 collectief besproken.
29. Het eigen functioneren is voor het BO een continu aandachtspunt. Het BO evalueert in elk geval jaarlijks het functioneren van het eigen orgaan als geheel en van de individuele leden.	-	n.v.t. voor het paritair bestuursmodel

BESTUURSVERSLAG

Hierbij betreft het BO één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.		
30. Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	✓	Jaarlijkse evaluatie vindt plaats.

Zorgvuldig benoemen

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
31. De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	✓	Deze uitgangspunten zijn opgenomen in het geschiktheidsbeleidsplan. Hierin zijn de diverse rollen beschreven. Als het concreet tot een vacature komt wordt het algemene profiel van de rol specifiek gemaakt waarbij ook gekeken wordt naar het collectief.
32. Het Bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het Bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het Bestuur toetst de geschiktheid van Bestuursleden bij het aantreden en gedurende het Bestuurslidmaatschap.	✓	Deze uitgangspunten zijn opgenomen in het geschiktheidsbeleidsplan. Dit beleidsplan bevat het continuïteitsbeleid van het Bestuur. Tevens is in het geschiktheidsbeleidsplan het proces beschreven dat doorlopen wordt bij de benoeming van een nieuw Bestuurder. In 2023 zijn alle bestuursleden getoetst op deskundigheid en competenties.
33. In zowel het Bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het Bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het Bestuur te bevorderen	✓	Aan deze norm is voldaan.
34. De zittingsduur van een lid van het Bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een Bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	✓	Deze norm wordt door het fonds opgevolgd. Uitzondering kan enkel plaatsvinden in afstemming met de toezichthouder wanneer de continuïteit van de bedrijfsvoering door het eindigen van een zittingstermijn in gevaar dreigt te komen.
35. Het Bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	✓	Het Bestuur heeft dit in zijn diversiteitsbeleid opgenomen.
36. Het Bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	✓	Het fonds heeft in zijn geschiktheidsbeleidsplan de diverse rollen beschreven. Als het concreet tot een vacature komt wordt het algemene profiel van de rol specifiek gemaakt waarbij ook gekeken wordt naar het collectief. In de statuten is het vereiste van de profielschets opgenomen. De inhoud van de profielschets is terug te vinden in het geschiktheidsbeleidsplan.
37. Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het Bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	✓	Het Bestuur heeft zijn diversiteitsbeleid opgenomen in het geschiktheidsbeleidsplan.
38. Het Bestuur en het BO toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het VO	✓	Het Bestuur heeft zijn diversiteitsbeleid opgenomen in het geschiktheidsbeleidsplan.

BESTUURSVERSLAG

bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteits-doelstellingen.		
39. Een Bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het Bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het Bestuur na bindende voordracht van het Verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het Bestuur na bindend advies van het Verantwoordingsorgaan. Een lid van het Verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het Bestuur en ontslagen door het Verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het Bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.	✓	De kandidaat-Bestuurders van het fonds worden voorgedragen door werknemersorganisaties, dan wel werkgeversorganisaties. Een en ander met inachtneming van de statuten en het verkiezingsreglement. De Raad van toezicht wordt betrokken in de procedure. Na goedkeuring door DNB worden kandidaten benoemd door het Bestuur.
40. Het Bestuur zorgt dat de statuten een schorsingsprocedure kennen.	✓	De schorsingsprocedure is opgenomen in de statuten.

Gepast belonen

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
41. Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert.	✓	Het Bestuur heeft zijn beloningsbeleid vastgelegd in het reglement vacatievergoeding. Hierover legt het Bestuur verantwoording af in het jaarverslag.
42. De beloningen staan in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag.	✓	Deze norm is uitgangspunt voor het beloningsbeleid van het Bestuur.
43. Het Bestuur is terughoudend als het gaat om prestatie gerelateerde beloningen. Prestatie gerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het fonds.	✓	Het fonds hanteert geen prestatie gerelateerde beloningen. Bij derde partijen gaat het fonds na welk beloningsbeleid ze hanteren. Dit is opgenomen in het uitbestedingsbeleid.
44. Het Bestuur voorkomt dat door een te hoge beloning van de leden van het intern toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat.	✓	Deze norm wordt door het Bestuur nageleefd door vergoedingen te verstrekken die passend zijn naar maatschappelijke maatstaven.
45. Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen transitie- of ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele transitie- of ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	✓	In het reglement vacatievergoeding is opgenomen dat bij ontslag geen ontslagvergoeding wordt verstrekt aan een bestuurder of een lid van het intern toezicht.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
46. Intern toezicht draagt bij aan effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering.	✓	De taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in de statuten en in het reglement van de Raad van toezicht.
47. Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	✓	De Raad van toezicht is bekend met de Code en leeft deze na.
48. Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioenfonds en moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangentegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het Bestuur.	✓	Dit is ook opgenomen in de statuten en in het reglement van de Raad van toezicht en in het functieprofiel van een lid van de Raad van toezicht.
49. De raad van toezicht stelt zich op als gesprekspartner van het Bestuur.	✓	De Raad van toezicht is gesprekspartner van het Bestuur. Zij spreekt het Bestuur meermaals per jaar en spreekt ook met de voorzitters van het fonds. Zie ook de verklaring van de Raad van toezicht.
50. Het Bestuur weegt de aanbevelingen van raad van toezicht of visitatiecommissie zorgvuldig en motiveert afwijkingen.	✓	In het geval Bestuur en Raad van toezicht niet dezelfde mening hebben over een bepaald punt, mag het Bestuur zijn mening volgen, mits hij kan uitleggen dat het besluit genomen is in het belang van alle stakeholders. Het Bestuur legt dan verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.
51. Het BO voert zijn taak uit als 'goed huisvader' (m/v) voor alle belanghebbenden.	-	N.v.t
52. Het BO zorgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen functioneren.	-	N.v.t
53. Het BO bewaakt of het Bestuur de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het BO of het Bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt.	-	N.v.t
54. Het BO onderneemt actie als het van oordeel is dat het Bestuur niet naar behoren functioneert.	-	N.v.t
55. Het Bestuur gaat een dialoog aan met het VO dan wel het BO bij het afleggen van verantwoording.	✓	Het Bestuur vergadert een paar keer per jaar samen met het Verantwoordingsorgaan. Daarnaast spreken de voorzitters van het Verantwoordingsorgaan periodiek met de voorzitters van het Bestuur.
56. Het Bestuur draagt de accountant of actuaris die controle uitvoert in beginsel geen andere werkzaamheden op dan controle. Geeft het Bestuur wel een andere opdracht, dan vraagt dit zorgvuldige afweging en een afzonderlijke opdrachtformulering.	✓	Voor niet-controlewerkzaamheden wordt een aparte opdracht verstrekt. Hierbij wordt de onafhankelijkheid bewaakt.
57. Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte.	✓	Het functioneren van de accountant en de actuaris wordt ten minste eenmaal per vier jaar beoordeelt. Indien hiertoe aanleiding is wordt dit vaker dan eenmaal per vier jaar gedaan. Het VO en het intern toezicht wordt dan op de hoogte gesteld.

Vertrouwen waarmaken

Tekst Code Pensioenfondsen		Toelichting
58. Het Bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	✓	Dit heeft het Bestuur in het jaarverslag opgenomen en is te vinden op de website van het pensioenfonds.
59. Het Bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	✓	In het jaarverslag legt het Bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid.
60. Het Bestuur vervult zijn taak op een transparante (open en toegankelijke) manier. Dat zorgt ervoor dat belanghebbenden inzicht kunnen krijgen in de informatie, overwegingen en argumenten die ten grondslag liggen aan besluiten en handelingen.	✓	Het fonds laat zijn transparantie zien in het jaarwerk, op de website en in diverse bijeenkomsten die georganiseerd worden voor deelnemers of werkgevers. Daarnaast zijn documenten opvraagbaar bij het fonds.
61. Het Bestuur legt gemotiveerd vast voor welke wijze van uitvoering is gekozen. Deze informatie is beschikbaar voor de belanghebbenden.	✓	Dit heeft het Bestuur gedaan en is opgenomen in de overeenkomsten. Deze worden periodiek geëvalueerd.
62. Het Bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	✓	Op de website van het fonds zijn de uitgangspunten van het MVB-beleid opgenomen.
63. Het Bestuur stelt beleid vast rond transparantie en communicatie. Het Bestuur evalueert dit beleid periodiek en in ieder geval eens per drie jaar.	✓	Het beleid en de beleidsuitgangspunten voor de communicatie zijn vastgelegd in het communicatiebeleidsplan. Het Verantwoordingsorgaan brengt advies uit over het communicatiebeleid.
64. Het Bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het Bestuur.	✓	Dit is onderdeel van het jaarverslag.
65. Het Bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het Bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	✓	Er is een klachten- en geschillenregeling. In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd hierover. Daarnaast wordt in de klachtenregeling verwezen naar de mogelijkheid om aan te kloppen bij de Ombudsman Pensioenen en per 1 januari 2024 de Geschilleninstantie Pensioenfondsen.

3.2.4 Communicatie

Het fonds besteedt veel aandacht aan goede en heldere communicatie over het beleid, de ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, oud deelnemers en gepensioneerden. De communicatie van het fonds vindt plaats op basis van de uitgangspunten die zijn vastgelegd in het communicatiebeleidsplan 2021-2024. De jaarlijkse communicatiedoelen zijn uitgewerkt in een communicatiejaarplan.

Hierin is vermeld welke specifieke communicatieactiviteiten voor de verschillende doelgroepen zijn gepland en op welke trends en ontwikkelingen het fonds dat jaar nader ingaat. Deze activiteiten zijn een aanvulling op de gebruikelijke communicatie met belanghebbenden, zoals bijvoorbeeld het jaarlijkse UPO.

Communicatiecommissie

Het fonds heeft sinds oktober 2012 een communicatiecommissie. Taken van de communicatiecommissie zijn het doorontwikkelen van de communicatievisie en het communicatiebeleid van het fonds, het beoordelen van de communicatie van het fonds en het volgen van de ontwikkelingen op het gebied van pensioencommunicatie. Daarnaast monitort de commissie de reputatie en het imago van het fonds, en bewaakt de commissie de kosten van de communicatieactiviteiten. De commissie is samengesteld uit Bestuursleden. De commissie wordt geadviseerd door een specialist van de werkgeversvereniging KNS en een communicatieadviseur van Appel Pensioenuitvoering. Vanaf eind 2015 vergaderen structureel twee klankbordleden (een deelnemer en een gepensioneerde) mee. De commissie vergaderde in 2023 viermaal.

De communicatie van het fonds in 2023

Communicatie rondom financiële situatie en actualiteiten

- Via de nieuwsbrief en de website communiceert het pensioenfonds over relevante pensioenontwikkelingen en wettelijke wijzigingen.
- De nieuwsbrief wordt tweemaal per jaar naar deelnemers, gepensioneerden en werkgevers verzonden. In het voor- en het najaar verschenen de reguliere nieuwsbrieven met onder de meer de volgende onderwerpen:
- Verschillende life events;
- Het verhogen van de pensioenen;
- De nieuwe regels voor pensioen;
- Financiële situatie van het fonds;
- Risicopreferentie-onderzoek;
- Populair jaarverslag;
- Deelname aan de VAS-beurs.

Artikelen in branchebladen

In vier edities van Slagersleven is een artikel gepubliceerd. Onderwerpen waren: zelf rekenen met de pensioenplanner, pensioen voor je partner, nieuwe regels voor pensioen, toetredingsleeftijd 18 jaar.

VAS-beurs 2023

Het fonds was op 25 en 26 september 2023 aanwezig op de VAS-beurs in de markthal op het Foodcentrum te Amsterdam. Deelnemers en werkgevers konden daar in gesprek gaan met onze Bestuursleden over de pensioenregeling of de nieuwe regels voor pensioen. Onze pensioenconsulenten hielpen bij het beantwoorden van persoonlijke vragen over het eigen pensioen.

Risicobereidheidsonderzoek

Ook in 2023 is een risicobereidheidsonderzoek gehouden onder deelnemers en gepensioneerden. Hiermee peilt het bestuur de risicohouding en de risicocapaciteit van deelnemers.

Wettelijke correspondentie

Het UPO 2023 is verzonden aan 12.276 actieven, 440 arbeidsongeschikten, 40.580 slapers, 8.981 gepensioneerden en 3.318 overige pensioengerechtigden (nabestaanden).

Nieuwe regels voor pensioen

In 2023 zijn regelmatig de nieuwe regels voor pensioen onder de aandacht gebracht. Deze nieuwe regels hebben ook gevolgen voor de pensioenregeling van het fonds en daarmee voor de deelnemers. In 2023 bestond de communicatie uit het informeren over wat de nieuwe regels voor pensioen op hoofdlijnen inhouden en generieke informatie over het proces dat het fonds volgt.

Keuzebegeleiding

Met de nieuwe regels voor pensioen ging op 1 juli 2023 ook keuzebegeleiding gelden. Het fonds werd daarmee verplicht om deelnemers te begeleiden bij pensioenkeuzes. Dit deed het fonds al, maar heeft zij de communicatie op een aantal zaken aangescherpt. Het fonds voldoet daarmee aan de wettelijke vereisten.

Daarnaast heeft het fonds in december 2023 gesproken over de Zorgambitie: Hoe kijkt het Bestuur aan tegen zorgambitie in de toekomst? Dit wordt in 2024 nader uitgewerkt.

Pensioenconsulent

De pensioenconsulent richt zich primair op werkgevers. Hij bezoekt bedrijven om uitleg te geven over de inhoud van de pensioenregeling en over de administratieve processen die voor werkgevers van belang zijn. Tevens worden werkingsfeeronderzoeken uitgevoerd, betalingsachterstanden besproken en op verzoek van de werkgever presentaties verzorgd voor werknemers waarbij de pensioenregeling wordt toegelicht en werknemers na afloop de mogelijkheid hebben om individueel vragen te stellen m.b.t. hun eigen pensioen.

In 2023 is het aantal afspraken met boekhouders gedaald. De aanlevering van loon- en dienstverbandgegevens middels UPA speelt hierbij een rol. Naast het in onderstaande tabel getoonde aantal bezoeken is uiteraard ook sprake van telefonisch en digitaal contact door de pensioenconsulent met werkgevers.

Tijdens de coronaperiode is door de pensioenconsulent ook gerapporteerd over deze aantallen, aangezien op dat moment bezoeken vaak niet mogelijk dan wel gewenst waren. Aangezien de coronamaatregelen inmiddels volledig zijn losgelaten acht het fonds de rapportage van deze aantallen minder relevant,

In de tabel staan de aantallen bezochte werkgevers en boekhouders:

Categorie	Aantal
Werkgevers bezocht	38
Ondernemingen m.b.t. handhaving bezocht	32
Boekhouders bezocht	12

3.2.5 Toezichthouders AFM en DNB

AFM

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten. Hieronder valt het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid en het vaststellen van spelregels over de wijze waarop de pensioencommunicatie dient plaats te vinden.

Onderzoeken

In 2023 heeft het fonds deelgenomen aan het self-assesment van de AFM ten aanzien van de naleving van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en Taxonomieverordening.

Uitvraag WTP

Tijdens de transitieperiode naar de nieuwe pensioenregeling onder WTP wordt tweejaarlijks door AFM en DNB gezamenlijk een uitvraag WTP aan het fonds gedaan. In maart en november 2023 is deze uitvraag gevuld door het fonds. Op 28 augustus 2023 heeft DNB om extra toelichting gevraagd bij de door DNB geïdentificeerde potentiële risico's voor het fonds bij de transitie.

DNB

DNB is als toezichthouder belast met het toezicht op financiële instellingen en het netwerk waarvan zij deel uitmaken. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Voorgenomen (her)benoemingen van Bestuursleden en de leden van de Raad van Toezicht worden vooraf getoetst door DNB.

Het fonds legt structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, ABTN en de jaarstukken voor aan DNB. Het fonds heeft DNB verder met de voorgeschreven rapportages periodiek geïnformeerd over de financiële situatie van het fonds.

Contact met DNB

Van DNB heeft het fonds in 2023 verschillende brieven ontvangen inzake op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsen. Daarnaast is er over de volgende onderwerpen contact geweest met DNB:

Onderzoek wendbaarheid

Eind 2022 heeft DNB een onderzoek uitgevoerd naar de risico's ten aanzien van de operationele wendbaarheid die als gevolg van toekomstige grote changes, zoals de nieuwe pensioenregeling (NPR), kunnen optreden. Begin 2023 heeft DNB haar conclusies naar aanleiding van dit onderzoek gedeeld met het fonds.

Datakwaliteitsonderzoek bij pensioenuitvoeringsorganisatie

In december 2022 heeft DNB bij Appel pensioenuitvoering een onderzoek uitgevoerd naar de mate waarin de pensioenuitvoeringsorganisatie het datakwaliteitsrisico beheerst. In februari 2023 heeft DNB het rapport gepubliceerd en vooralsnog ter kennisname aan het fonds gestuurd.

EMIR

Door het vervallen van de vrijstelling vallen pensioenfondsen per 19 juni 2023 onder de clearingverplichting EMIR (European Market Infrastructure Regulation). Het fonds valt niet onder de EMIR clearingplicht, aangezien het de daartoe gestelde drempelwaardes niet raakt. De onderliggende berekening is met DNB gedeeld.

Afronding mitigatietraject informatiebeveiliging

Op 10 maart 2022 heeft DNB naar aanleiding van een self-assesment uitvoering op de volwassenheidsniveaus van beheersmaatregelen op het gebied van informatiebeveiliging, het fonds gevraagd om de beheersmaatregelen te verbeteren en op niveau te houden. Het fonds heeft een self-assesment uitgevoerd op de controls en deze in juli 2023 ingediend. Hierop zijn vanuit de toezichthouder geen verdere vragen meer gesteld, waarmee dit traject is afgerond.

Beheersing kredietrisico

In mei 2023 heeft een Risico-identificerend gesprek plaatsgevonden met het fonds over de beheersing van het kredietrisico. Hierbij is geconcludeerd dat de beheersing van dit risico door het fonds voldoende is.

Aanpassing verplichtstelling

Naar aanleiding van de aanpassing van de verplichtstelling van het fonds ten aanzien van de verlaging van de toetredingsleeftijd naar 18 jaar en de toevoeging van hybride producten aan de verplichtstelling zijn door DNB aanvullende vragen gesteld. Deze vragen zijn in september 2023 per e-mail ontvangen en beantwoord.

Incident uitvoerder

In december 2023 is de toezichthouder geïnformeerd over een incident bij Actor waarbij werd geconstateerd dat mogelijk sprake was van trustdienstverlening onder de Wet toezicht trustkantoren (Wtt). Naar aanleiding van de melding en de genomen (beheers)maatregelen zijn (nog) geen verdere vragen ontvangen.

Tenslotte heeft in 2023 geen regulier relatiegesprek met DNB plaatsgevonden.

3.2.6 Ontwikkelingen in 2023 en verder

Nota Bene: Deze paragraaf is opgesteld naar de stand van zaken per juni 2024.

Nieuw pensioenstelsel

Op 1 juli 2023 is de Wet Toekomst Pensioenen ingegaan.

In de wet blijven belangrijke fundamenten van ons huidige stelsel in stand, zoals: behoud van de verplichtstelling en collectiviteit (risicodeling). Tegelijkertijd zullen garanties afnemen en worden er risico's richting deelnemers en gepensioneerden verschoven.

Het gevolg van dit nieuwe pensioenstelsel is dat alle pensioencontracten moeten worden aangepast, dus ook verzekerde regelingen.

Sociale partners in de slagersbranche hebben gekozen voor de solidaire premiereregeling. In de solidaire regeling wordt gewerkt met projectierendement: premie en uitkering worden bepaald op basis van verwachte rendementen. Het pensioenfonds voor het Slagersbedrijf streeft naar 1 januari 2026 voor de invoering van het nieuwe stelsel.

Wet bedrag ineens

De Wet bedrag ineens moest op 1 januari 2023 in werking treden en geeft deelnemers de mogelijkheid om tot 10 procent van het pensioen ineens uit te laten keren. Dat kan op de pensioendatum of in de maand januari van het jaar erop wat fiscaal handiger kan zijn. De introductie van deze nieuwe keuzemogelijkheid biedt deelnemers bij de start van de uitkeringsfase meer flexibiliteit. Het idee is dat dit de welvaart van deelnemers verhoogt, doordat het pensioen beter kan worden afgestemd op de persoonlijke leefsituatie en bestedingsbehoefte. Bovendien kan dit de betrokkenheid van deelnemers bij het pensioenstelsel en hun eigen pensioensituatie vergroten.

De ingangsdatum is echter opnieuw verschoven en zal op zijn vroegst 1 januari 2025 worden.

Wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding

Het in september 2019 ingediende wetsvoorstel Pensioenverdeling bij scheiding voorziet in een standaard verdeling van het pensioen bij scheiding in een apart zelfstandig ouderdomspensioen voor de ex-partner, ook wel conversie genoemd. Dit komt er kortgezegd op neer dat de verdelingsgerechtigde partner dezelfde rechten en plichten krijgt als een ex-deelnemer bij de pensioenuitvoerder.

Door de vele vragen heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid meer tijd nodig voor de invoering van de nieuwe wet. De beoogde inwerkingtredingsdatum is 1 januari 2027.

3.3 Financieel beleid

3.3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is dus belangrijk dat het voldoende geld ontvangt, zodat er altijd genoeg middelen zijn om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het Bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling.

In deze paragraaf komen de eerste twee instrumenten aan de orde. De wijzigingen in de pensioenregeling komen in paragraaf 3.2.2 aan de orde. Het beleggingsbeleid komt aan bod in de volgende paragraaf. Naast het premiebeleid en toeslagbeleid komen in deze paragraaf ook de kosten van de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogensbeheer aan de orde. Begonnen wordt met de financiële kerncijfers.

3.3.2 Financiële kerncijfers

Resultaat

In boekjaar 2023 is een negatief resultaat behaald van € 16.469.

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Baten					
Premiebijdragen ¹⁾	57.076	57.628	88.213	40.820	42.781
Beleggingsresultaat	113.065	-607.892	145.983	285.521	363.329
Overige baten	10	10	55	54	136
Totaal	170.151	-550.254	234.251	326.396	406.246
Lasten					
Pensioenuitkeringen	55.774	50.506	49.232	46.480	44.184
Pensioenuitvoeringskosten	5.614	4.847	4.414	4.238	3.754
Mutatie technische voorzieningen	107.407	-638.555	-164.604	296.354	354.527
Saldo overdracht van rechten	17.784	1.172	-6.452	3.692	-220
Overige lasten	40	33	11	144	75
Totaal	186.620	-581.997	-117.399	350.908	402.321
Saldo van baten en lasten	-16.469	31.743	351.649	-24.512	3.925

1) Inclusief de vanaf 1 mei 2015 geldende bijdragen voor de Regeling Voorwaardelijk Pensioen (VPL-regeling). Per 31 december 2021 is de VPL-overgangsregeling beëindigd en zijn alle extra pensioenaanspraken uit hoofde van die regeling toegekend. Het saldo van de VPL-regeling is opgenomen onder de premiebijdragen. Met deze beëindiging is de kortlopende schuld uit hoofde van VPL vervallen.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Premieresultaat	15.772	-2.723	-5.485	-22.004	-12.967
Interestresultaat	-18.267	215.561	351.327	-61.152	8
Overig resultaat	-13.974	-181.095	5.808	58.653	3.938
Totaal	-16.469	31.743	351.649	-24.512	-9.021

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad UFR
Stand per 1 januari 2023	2.521.367	1.976.284	127,6%
Beleggingsresultaten	113.065	63.582	
Premiebijdragen	57.076	39.036	
VPL-premie (inkoopson)	-	-	
Uitkeringen	-55.834	-55.834	
Wijziging marktrente	-	65.255	
Wijziging actuariële uitgangspunten	-	-	
Overige	-23.370	-4.632	
Stand per 31 december 2023	2.612.305	2.083.691	125,4%

De UFR-dekkingsgraad wordt bepaald door op de balansdatum het balanstotaal minus de langlopende schulden en minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen.

Het pensioenfonds heeft geen lopend herstelplan, aangezien het over voldoende vermogen beschikt.

De dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

Dekkingsgraad	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
UFR dekkingsgraad	125,4%	127,6%	119,6%	105,8%	107,5%
Beleidsdekkingsgraad	128,9%	130,7%	113,5%	101,5%	106,7%
Reële dekkingsgraad	95,0%	99,0%	91,8%	83,2%	85,8%

- De *UFR-dekkingsgraad* is gelijk aan het pensioenvermogen gedeeld door de technische voorzieningen.
- De *beleidsdekkingsgraad* betreft de dekkingsgraad waarop beleidsmaatregelen gebaseerd zullen worden. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de aanwezige dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden, inclusief de maand waarin de beleidsdekkingsgraad wordt vastgesteld.
- De *reële dekkingsgraad* is gedefinieerd als de verhouding tussen het aanwezige vermogen en de technische voorzieningen, waarbij voor de toekomstige jaren rekening wordt gehouden met toekenning van de voorwaardelijke toeslagverlening.

3.3.3 Premiebeleid

Langetermijnbeleid

Bij sociale partners bestaat een grote voorkeur voor een premie die in de tijd zoveel mogelijk stabiel is. Het dempen van de premie op basis van verwacht rendement (in plaats van de 10-jaars-rente) heeft op dit moment de voorkeur van sociale partners. Dit vooral omdat er dan (telkens) een periode van 5 jaar met 'rust en zekerheid' is.

In 2020 is het premiebeleid vanaf 2021 en verder uitgebreid besproken met sociale partners. Het Bestuur heeft in eerdere vergaderingen de vaststelling van de pensioenpremie besproken en zijn standpunten duidelijk gemaakt aan sociale partners.

Het Bestuur heeft eind 2020 besloten:

Voor 2021 zal de premie worden vastgesteld op 24,3% en het opbouwpercentage op 1,2%.

Voor 2022 zal de premie worden vastgesteld op 28,3% en het opbouwpercentage op 1,3%.

Tenslotte zal voor 2023 de premie worden vastgesteld op 30,3% en het opbouwpercentage op 1,3%.

Eind 2022 heeft het Georganiseerd Overleg een brief gestuurd naar het pensioenfonds met de premiehoogte en het opbouwpercentage voor 2023. Door de sterk gestegen premiedekkingsgraad gedurende 2022 kon bij een premie van 28,3% het opbouwpercentage voor 2023 op 1,54% gesteld worden. Sociale partners hebben afgesproken de premie niet te verhogen naar 30,3%, maar deze verhoging bij overgang naar het nieuwe pensioenstelsel in te voeren.

Financiering 2023

De pensioenregeling wordt gefinancierd door middel van een reglementaire doorsneepremie. Deze was in 2023 28,3% van de pensioengrondslag. Uit deze premie worden ouderdomspensioen, (tijdelijk) partnerpensioen en wezenpensioen gefinancierd. De doorsneepremie is minimaal gelijk aan de gedempte kostendekkende premie. Deze gedempte kostendekkende premie is gebaseerd op het verwacht rendement en de op dat moment geldende uitgangspunten ter bepaling van de technische voorzieningen.

Zuivere kostendekkende premie 2023

De kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 30 september 2022 en de op dat moment geldende uitgangspunten ter bepaling van de technische voorzieningen.

De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 5,2% van de actuariel benodigde premie;
- Opslag voor kosten;
- Opslag voor solvabiliteit ter grootte van het vereist eigen vermogen.

In 2023 bedroeg de zuivere kostendekkende premie € 51,5 miljoen (in 2022: € 72,4 miljoen).

Gedempte kostendekkende premie 2023

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- De actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag in verband met toekomstbestendige toeslagverlening;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 5,2% van de actuariel benodigde premie;
- Opslag voor kosten.

In 2023 bedroeg de gedempte kostendekkende premie € 57,3 miljoen (in 2022: € 52,2 miljoen).

Feitelijke premie 2023

Een pensioenfonds ontvangt van werkgevers en werknemers een premie, ook wel feitelijke premie (of doorsneepremie) genoemd. Aan de hoogte van deze feitelijke premie zijn regels verbonden.

Zo moet deze minimaal gelijk zijn aan de zuivere kostendekkende premie of – indien van toepassing – de gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie was in 2023 28,3% van de pensioengrondslag (2022: 28,3%).

Samenstelling feitelijke premie

De werkgeversbijdrage in 2023 was 17%, en de werknemers betalen een bijdrage van 11,3%. De premie wordt volledig geïnd bij de werkgever, maar deze mocht het werknemersdeel van de premie inhouden op het salaris van de werknemer. In 2023 bedroeg de feitelijke premie € 57,1 miljoen (in 2022: € 57,6 miljoen).

Samenstelling feitelijke premie

	2023	2022
Actuariële premie pensioenopbouw en risicodekking	30.364	27.387
Solvabiliteitsopslag	5.192	4.218
Opslag bestemd voor uitvoeringskosten	4.051	4.052
Opslag bestemd voorwaardelijke toeslagverlening	17.728	16.494
Subtotaal = gedempte kostendekkende premie	57.335	52.150
Marge in premie	-259	5.478
Totale feitelijke premie	57.076	57.628

3.3.4 Toeslagbeleid en kortingsbeleid

Het nieuwe Financieel Toetsingskader is erg gericht op de bescherming van nominale pensioenen. De regels voor toeslagverlening zijn sinds 2015 wel strenger geworden. Toeslagen moeten vanaf 2015 toekomstbestendig zijn. Toekomstbestendig betekent dat niet alleen het komend jaar, maar ook naar verwachting de daaropvolgende jaren de betrokken toeslag kan worden toegekend.

Het toeslagbeleid is gebaseerd op een beleidsstaffel die leidt tot lagere toeslagen bij een lagere beleidsdekkingsgraad, en fungeert daarom als een sturingsmiddel. De staffel is echter een richtlijn en het Bestuur heeft niet de plicht om de staffel exact te volgen. Het korten van pensioenrechten en -aanspraken is voor het fonds het ultieme sturingsmiddel, dat niet eerder ingezet wordt dan op het moment dat duidelijk is dat korten noodzakelijk is én dat alle overige (sturings)middelen onvoldoende werken.

Toeslagbeleid

Het Bestuur streeft ernaar jaarlijks per 1 januari toeslagen toe te kennen. Het Bestuur hanteert hierbij als maatstaf de prijsinflatie, (te weten; het CBS-consumentenindexcijfer, alle huishoudens afgeleid).

Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. De toeslagverlening wordt uit het beleggingsrendement gefinancierd. In de gedempte kostendekkende premie wordt rekening gehouden met het verwachte rendement van het fonds en de financiering van toeslagen. Indien een toeslag toegekend wordt, worden de aanspraken van deelnemers, de aanspraken van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen met eenzelfde percentage verhoogd.

- Het Bestuur beslist jaarlijks over het al dan niet toekennen van een toeslag aan de hand van onderstaande staffel als richtlijn: Tot een beleidsdekkingsgraad van 110% mag er niet geïndexeerd worden.
- Bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 130% (deze bovengrens wordt periodiek vastgesteld conform de wettelijke voorschriften) mag volledig conform de ambitie worden geïndexeerd.
- Tussen genoemde grenzen kan een pro-rata toeslag toegekend worden.

Inhaaltoeslagverlening

Vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens van de staffel kan het Bestuur inhaaltoeslagen verlenen, maar pas als eventuele kortingen ongedaan zijn gemaakt en de toeslagverlening volledig is voldaan. Voor inhaaltoeslagverlening mag jaarlijks maximaal 1/5 van het voor inhaal beschikbare vermogen worden ingezet.

Kortingsbeleid

BESTUURSVERSLAG

Het fonds kan de pensioenaanspraken en -rechten uitsluitend korten als het niet mogelijk is om binnen de hersteltermijn uit een situatie van tekort te komen en als alle andere maatregelen zijn ingezet om het herstel te bespoedigen. De kortingsmaatregel is een uiterste noodmaatregel en kan alleen ingezet worden om het benodigde herstel te bereiken.

Als het fonds moet korten, dan kan het Bestuur besluiten om uniform (zelfde korting voor deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden), dan wel gedifferentieerd (op basis van onderlinge getalsverhoudingen) te korten.

Korting lange termijn

Een langetermijnkorting vindt plaats indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, en als herstel van de beleidsdekkingsgraad naar de vereiste dekkingsgraad binnen de herstelperiode niet mogelijk is. In deze situatie wordt jaarlijks 1/10-deel van het 'tekort' aan beleidsdekkingsgraad gekort. Hierbij is de korting in jaar 1 onvoorwaardelijk. Kortingen die betrekking hebben op latere jaren, zijn voorwaardelijk. Dat betekent dat ze gewijzigd kunnen worden (omhoog of omlaag) als een nieuw herstelplan daar aanleiding voor geeft.

Korting korte termijn

Een kortetermijnkorting vindt plaats indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds gedurende vijf jaar lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. De korting is in deze situatie gelijk aan het verschil tussen de aanwezige dekkingsgraad en de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting wordt gespreid over 5 jaar, maar alle kortingen zijn onvoorwaardelijk.

Toeslagverlening per 1 januari 2024

In de Bestuursvergadering van 8 december 2023 heeft het Bestuur besloten om op basis van voorgaand beleid geen toeslag te verlenen per 1 januari 2024.

Realisatie ambitie

Tot en met de toeslagverlening per 1 januari 2009 is de ambitie volledig gerealiseerd (cao-loonstijging of inflatie). Onderstaand is de toeslagverlening ten opzichte van de ambitie in de laatste 10 jaar weergegeven.

Datum verandering	Verhoging van uw pensioen	Prijsstijging	Onze ambitie	Verlaging van uw pensioen
1 januari 2024	0%			
1 januari 2023	8,80%	-1,4%	-1,4%	0%
1 januari 2022	0,30%	2,6%	2,6%	0%
1 januari 2021	0%	1,0%	1,0%	0%
1 januari 2020	0%	1,6%	1,6%	0%
1 januari 2019	0,31%	1,5%	1,5%	0%
1 januari 2018	0,12%	1,5%	1,5%	0%
1 januari 2017	0%	0%	0%	0%
1 januari 2016	0%	0,4%	0,4%	0%
1 januari 2015	0%	0,6%	0,6%	0%
1 januari 2014	0%	1,1%	1,1%	0%
1 januari 2013	0%	2,1%	2,1%	0%
1 januari 2012	0%	2,5%	2,5%	0%
1 januari 2011	0%	1,4%	1,4%	0%

Per 1 januari 2024 bedraagt de cumulatieve toeslagachterstand:

- Deelnemers: 25,7% (per 1-1-2023: 27,4%);
- Gewezen deelnemers en ingegane pensioenen: 23,8% (per 1-1-2023: 25,5%).

Toeslagverwachting

Het Bestuur verwacht dat de pensioenen ook de komende jaren niet altijd volledig verhoogd kunnen worden. Wellicht moeten de pensioenen ooit verlaagd worden. Dit gebeurt alleen als er geen andere mogelijkheden meer zijn.

BESTUURSVERSLAG

3.3.5 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het fonds maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer.

Het fondsbestuur vindt het belangrijk om open te zijn over deze kosten. Hierna is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en de AFM.

Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken. De kostprijsverhogende belastingen worden meegenomen als kosten in de categorie waar deze belastingen op drukken. De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2023 € 5,61 miljoen (2022: € 4,85 miljoen). Omgerekend is dit € 217,72, (2022: € 187,41) per deelnemer en gepensioneerde.

	2023	2022
Accountantskosten	204	139
Controle en advies Actuaris	486	222
Kosten adviseurs	61	100
Contributies en bijdragen	256	196
Bestuurskosten	1.429	1.223
Toerekening aan VMB kosten	-875	-565
Overige kosten	199	66
	1.760	1.381
Administratiekosten		
Pensioenadministratie (deelnemers en werkgevers)	2.268	2.424
Financieel beheer en bestuursondersteuning	1.321	798
Projectkosten	264	245
	3.854	3.467
	5.614	4.847

	31-12-2023	31-12-2022
Actieve deelnemers	12.505	13.017
Gewezen deelnemers (slapers)	42.579	49.699
Pensioengerechtigden	13.281	12.849
Totaal	68.365	75.565

Kosten Pensioenbeheer

	31-12-2023	31-12-2022
Totale kosten pensioenbeheer	5.614	4.847
Waarvan kosten Uitvoerder	3.854	3.467

BESTUURSVERSLAG

Kosten per deelnemer

(bedragen x € 1,00)	31-12-2023	31-12-2022
Kosten per deelnemer exclusief gewezen deelnemers		
Totale kosten pensioenbeheer	217,72	187,41
Kosten Uitvoerder	149,45	134,03
Kosten per deelnemer inclusief gewezen deelnemers		
Totale kosten pensioenbeheer	82,12	64,15
Kosten Uitvoerder	56,37	45,88
Kosten BTW Uitvoerder per deelnemer		
exclusief gewezen deelnemers	21,69	21,62
inclusief gewezen deelnemers	8,18	7,40

Toelichting bij kosten uitvoering pensioenbeheer 2023

Bestuur, advies en controle

In de Bestuurskosten zijn in 2023 de kosten van het Bestuursbureau van Actor opgenomen, alsmede de Compliance officer en de ondersteuning van de Sleutelfunctiehouders IORP II. In de accountantskosten zijn tevens de kosten van de audits uit hoofde van IORP II door een externe accountant opgenomen.

Toerekening aan Vermogensbeheer (VMB) kosten

Evenals vorig jaar heeft het Bestuur een nauwkeurige toerekening van kosten aan pensioenbeheer en vermogensbeheer gemaakt. Dit heeft gevolgen voor de kosten per deelnemer.

Hieronder staat een opgave van de in 2023 toegerekende kosten aan Vermogensbeheer (x 1000):

	2023	2022
Kosten Beleggingscommissie	49	34
Kosten Bestuursbureau	428	346
Kosten (advies en controle) Accountant	93	53
Kosten (advies en controle) Actuaris	243	99
Kosten BTW advies	21	25
Contributies en overige kosten	41	8
Totaal	875	565

Pensioenadministratiekosten deelnemer en pensioengerechtigden:

Deze kosten hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administrateur van het fonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrieven enzovoorts).

In 2023 is na een herinventarisatie van de diensten en werkzaamheden door de pensioenadministrateur per 1 januari 2024 een nieuwe Dienstverleningsovereenkomst met een bijbehorende prijsstelling overeengekomen.

Pensioenadministratiekosten werkgever:

Deze kosten hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

BESTUURSVERSLAG

In 2023 is na een herinventarisatie van de diensten en werkzaamheden door de pensioenadministrateur per 1 januari 2024 een nieuwe Dienstverleningsovereenkomst met een bijbehorende prijsstelling overeengekomen.

Kosten financieel beheer en Bestuursondersteuning door Appel Pensioenuitvoering:

Deze kosten hebben betrekking op het opstellen van het jaarverslag, het samenstellen van financiële rapportages, en de advies- en controlekosten door Appel Pensioenuitvoering.

Overige kosten

In 2023 is onder 'overige kosten' een last van € 197 opgenomen betreffende de vrijval van de voorziening dubieuze debiteuren. In 2022 was er sprake van een last van € 25.

3.3.6 Kosten uitvoering vermogensbeheer

Het Bestuur van het fonds wil een helder en transparant inzicht in de vermogensbeheerkosten die het fonds maakt. Om die reden zijn ook over het jaar 2023 de kosten inzichtelijk gemaakt. Dit zoveel mogelijk in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. In het kostenoverzicht worden zowel de rechtstreeks aan het fonds in rekening gebrachte beheervergoedingen voor het vermogensbeheer getoond, als de prestatieafhankelijke vergoedingen en de transactiekosten.

2023	Beheerfee	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten			Totaal incl. Transactie kosten	Totaal excl. Transactie kosten
			Transactie kosten (binnen fonds/mand.)	Aan- en verkoop kosten	Totaal		
Kosten per beleggingscategorie							
Vastgoed	2.168	-	-	-	-	2.168	2.168
Aandelen	652	-	341	92	434	1.086	652
Alternatieve beleggingen	2.010	16	-	437	437	2.463	2.026
Vastrentende waarden	2.607	190	73	210	282	3.079	2.797
Overige beleggingen	72	-	18	-	18	90	72
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	7.509	206	432	739	1.171	8.886	7.714
Kosten overlay beleggingen	714	-	-	6	6	720	714
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	8.222	206	432	746	1.177	9.605	8.428
Overige vermogensbeheerkosten							
Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau	875					875	875
Kosten fiduciair beheer	2.560					2.560	2.560
Custodian	281					281	281
Advieskosten vermogensbeheer	65					65	65
Overige kosten	336					336	336
Totaal overige vermogensbeheerkosten	4.118					4.118	4.118
Totaal kosten vermogensbeheer	12.340					13.723	12.546

BESTUURSVERSLAG

2022	Beheerfee	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten			Totaal inclusief transactie kosten	Totaal exclusief transactie kosten
			Transactiekost t. (binnen fonds/manda	Aan- en verkoopkosten	Totaal		
Kosten per beleggingscategorie							
Vastgoed	1.896	-	-	-	-	1.896	1.896
Aandelen	1.170	-	451	65	515	1.685	1.170
Alternatieve beleggingen	1.721	81	0		0	1.803	1.803
Vastrentende waarden	2.706	211	76	16	92	3.009	2.917
Overige beleggingen	282	-	37	-	37	319	282
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	7.775	293	564	80	644	8.712	8.068
Kosten overlay beleggingen	500	-	-	626	626	1.126	500
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	8.275	293	564	706	1.270	9.838	8.568
Overige vermogensbeheerkosten							
Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau	565					565	565
Kosten fiduciair beheer	2.384					2.384	2.384
Custodian	379					379	379
Advieskosten vermogensbeheer	56					56	56
Overige kosten	429					429	429
Totaal overige vermogensbeheerkosten	3.813					3.813	3.813
Totaal kosten vermogensbeheer	12.088					13.651	12.381

Toelichtingen op de kosten

Kosten fiduciair beheer

Deze kosten omvatten de advieskosten door Van Lanschot Kempen, ICC Verheul en Actor en de kosten van de beleggingscommissie. Het grootste deel betreft de kosten van Van Lanschot Kempen, daarbij gaat het om het monitoren en managen van beleggingsinstellingen, treasury management, het adviseren over overlay management en het Asset Liability Management, risicomangement en kosten van de beleggingsadministratie.

Beheerkosten

De beheerkosten zijn de kosten die periodiek door een vermogensbeheerder (dat kan ook een fondsbeheerder van een beleggingsfonds zijn) onttrokken worden aan het belegde vermogen. Ook de administratieve en juridische kosten van de beleggingen in Vastgoed, Private Equity en Infrastructuur worden onder beheerkosten meegenomen.

Performance gerelateerde kosten

Dit betreft kosten die door het fonds aan de fondsbeheerder worden betaald als de fondsbeheerder een bepaalde performance heeft behaald in een gespecificeerde periode. Vaak wordt de performancevergoeding uitbetaald als het mandaat of beleggingsfonds beter presteert dat zijn benchmarkindex.

Voor de fondsbeheerders van de beleggingscategorieën Private Equity en Infrastructuur worden niet jaarlijks prestatievergoedingen betaald. Gedurende de looptijd van de investering worden reserveringen gedaan voor de tot dat moment toe te rekenen prestatievergoeding. Indien in een bepaald jaar een extra rendement is behaald, dan worden de prestatievergoedingen hieraan toegerekend (matchingprincipe). Afhankelijk van de contractuele bepalingen en de beleggingsprestaties, kan een verantwoorde verplichting in latere perioden weer vervallen.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht.

Daarnaast is het bij participatie in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt. Daarvoor is een schatting gemaakt van de 'turn-over' in de portefeuille.

Op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn de kosten bij benadering bepaald. De aannames die verder zijn gemaakt bij het berekenen van de transactiekosten zijn afkomstig uit de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Onderstaand de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen:

- Directe beleggingstitels: per aan- en verkoop een spread vermenigvuldigd met de transactiewaarde. Spread percentage afkomstig uit de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.
- Transactiekosten voor beleggingsfondsen zijn de daadwerkelijk afgerekende aan- en verkoopkosten, dan wel de aangeleverde data door de betreffende fondsbeheerders en externe managers.

Aansluiting met de jaarrekening

In de jaarrekening is een totaal aan beleggingskosten vermeld van € 2.555. Het verschil van per saldo € 11.168 wordt veroorzaakt doordat in de jaarrekening alleen de kosten zijn opgenomen die direct bij het fonds in rekening worden gebracht, overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen vermogensbeheerkosten en transactiekosten. De indirecte vermogensbeheerkosten en indirecte transactiekosten maken in de jaarrekening deel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen. Daarnaast worden exploitatiekosten van direct vastgoed conform de aanbevelingen niet meegenomen.

De totale kosten vermogensbeheer inclusief transactiekosten bedroegen in 2023 € 13.723 miljoen (2022 € 13.651 miljoen). De totale kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten bedroegen in 2023 € 12.546 miljoen (2022 € 12.381 miljoen).

Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten in 2023: 0,50 %. De totale transactiekosten bedroegen in 2023 € 1,18 miljoen. Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de transactiekosten in 2023: 0,05 %

3.3.7 Actuarieel

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en Financieel crisisplan

De Pensioenwet schrijft voor dat een bedrijfstakpensioenfonds een ABTN dient vast te stellen. Deze dient zodanig te zijn dat DNB tot een oordeel kan komen over de wijze waarop wordt voldaan aan een aantal in de Pensioenwet benoemde bepalingen. In 2023 is de ABTN geactualiseerd. De wijzigingen zijn vastgesteld in de Bestuursvergadering van 7 juli 2023. In de ABTN is onder meer een beschrijving te vinden van de pensioenregeling die het fonds uitvoert. Ook wordt aandacht besteed aan de wijze waarop de omvang van de verplichtingen wordt vastgesteld en op welke wijze de jaarlijkse bijdrage wordt bepaald die nodig is voor de dekking van deze verplichtingen. Ten slotte komen de sturingsmiddelen die het fonds ter beschikking staan aan bod, evenals het vermogen en het beleggingsbeleid en de organisatie van het fonds. Bijlagen bij de ABTN zijn de Verklaring inzake beleggingsbeginselen, het Financieel crisisplan, de klokkenluidersregeling, de incidentenregeling en de beleggingsrichtlijnen.

Financieel crisisplan

Naar de mening van DNB waren veel pensioenfondsen tijdens de kredietcrisis onvoldoende voorbereid op een snelle verslechtering van de financiële positie. Daarom moeten sinds 2012 alle pensioenfondsen verplicht, als onderdeel van de ABTN, een financieel crisisplan opstellen. Het financieel crisisplan geeft aan welke acties het fonds onderneemt in een crisissituatie. Dit is een ander plan dan het herstelplan. Het herstelplan geeft aan hoe het fonds de huidige financiële positie verbetert. Het crisisplan beschrijft hoe het fonds omgaat met een plotselinge verandering in de economische situatie (de "schokbestendigheid") van het fonds. In 2023 heeft zich geen crisissituatie voorgedaan.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De solvabiliteit van het fonds van 29% is hoger dan de vereiste solvabiliteit van 16,5% en hoger dan de minimaal vereiste solvabiliteit van 4,3%. Er is geen sprake van een reservetekort.

BESTUURSVERSLAG

	31-12-2023		31-12-2022	
		In %		In %
Pensioenvermogen	2.612.305	125,4	2.521.367	127,6
Af: technische voorzieningen	2.083.691	100,0	1.976.284	100,0
Eigen vermogen	528.613	25,4	545.083	27,6
Af: vereist eigen vermogen	331.920	16,5	338.797	16,5
Vrij vermogen	196.692	8,9	206.286	11,1
Minimaal vereist eigen vermogen	89.548	4,3	81.963	4,1
UFR dekkingsgraad		125,4%		127,6%
Beleidsdekkingsgraad		128,9%		130,7%

Oordeel van de waarmede actuaire over de financiële positie

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam 26 juni 2024,

Drs. Hen Veerman AAG RBA

verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V.

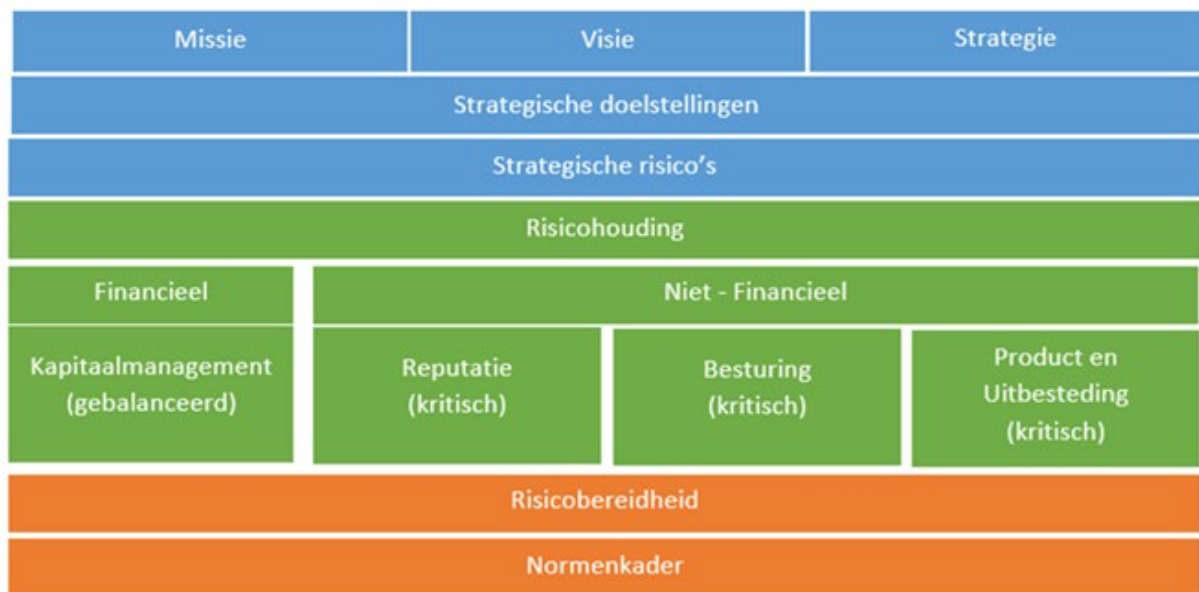
3.4 Risicobeleid

3.4.1 Algemeen

Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving, en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. De Pensioenwet verplicht het Bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de maatregelen die het Bestuur heeft getroffen op het gebied van compliance, en de gedragscode die het fonds heeft. Het gaat om een risicobeleid, waarbij financiële risico's en niet-financiële risico's in kaart worden gebracht.

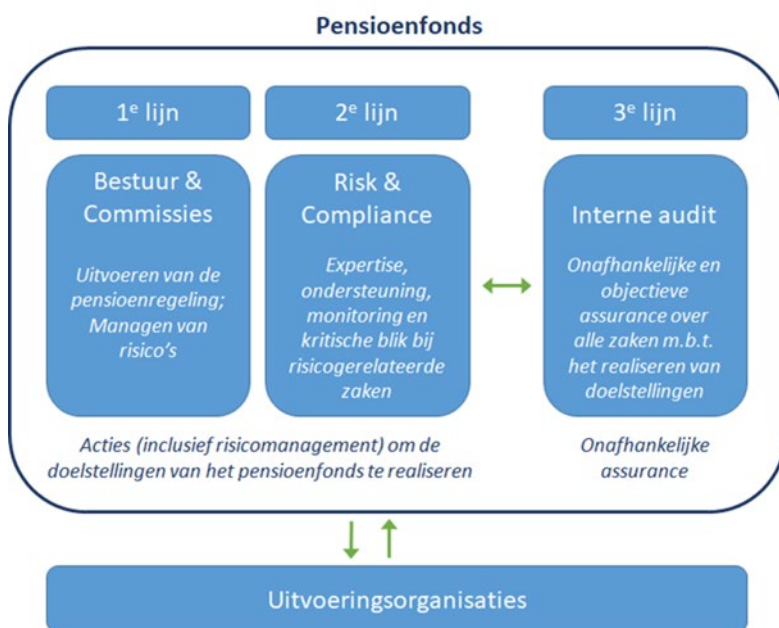
DNB volgt het risicomanagement van pensioenfondsen nauwgezet. Voor DNB geldt dat het Bestuur van een pensioenfonds uiteindelijk altijd voor alles verantwoordelijk is. Deze verantwoordelijkheid kan een pensioenfonds niet uitbesteden. Daarbij is integraal risicomanagement meer dan een proces alleen. Het omvat ook een continue beoordeling en daar waar nodig bijsturing. Integraal risicomanagement is niet statisch. Het moet worden aangepast aan de veranderende omstandigheden. Dat vraagt van het fondsbestuur risicobewustzijn, gezond verstand, kennis en een voortdurende kritische houding.

Het fonds stelt minimaal eens per 3 jaar zijn missie, visie en strategische doelstelling vast. Uit de strategische doelstellingen worden de strategische risico's afgeleid. Vervolgens wordt de risicohouding vastgesteld. In het vaststellen van de risicohouding worden vooraf de financiële en niet-financiële strategische principes door het Bestuur vastgesteld. Deze strategische principes geven richting aan de houding van het Bestuur t.a.v. de risico's die het fonds wenst te nemen. Bij het vaststellen van de risicohouding maakt het fonds onderscheid tussen vier domeinen: kapitaalmanagement, reputatie, besturing en product en uitbesteding. Deze risicohouding is verder geconcretiseerd in enkele risicobereidheidsprincipes en vervolgens in het normenkader. In dit normenkader worden de strategische doelstellingen en strategische risico's nader gekwantificeerd.

3.4.2 Risk Governance

De inrichting van het risicomanagement is gebaseerd op het Three Lines Model. De eerste lijn is verantwoordelijk voor de eigen processen, inclusief de risicobeheersing. De tweede lijn bewaakt of de eerste lijn haar verantwoordelijkheden daadwerkelijk neemt. Daarnaast levert de tweede lijn expertise, ondersteuning, monitoring en een kritische blik bij risico gerelateerde zaken. De derde lijn geeft een onafhankelijke beoordeling en adviezen over de toereikendheid en effectiviteit van governance en risicomanagement.

De verschillende gremia binnen het pensioenfonds hebben ieder hun rol in de eerste, tweede en derde lijn:

Uitvoering (1^e lijn)	Controle (2^e lijn)	Assurance (3^e lijn)
bestuur	risicocommissie	sleutelfunctie interne audit
eerstelijns commissies	sleutelfunctie risicobeheer	accountant
bestuursondersteuning	sleutelfunctie actuariel	
beleggingsadviseur	compliance officer	
adviserend actuaris		
Risicomanager		

3.4.3 Strategische risico's

Dit zijn de risico's die het realiseren van de strategische doelstellingen in de weg kunnen staan. Het identificeren en/of valideren van de strategische risico's is integraal onderdeel van de strategische risicomanagementcyclus. Bij wijzigingen in missie, visie, strategie en/of strategische doelstellingen worden de strategische risico's herijkt. Bij de identificatie en definitie van de risico's beschrijft het fonds de risico's zo specifiek mogelijk in termen van oorzaak, onzekerheid en gevolg (voor de strategische doelstellingen). Het fonds heeft de onderstaande risico's gedefinieerd als zijnde de meest materiële risico's voor het fonds.

Strategische risico's	Beschrijving
Uitbestedingsrisico	Met de transitie naar Appel is zowel de financiële als de operationele continuïteit verbeterd. Wel blijven beide zaken aandachtspunten gezien de relatief beperkte omvang van Appel t.o.v. hun concurrenten en het benodigde verandervermogen inzake het nieuwe contract. Hoewel op papier de operaties goed lopen is het de vraag in hoeverre Appel dit weet vast te houden. Dit risico heeft met name impact op de continuïteit van de dienstverlening en de reputatie van het fonds. Ook heeft het fonds een uitbestedingsrisico op de overige uitbestedingspartners, zoals CACEIS en Kempen. Bij CACEIS speelt de vraag in hoeverre de integratie van Kasbank goed gaat verlopen en de dienstverlening op peil blijft. Bij Kempen is het tevens de vraag in hoeverre zij klaar zijn voor het nieuwe pensioencontract.
Uitwerking pensioenakkoord	De transitie naar het nieuwe contract brengt de nodige risico's met zich mee. Enerzijds moet het fonds borgen dat er een evenwichtige transitie plaatsvindt, hiervoor moet het fonds over voldoende financiële middelen beschikken voor zowel het invaren, het vullen van een eventuele solidariteitsreserve en het vullen van een eventueel compensatiedepot. Ook is het belangrijk om de deelnemers en de werkgevers goed mee te nemen in de uitwerking van het contract. De complexiteit van zowel het transitie- als het invaardossier neemt het risico mee dat de deelnemers niet goed weten waar ze aan toe zijn. Dit kan voor ontevredenheid onder de deelnemers zorgen. Dit heeft met name impact op de reputatie van het fonds.
IT Risico's	Het risico dat het fonds niet in control is omtrent de IT-inrichting, cyberbeveiliging en datakwaliteit. Dit kan als gevolg hebben dat het fonds schade ondervindt als gevolg van een cyberaanval, of dat het fonds de datakwaliteit niet op orde heeft, ofwel dat het fonds niet beschikt over voldoende verandervermogen omtrent IT. Ook de onderuitbestedingspartijen dienen hun IT-huishouding op orde te hebben.
Stijgende inflatie	Door stijgende inflatie - mogelijk in combinatie met lage rente - kan het fonds mogelijk niet langer kunnen voldoen aan de doelstelling om een goed pensioen te genereren en te indexeren.
Klimaat- en ESG risico	Klimaatrisico kan enerzijds een risico vormen voor het MVB beleid/ESG beleid van het fonds. Anderzijds kan klimaatrisico van invloed zijn op landen, bedrijven etc. waar door het fonds in wordt belegd. Hiermee kan het een bedreiging vormen voor het realiseren van een goed pensioen. Ook kan MVB mogelijk van invloed zijn op de sector doordat vlees in een kwaad daglicht komt te staan. Hierdoor wordt het draagvlak aangetast van de deelnemers voor het fonds.
Beleggingsrisico	Externe ontwikkelingen zoals beleid van centrale banken of een pandemie leiden tot effecten op de financiële markten (rente, dalende aandelenkoersen, asset bubbles, schulden crisis etc.). Dit vormt een risico op de doelstelling om een goed pensioen te realiseren en kan daarmee ook van invloed zijn op de 'startpositie' voor overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.
Brancherisico	Het risico dat als gevolg van ontwikkelingen in de Slagers sector bijvoorbeeld door stijgende prijzen, krapte op de arbeidsmarkt of een pandemie onze werkgevers onder druk komen te staan. Met als gevolg dat premie's niet of te laat betaald worden en/ of werkgevers wegvallen waardoor de toekomstbestendigheid in gevaar komt.

3.4.4 Risicohouding, risicobereidheid en normenkader

In hoofdstuk 2 is de missie van het fonds weergegeven. De kern van de missie is het verzorgen, in opdracht van sociale partners van een degelijke, duurzame en betrouwbare pensioenregeling voor zijn deelnemers. Het gehele beleid van het fonds is op dit uitgangspunt gebaseerd.

Risicohouding

- Bij het definiëren van de risicohouding onderscheidt het bestuur vier domeinen: kapitaalmanagement, reputatie, besturing en product en uitbesteding. Hierbij wordt de risicohouding uitgedrukt in een keuze van één van de vijf categorieën zoals hieronder weergegeven.
- Nul (1): In dit geval wordt de risicohouding gekenmerkt door de wens dat er geen risico's worden genomen, vanuit de visie dat gewenste rewards niet vereisen dat een minimaal niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd;
- Kritisch (2): Deze risicohouding wordt gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's relatief laag te houden, vanuit de visie dat gewenste rewards vereisen dat een relatief laag niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd;
- Gebalanceerd (3): Deze risicohouding wordt gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's te balanceren, vanuit de visie dat gewenste rewards vereisen dat een gebalanceerd niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd;
- Opportunistisch (4): Deze risicohouding wordt gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's relatief hoog te houden, vanuit de visie dat gewenste rewards vereisen dat een relatief hoog niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd;
- Gemaximeerd (5): In dit geval is de risicohouding gekenmerkt door de wens dat de blootstelling aan risico's maximaal is, vanuit de visie dat de gewenste rewards vereisen dat een maximale blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd.

De actuele risicohouding per domein wordt hieronder beschreven:

- **Kapitaalmanagement:** Dit betreft de financiële huishouding van het fonds. De volgende aspecten zijn hier onderdeel van (niet limitatief): dekkingsgraad, vermogensbeheer, balansmanagement, liquiditeit en kosten. Ter attentie van dit domein hanteert het fonds een gebalanceerde risicohouding.
- **Reputatie:** De kern hiervan is de reputatie van het fonds. Dit domein valt uiteen in compliance, integriteit, imago en identiteit. Ter attentie van het domein reputatie hanteert het fonds een kritische risicohouding.
- **Besturing:** De kern van dit domein betreft de besturingsfilosofie van het fonds. Dit valt uiteen in onder andere het leiderschap, de governance en de cultuur van het fonds. Ter attentie van het domein besturing hanteert het fonds een kritische risicohouding.
- **Product en uitbesteding:** Dit domein betreft onder andere de pensioenregeling en de operationele uitvoering van de regeling. Ter attentie van dit domein hanteert het fonds een kritische risicohouding.

Deze risicohouding is verder geconcretiseerd in enkele risicobereidheidsprincipes. Tot slot heeft het bestuur nagedacht over het normenkader. In dit normenkader worden de strategische doelstellingen en strategische risico's nader gekwantificeerd.

Risicobereidheid

De risicohouding wordt verder geconcretiseerd in de risicobereidheidsprincipes. Beleidsbesluiten van het bestuur worden getoetst aan de deze risicobereidheid. De actuele risicobereidheidsprincipes worden hieronder weergegeven.

1. **Kapitaalmanagement:** Het beleggen van het pensioenvermogen vindt plaats op basis van de ambitie en risicohouding van sociale partners, het fonds en haar deelnemers.
2. **Reputatie:** Het doel van communicatie is informeren en verantwoorden en draagt bij aan de hoge mate van vertrouwen in de reputatie van het fonds. Door handelingsperspectief te bieden wil BPS deelnemers betrekken en motiveren om in actie te komen. Daarom zijn communicatie-uitingen juist en begrijpelijk.
3. **Besturing:** Het fonds draagt zorg voor een professionele en integere besturing van het fonds.
4. **Product en uitbesteding:** Het fonds wil een efficiënte en beheerste bedrijfsvoering die is gericht op een hoge kwaliteit en weinig uitval en verlangt dit ook van haar uitbestedingspartners.

BESTUURSVERSLAG

Normenkader

Deze risicobereidheidsprincipes zijn vervolgens weer vertaald in concrete normen, die ook in de integrale risicorapportage, de risicomonitor, zijn opgenomen.

Domein	Doelstelling	Indicator	Grens oranje	Grens rood
Besturing	Het fonds draagt zorg voor een professionele en integere besturing van het fonds.	Aantal besluiten zonder risico-opinie. Bij ieder besluit in de voorlegger hetzij een opinie of constatering dat dit niet nodig.	1	>1
		Aantal acties jaarkalender niet tijdig afgerond.	2	>2
		Aantal openstaande bevindingen van RVT, interne audit, accountant, certificerend actuaaris die niet tijdig zijn opgelost.	1	>1
		Aantal vacatures in bestuur- of commissies dat langer dan 90 dagen open staat.	Tussen 1 en 2	>2
		Integriteitsincidenten binnen bestuur	n.v.t.	>=1
		Aantal risico's uit projecten zoals nieuw pensioenstelsel en digital twin dat op oranje of rood staat.	1-2 oranje	>=1 rood >2 oranje
Kapitaalmanagement	Het beleggen van het pensioenvermogen vindt plaats op basis van de ambitie en risicohouding van sociale partners, het fonds en haar deelnemers.	Het balansrisico gerapporteerd door Kempen valt binnen de normen	Tussen 3% en 4% Tussen 6% en 7%	> 7% en < 3%
		ESG Global Compact (% fail) - Aandelen - Obligaties	n.v.t.	>=1% >=1%
		Verwacht pensioenresultaat en relatieve afwijking.	n.v.t.	Pensioenresultaat <90%. Relatieve afwijking >45%
		UFR dekkingsgraad versus invaardekkingsgraad. Deze wordt toegevoegd zodra invaardekkingsgraad bekend is.	UFR dekkingsgraad tussen de 90% en invaardekkingsgraad	UFR dekkingsgraad <90%
Product en uitbesteding	Het fonds wil een efficiënte en beheerste bedrijfsvoering die is gericht op een hoge kwaliteit en weinig uitval en verlangt dit ook van zijn uitbestedingspartners.	Aantal risicocategorieën in de niet-financiële risicorapportages met classificeren oranje of rood.	>= 1 en <= 2 oranje classificatie	=>1 rood classificatie >2 oranje classificatie
		Mate waarin niet voldaan wordt aan SLA afspraken pensioenen tijdens het betreffende kwartaal.	1 rood 3 oranje	> 1 rood > 3 oranje
		Aantal beveiligingsincidenten	>= 1 en <=2 midden	>2 midden of >=1 hoog incidenten

		Aantal overige incidenten	>= 1 en <=2 midden	=>3 midden of >=1 hoog incidenten
Reputatie	Het doel van communicatie is informeren en verantwoorden en draagt bij aan de hoge mate van vertrouwen in de reputatie van het fonds. Door handelingsperspectief te bieden wil BPS deelnemers betrekken en motiveren om in actie te komen. Daarom zijn communicatie-uitingen juist en begrijpelijk.	Aantal klachten in het kwartaal	>=5 <= 10	>10
		Aantal SLA normen m.b.t. tijdige communicatie niet gehaald.	1	>1
		Aantal communicatiecommissie-vergaderingen zonder klankbordgroep.	1	>1

3.4.5 Integraal Risicomanagement

De wettelijke verankering van de risicohouding

In de Pensioenwet (artikel 102a) en in het Financieel Toetsingskader (artikel 1a) is vastgelegd dat het bestuur van een pensioenfonds in overleg met de overige organen van een pensioenfonds zorgdraagt voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding. De organen van een pensioenfonds gebruiken deze doelstellingen en uitgangspunten bij de toetsing van de opdracht aanvaarding van de door de sociale partners overeengekomen pensioenregeling, en bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering en het toezicht binnen een pensioenfonds. Het bestuur streeft er hierbij naar om van de sociale partners zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling, die door hen ter uitvoering aan het pensioenfonds is gegeven.

De risicohouding vormt de basis voor:

- De aanvaarding van de opdracht van de sociale partners door een pensioenfonds;
- Het vaststellen van het beleid door het Bestuur;
- De verantwoording achteraf van het Bestuur over het gevoerde beleid.

Op grond van artikel 109a van de Pensioenwet dient een pensioenfonds periodiek een haalbaarheidstoets uit te voeren. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. In artikel 22 van het Besluit FTK wordt beschreven hoe de haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd. De artikelen 30-30c van de Wet verplichte beroepspensioenregeling bevatten nadere voorschriften. Daar wordt de berekeningswijze van het centrale begrip pensioenresultaat bepaald, en evenals de wijze waarop de uitvoering plaatsvindt en de te hanteren normen binnen de haalbaarheidstoets worden toegepast.

Het fonds heeft een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. De ondergrenzen van het pensioenresultaat zijn gebaseerd op de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets. Het fonds wil de ondergrens niet te hoog definiëren, omdat het wil voorkomen dat het onnodig de discussie over de risicobereidheid opnieuw voert terwijl er niets significant is veranderd aan het beleid van het fonds. Anderzijds wil het fonds de ondergrens niet te laag definiëren, omdat het gebruik wil maken van de signaalfunctie. Gezien de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets is besloten om als ondergrens voor het mediane pensioenresultaat vanuit de huidige beleidsdekkingsgraad 90% te hanteren en als ondergrens vanuit de vereiste dekkingsgraad 95% te hanteren. Ter attentie van de relatieve afwijking (tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het 5% percentiel) hanteert het fonds een maximale afwijking van 45%. De voorgestelde grenzen voldoen aan de specifieke eis uit de Pensioenwet (Artikel 30c, lid 1 van de regeling pensioenwet).

De korte termijn risicohouding is vastgelegd in termen van het vereist eigen vermogen. Hierbij dient het vereist eigen vermogen tussen de 116% en 122% te liggen.

3.4.6 Integraal Risicomanagement

Het fonds maakt onderscheid tussen een strategische cyclus en een operationele cyclus. De strategische cyclus betreft het vaststellen van de samenhang tussen de missie, visie strategische doelstellingen en het risicomanagement.

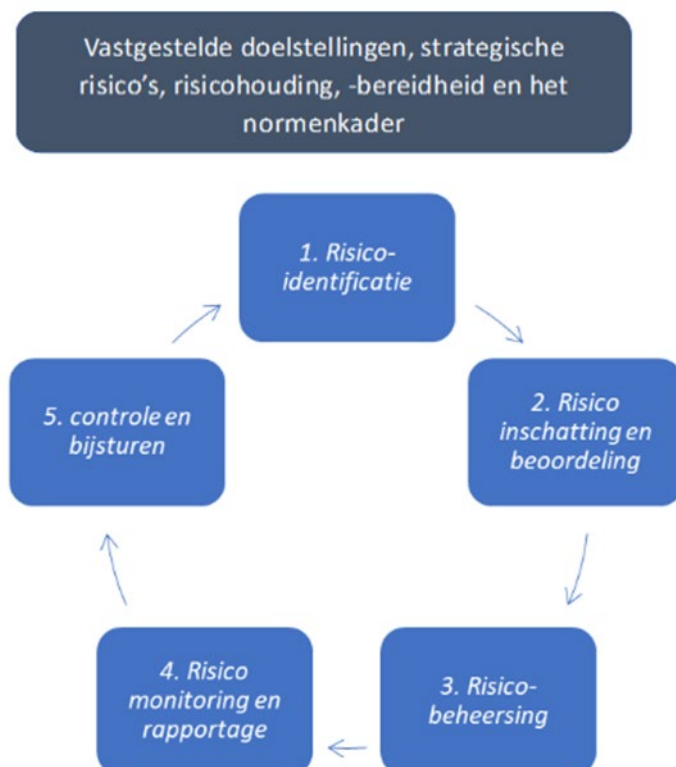
De operationele cyclus gaat over de uitvoering van het risicomanagement binnen de doorlopende uitvoering en besluitvorming. In de operationele cyclus worden zowel de strategische als operationele risico's meegenomen waarbij de focus ligt op het beheersen van de strategische risico's.

Strategische cyclus

Minimaal eens in de drie jaar herijkt het fonds de strategische risicoanalyse door het uitvoeren van een Eigenrisicoboordeling (ERB). Tussentijdse veranderingen kunnen ervoor zorgen dat er vaker een strategische risicoanalyse wordt uitgevoerd. Deze veranderingen (triggers) zijn opgenomen in het ERB beleid. De strategische cyclus omvat het herijken van de strategische doelstellingen van het fonds, de strategische risico's en de overkoepelende risicohouding, risicobereidheid en normenkaders. Daarnaast toetst het fonds jaarlijks de relatie tussen tot de strategische risico's, risicohouding, risicobereidheid en het normenkader. Dit onderdeel is het hart van het risicomanagement. De strategische risico's worden gekoppeld aan risico's uit het risicoregister of als het nieuwe risico's zijn dan worden deze toegevoegd. Hiermee worden de strategische risico's verankerd in het operationele (doorlopende) risicomanagement van het fonds. Binnen het bestuur gaat de meeste aandacht uit naar het beheersen van de strategische risico's. Het bestuursbureau en de verschillende commissies zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoering van het risicomanagement waarin ook de operationele risico's worden beheerst.

Operationele cyclus

Doorlopend wordt het risicomanagement uitgevoerd conform de operationele risicomanagementcyclus die wordt doorlopen bij de beheersing van de risico's. De uitkomsten (en evaluatie) van de vorige cyclus dienen als input voor de nieuwe cyclus, zodat het risicomanagement (register) telkens verder verbeterd kan worden. Fouten en inefficiënties uit de voorafgaande cyclus kunnen in de nieuwe cyclus van het begin het hoofd worden geboden. Voorafgaand aan stap 1 van de risicomanagement cyclus is het uitgangspunt dat (op enig moment) de strategische doelstellingen en bijbehorende risico's zijn vastgesteld evenals de risicohouding, de risicobereidheid, het normenkader. De cyclus is onderdeel van het dagelijkse risicomanagement. Ieder kwartaal wordt er een foto gemaakt van de huidige stand van zaken en dit wordt vastgelegd in de risicomonitor. In onderstaand figuur wordt de risicomanagement cyclus of het proces schematisch weergegeven.

De inhoud van de stappen wordt hieronder kort beschreven.

Stap	Onderdeel	Toelichting
1	Risico-identificatie	Welke risico's zijn er en hoe kunnen ze zich voordoen evenals welke definitie wordt er per risico gehanteerd.
2	Risicometing en risicobeoordeling	Hoe worden risico's gemeten: wat is de belangrijkste risico indicator / maatstaf.
3	Risicobeheersing	Welke mitigerende beheersmaatregelen zijn er bepaald.
4	Risicomonitoring en risicorapportage	Op welke wijze vindt monitoring van de risico's plaats en hoe wordt er over de risico's gerapporteerd.
5	Controle en bijsturing	Indien de actuele stand afwijkt van de norm, wat is de tolerantie voor afwijkingen van de norm en hoe wordt – indien nodig – bijgestuurd.

3.4.7 Risicoregister

De onderstaande tabel toont de risico's op hoofdlijnen zoals die zijn opgenomen in het risicoregister.

Kapitaalmanagement	Besturing	Product en Uitbesteding	Domeinoverstijgend
Balansrisico	Integriteitsrisico	Uitbestedingsrisico Pensioenbeheer	Omgevingsrisico
Klimaat- en ESG risico	Governancerisico	Uitbestedingsrisico Vermogensbeheer	Uitwerking pensioenakkoord
Stijgende inflatie		IT-risico	Brancherisico
Geen premie wel recht		Operationeel risico	
		Juridisch risico	
		Informatierisico	

Het balansrisico is nog verder uitgesplitst naar sub-risico's zoals rente-, inflatie en marktrisico. Voor deze sub-risico's is geen kwalitatieve kans en impact inschatting gemaakt langs de 5 puntenschaal, maar wordt gebruikt gemaakt van kwantitatieve modellen zoals ALM om een inschatting te maken van de kans en impact. Dit wordt vervolgens vertaald naar normen om deze risico's te kunnen monitoren. Daarnaast zijn het klimaat- en ESG-risico, IT-risico, uitwerking pensioenakkoord en uitbestedingsrisico ook verder uitgesplitst.

3.4.8 Ontwikkelingen 2023

Gedurende 2023 zijn de reguliere risicomanagementactiviteiten zoals actualiseren van het IRM-beleid en opstellen van de kwartaal risicorapportage uitgevoerd. Daarnaast zijn er een aantal relevante specifieke ontwikkelingen in 2023 op het gebied van risicomanagement. Deze zijn hieronder samengevat.

- Aandacht kennis en awareness op het gebied van IT
- IT beleid verder uitgebreid. O.a. taken en rollen verduidelijken, beleid bestuurlijke omgeving, basiskennis IT.
- Gapanalyse DORA
- Verbeteren beheersing IT

Verbeteren informatiebeveiliging

In 2023 zijn de volgende acties uitgevoerd ten behoeve van het verbeteren van de informatiebeveiliging.

- Het uitvoeren van een cybercrisisoefening.
- Bijwerken van het IT-beleid
- Een GAP-analyse van het IT-beleid en bijbehorende procedures van het fonds met de Digital Operational Resilience Act (DORA)
- Aandacht voor kennis en awareness op het gebied van informatiebeveiliging.
- Beoordelen van de effectiviteit van de IT-beheersmaatregelen.

Uitbestedingsrisico's

In 2023 zijn de volgende acties uitgevoerd ten behoeve van het verder inzichtelijk maken van de uitbestedingsrisico's en de beheersing daarvan. Dit betrof onder andere het actualiseren van de risicoanalyses van de Appel, Caceis en Van Lanschot Kempen-IM. Daarnaast heeft het fonds stappen gezet bij het verkrijgen van inzicht in de keten van uitbesteding en de beheersing daarvan.

Risico's bij besluitvorming en implementatie nieuw pensioenstelsel

Onderdeel van het project nieuw pensioenstelsel is het periodiek actualiseren van de risicoanalyse. Deze analyse is begin 2022 voor het eerst uitgevoerd door de bestuurlijke werkgroep. De risicomanager had daarbij een ondersteunende taak. Gedurende 2023 is deze risicoanalyse meerdere malen geactualiseerd. Daarnaast wordt periodiek de effectiviteit van de beheersmaatregelen getoetst.

Verbeteren werking risicobeheer inclusief aantoonbaarheid borgen

Ook in 2023 heeft het fonds weer stappen gezet ter verbetering van de werking van het risicobeheer. In 2023 lag de focus op het verder verbeteren van de kwaliteit van de voorlegger inclusief de risicoparagraaf en het verder verbeteren van de kwartaal risicorapportage.

3.5 Beleggingsbeleid

3.5.1 Strategisch beleid

Het Bestuur van een pensioenfonds is verantwoordelijk voor het strategische belegging- en risicobeleid. De regelgeving van het FTK maakt de economische risico's (verbonden aan aandelen, valuta, rente, etc.) die in pensioenfonds aanwezig zijn expliciet en vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Binnen dit kader overwegen pensioenfonds welke totaal risiconiveau het pensioenfonds kan of wil accepteren. Daarmee wordt aansluiting tussen het beleggingsbeleid, de pensioenverplichtingen en de overige sturingsmiddelen bereikt. De basis hiervoor is de ALM-studie die periodiek door een pensioenfonds wordt uitgevoerd.

Elk jaar stelt het fonds in het vierde kwartaal het beleggingsbeleid voor het daaropvolgende jaar vast. Dit gebeurt aan de hand van de ALM-studie, rendementsverwachtingen en de huidige financiële positie.

ALM-studie

De meest recent uitgevoerde Asset Liability Management (ALM) studie is eind 2021 uitgevoerd. Belangrijkste conclusies van dat traject waren:

- **Risicohouding**, gemeten aan de hand van het Vereist Eigen Vermogen, kan niet verhoogd worden zolang het fonds in herstel is (beleidsdekkingsgraad < vereiste dekkingsgraad). Inmiddels is dit niet meer aan de orde, en is het fonds ook ná de indexatie die eind 2022 is toegekend volledig uit herstel.
- **Premiebeleid**: De premie is de laatste jaren in stappen verhoogd.
- **Toeslagbeleid**: Toeslagstaffel wordt gevolgd op basis van nFTK (niet strenger, maar ook voorlopig niet ruimer door eventueel gebruik van transitie FTK).
- **Uitsmeren rechtenkortingen**: De lange termijn rechtenkorting wordt bepaald op basis van de maximaal te hanteren horizon van 10 jaar. Afschrijving van lange termijn korting vindt plaats op basis van 1/10 deel per jaar.
- **Beleggingsbeleid**:
 - Het strategisch beleid bevat een allocatie naar zakelijke waarden van 42%.
 - Renteafdekking blijft dynamisch. Begin 2023 was deze 62,5%, aan het einde van het jaar lag deze op 70%

Eind van 2022, begin 2023 is er een ‘update’ geweest van de ALM studie vanwege de toegenomen duidelijkheid over de toekomst (Wet Toekomst Pensioenen) en de radicaal veranderde omgeving (veel hogere rente en dekkingsgraad). Naar aanleiding hiervan is het beleid niet gewijzigd.

Eind 2023 is begonnen met het onderzoeken van transitierisico’s die relevant zijn bij de overgang naar de nieuwe Solidaire Premieregeling. De verwachting is dat dit medio 2024 tot conclusies zal leiden.

De portefeuille is opgesplitst in een zogenaamde ‘matchingportefeuille’ en een ‘rendementsportefeuille’. De rendementsportefeuille bestaat uit de risicovolle beleggingen van het fonds. Deze portefeuille heeft als belangrijkste taak toeslagverlening mogelijk te maken. De matchingportefeuille daarentegen bestaat voornamelijk uit hoge kwaliteit obligaties en producten om het renterisico af te dekken. Deze portefeuille heeft als belangrijkste taak te kunnen voldoen aan de pensioenverplichtingen.

3.5.2 Portefeuillebeleid 2023

Het beleid in 2023 week qua normwegingen enigszins af van het strategisch beleggingsbeleid.

Beleggingsbeleid:

- Een allocatie naar zakelijke waarden van 42%.
- De renteafdekking lag aan het begin van het jaar op 62,5%. Het beleid schrijft voor dat we de renteafdekking verhogen als de rente stijgt en verlagen als de rente daalt. Aan het einde van het jaar was de afdekking in stappen opgehoogd naar 70%.
- De allocatie naar bedrijfsobligaties lag 2,5% hoger dan de strategische norm, terwijl die naar hypotheek 2,5% lager lag. Dit had te maken met de toegenomen illiquiditeit in de portefeuille en de relatieve aantrekkelijkheid van bedrijfsobligaties.
- De allocaties naar directe bedrijfsleningen en impactbeleggingen groeiden verder als gevolg van het afroepen van toegezegd kapitaal. De allocatie naar vastgoed bleef constant, maar het fonds heeft een verzoek tot uittreding ingediend bij één van de managers om de allocatie te laten krimpen.

Onderstaande tabel geeft het beleggingsbeleid van 2023 weer en ter vergelijking het beleid van 2022:

	Beleid 2023	Beleid 2022
Matchingportefeuille	32%	32%
Renteafdekking (marktcurve)	40%	40%
Rendementsportefeuille	68%	68%
Aandelen ontwikkelde landen	17%	17%
Aandelen opkomende landen	5%	5%
Niet-beursgenoteerd onroerend goed	15%	15%
Alternatieve beleggingen	5%	5%
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	7,5%	5%
Vastrentende waarden hypotheke	7,5%	10%
Vastrentende waarden hoogrentend	5%	5%
Directe bedrijfsleningen	5%	5%
Liquiditeiten	1%	1%
Totaal	100%	100%

3.5.3 Beleggingsresultaat 2023

De UFR-dekkingsgraad is in 2023 gedaald van 127,6% naar 126,3%. De belangrijkste bijdrage hieraan was de daling van de rente. Deze daalde in 2023 met ongeveer 0,4%-punt, waardoor de pensioenuitkeringen die in de toekomst gedaan moeten worden duurder werden. Omdat we niet 100% van het renterisico afgedekt hadden leverde dit een daling van de dekkingsgraad op.

De beleidsdekkingsgraad is een 12-maands gemiddelde van de actuele dekkingsgraad. Deze is in 2023 ook licht gedaald van 130,7% naar 129,1%.

Rendement

De totale portefeuille heeft in 2023 een rendement behaald van 3,7%. De verplichtingen boekten een rendement van 6,3% als gevolg van de dalende rente, waardoor de dekkingsgraad per saldo licht daalde.

De totale portefeuille bestaat uit twee deelp portefeuilles; de matchingportefeuille behaalde een positief rendement van 4,0%. De rendementsportefeuille behaalde een rendement van 2,4%. Dat de totale portefeuille toch een rendement van 3,7% behaalde komt doordat er gedurende het jaar herbalancerings worden gedaan bij een sterk bewegende rente; dit heeft gunstig uitgepakt.

Aandelen kenden een zeer goed jaar, al waren de verschillen tussen de regio's groot. De wereldwijd gespreide portefeuille behaalde een rendement van ruim 27%. Vastgoed verloor daarentegen zo'n 12% in waarde. Dat was grotendeels een 'vertraagd verlies' van 2022, omdat de waarde van vastgoed toen stabiel bleef terwijl beleggingen als aandelen juist veel waarde verloren.

	Rendement (%)		Vermogensverdeling* (%)	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Matchingportefeuille	4,0	4,3	35,6	32,0
Rendementsportefeuille	2,4	2,6	64,4	68,0
Totale portefeuille	3,7	6,3**		
Rendementsportefeuille				
Vastrentende waarden	5,9	5,8	39,3	38,4
Aandelen	15,9	14,5	25,9	25,7
Private Equity & Infrastructuur	-4,1		7,6	7,6
Niet-genoteerd OG	-12,4		26,9	26,9
Liquiditeiten			0,2	1,4

*) vermogensverdeling ultimo 2023

***) als benchmark voor de totale portefeuille worden de verplichtingen van het pensioenfond gebruikt op basis van swapcurve

Relatief presteerde de matchingportefeuille 0,3% minder goed dan de benchmark. Dit kwam met name doordat we niet elke dag handelen om transactiekosten te beperken. Als gevolg hiervan zijn er door marktbevingen kleine afwijkingen van de norm qua rentegevoeligheid op de verschillende looptijden. Dit pakte gedurende 2023 licht negatief uit.

De rendementsportefeuille deed het zo'n 0,2% minder goed dan de benchmark. Dit kwam met name door een aantal beleggingen in Private Equity en Infrastructuur die we aan het afbouwen zijn. Deze kenden correcties op hun waarde, wat ondanks hun bescheiden omvang een zichtbare impact op het rendement had.

3.5.4 Macro-economische ontwikkelingen en marktontwikkelingen

Macro-economische ontwikkelingen 2023

Het jaar 2023 was vol beweging op de financiële markten. De vraag of er een recessie zou komen of dat een zachte landing mogelijk zou zijn hield economen en beleggers in hun greep. Dit betekent dat de inflatie daalt zonder dat de economie in een recessie belandt. De economie bleek sterker dan verwacht, ondanks de recessiezorgen aan het begin van het jaar.

Een van de positieve factoren was de daling van de energieprijzen, veroorzaakt door een milde winter en een snelle overstap naar andere energieleveranciers dan Rusland. De heropening van de Chinese economie zorgde ook voor optimisme, vooral na de onverwachte opheffing van de strenge COVID-maatregelen eind 2022. Maar de Chinese economie vond het lastig om te versnellen door het lage consumentenvertrouwen en problemen in de vastgoedsector.

In maart waren er wereldwijde zorgen over het financiële systeem na de ineenstorting van Silicon Valley Bank in de VS en de overname van Credit Suisse door UBS. Dit leidde tot een sterke daling van de rentes en onrust op de markten. Maar de markten waren in staat om deze zorgen van zich af te schudden toen er geen verdere problemen optraden.

In mei veranderde de stemming naar enthousiasme, voornamelijk door de groeiende opwinding over de mogelijke grote en positieve impact van toepassingen van kunstmatige intelligentie. Dit resulteerde in een sterk 2023 voor de grote technologie-aandelen met forse koersstijgingen.

Ondanks de zorgen aan het begin van het jaar, bleef de economische groei in de VS sterk en was zelfs sterker dan verwacht. Dit was deels te danken aan het gebruik van besparingen door consumenten en hoge overheidsuitgaven. De eurozone en het VK lieten echter een groeivertraging zien. Centrale bankiers bleven zich richten op het bestrijden van inflatie vanwege de nog steeds hoge inflatie en krappe arbeidsmarkten.

Tijdens de zomer en het najaar stegen de obligatierentes naar hoogten die we in minstens het laatste decennium niet meer hebben gezien. Dit vooruitzicht van strengere centrale banken had ook invloed op aandelen, die in die maanden negatieve rendementen lieten zien.

Vanaf eind oktober was er een sterke stijging van koersen over verschillende beleggingscategorieën, zowel bij obligaties als aandelen. Dalende inflatie maakte beleggers steeds optimistischer over de kansen op een zachte landing. Dit momentum

werd in december versterkt, vooral nadat de Fed (de Amerikaanse centrale bank) aangaf 75 basispunten aan renteverlagingen te verwachten in haar projecties voor 2024.

Ondanks de ups en downs gedurende het jaar, presteerden de meeste beleggingscategorieën goed in 2023. De meer risicovolle beleggingscategorieën, zoals aandelen en high yield bedrijfsobligaties, lieten relatief sterkere resultaten zien.

3.5.5 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Beleid

Het fonds streeft ernaar om op verantwoorde wijze te beleggen. Daarom heeft het Fonds een ESG-beleid vastgesteld en de fiduciair manager gevraagd om hier uitvoering aan te geven. Hieronder is het ESG-beleid op hoofdlijnen weergegeven. Tevens is in de bijlage van dit bestuursverslag de Annex IV inzake SFDR opgenomen. Het pensioenfonds is een artikel 8 fonds. In 2020 is een update van het ESG-beleid uitgevoerd waarbij klimaatambities geformuleerd zijn. In 2023 is het fonds begonnen aan het evalueren en actualiseren van dit beleid. Dit wordt in de eerste helft van 2024 afgerond.

Integratie ESG binnen het beleggingsbeleid en de beleggingsprocessen

In de beleggingsprocessen van het fonds – met name bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders – wordt het effect van ESG-factoren op de beleggingsrisico's en het rendement expliciet meegewogen conform het gedefinieerde ESG-beleid. Het fonds verwacht van zijn vermogensbeheerders dat zij een MVB-beleid hebben dat niet materieel van het MVB-beleid van het fonds afwijkt en dat niet leidt tot te hoge risico's.

Uitsluiting en betrokken aandeelhouderschap

Het uitsluitingsbeleid van het fonds voldoet aan de wettelijke verplichtingen en de aanvullende ESG-criteria van het fonds.

Voor beleggingen in aandelen en investment grade bedrijfsobligaties is het uitsluitingsbeleid als volgt:

- Harde uitsluiting geldt voor ondernemingen met een CCC-rating conform de MSCI ESG Rating systematiek.
- Het fonds heeft de ambitie om ondernemingen met een lage rating (B conform MSCI ESG) ook uit te sluiten.

Via de vermogensbeheerders streeft het fonds naar een constructieve dialoog ('engagement') met de bedrijven waarin zij belegt op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur. Mede met dit engagementbeleid geeft het fonds nadere invulling aan haar streven om verantwoord te beleggen.

Ten aanzien van beleggingen in staatsobligaties heeft het fonds een landenbeleid geformuleerd. Dit beleid bevat een raamwerk waarmee op basis van objectieve regels landen kunnen worden uitgesloten. In 2023 is een manager goedgekeurd die invulling kan geven aan dit beleid. Met de implementatie van het beleggingsbeleid voor 2024 wordt deze manager opgenomen in de portefeuille

Impact investing

In het geval van impact investing wordt een beleid ontwikkeld waarbij specifiek wordt geïnvesteerd in thema's en/of bedrijven die een oplossing bieden voor een specifiek duurzaamheidsvraagstuk. Het fonds heeft ervoor gekozen om deze categorie geleidelijk op te bouwen, waarbij de thema's klimaatverandering en waterschaarste belangrijk zijn. Eind 2023 was de belegging in deze categorie ongeveer € 123 mln, 4,7% van het totale vermogen.

Onroerend goed

Binnen onroerend goed is de ambitie van het fonds om panden energiezuinig te krijgen. Dit kan worden bereikt door het bouwen met milieubesparende maatregelen zoals zonne-energie, isolatie, zonnepanelen (voor warm water) en warm-koud opslag in de grond. Een andere mogelijkheid is verbeteringen aanbrengen binnen bestaande bouw om deze te verduurzamen

De criteria ten aanzien van vastgoed zijn:

- Doelstelling groene portefeuille woningen: minimaal 95% label A of hoger, ambitie 100% label A of hoger

Klimaat en CO2-reductie

Het fonds onderschrijft de noodzaak om de doelen van het Akkoord van Parijs te behalen. Dit heeft ook impact op de manier waarop geld naar beleggingen gealloceerd moet worden. Het fonds heeft ervoor gekozen om de komende jaren te streven naar het behalen van de "Paris Aligned Benchmark" voor wat betreft CO2-reductie. Dit betekent concreet:

- Begin 2020 een reductie in CO2-uitstoot ten opzichte van de markt van 50%;
- Vervolgens jaarlijks een reductie van de CO2-uitstoot van 7% ten opzichte van het voorgaande jaar.

- Ultimo 2023 betekent dit een reductie van 63%;

Er is geen concrete deadline gesteld waarop de gehele portefeuille moet voldoen aan dit pad, omdat er afhankelijkheden van data van voldoende kwaliteit zijn.

Voor 2024 is het doel om de liquide beleggingen verder te verbeteren en meer data beschikbaar te krijgen over de illiquide beleggingen. Met name binnen vastgoed komt steeds meer data beschikbaar. Ook zal geprobeerd worden de 'Scope 3 emissies' mee te gaan nemen in de monitoring. Dit zijn beleggingen die veroorzaakt worden in de waardeketen van een bedrijf, maar niet door het bedrijf zelf. Een voorbeeld is de CO2 die vrijkomt doordat auto's de benzine van een oliemaatschappij verbranden.

3.5.6 Risicoparagraaf vermogensbeheer

Het Financieel Toetsingskader ("FTK") voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het pensioenfonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen.

Renterisico

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het fonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen.

Het verkleinen van het renterisico leidt tot een lager vereiste dekkingsgraad voor het fonds, dan het geval zou zijn geweest zonder beperking van het renterisico. Door middel van obligaties en swaps werd het renterisico voor 70% afgedekt per eind 2023.

Risico zakelijke waarden

Dit is voornamelijk het koersrisico van beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement gehaald dat het fonds gebruikt om aan zijn doelstellingen te voldoen. Dit risico wordt beheerst doordat in de uitvoering wordt gezorgd voor een goede selectie van aandelen en spreiding over regio's en sectoren. De blootstelling aan zakelijke waarden bedroeg per ultimo 2023 circa € 952 miljoen.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen in de portefeuille op te nemen. Keerzijde daarvan is dat zulke inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het fonds niet aan zijn nominale pensioenverplichtingen kan voldoen. Op grond van de Asset Liability Managementstudie (ALM) heeft het fonds besloten om meer renterisico te accepteren om zodoende het inflatierisico te verkleinen.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. Dit risico is voor het fonds beperkt, aangezien het grootste gedeelte van de beleggingsportefeuille bestaat uit in Euro's genoteerde waarden. Het resterende risico naar de Amerikaanse Dollar en Britse Pond wordt voor 50% afgedekt.

Grondstoffenrisico

In het beleggingsbeleid 2023 is geen allocatie naar directe grondstoffen opgenomen. Het grondstoffenrisico is daarom niet aanwezig.

Kredietrisico

Dit is het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen nauwgezet geselecteerd. Bij beleggingen in OTC derivaten binnen de LDI fondsen vindt op dagelijkse basis onderpandbeheer (margin accounts) plaats. Binnen de matchingportefeuille is sprake van kredietrisico op landen voor zover is belegd in staatsobligaties. Om dit risico te beperken zijn in het beleid beperkingen opgelegd voor de maximale allocatie naar verschillende landen en de kredietwaardigheid van deze landen.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico omvat het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd. Dit risico wordt beheerst doordat de vermogensbeheerder de beleggingsportefeuille op een zodanige manier opzet dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het fonds kan voldoen. Deze behoefte wordt ook gesimuleerd onder stressscenario's. Om in de liquiditeitsbehoefte te voorzien is strategisch vastgesteld dat circa 70% van de beleggingen binnen een maand liquide te maken is en een groot deel daarvan zelfs op dag basis liquide te maken.

Daarnaast is er een kortetermijn liquiditeitsrisico, dat ontstaat als het fonds niet aan betalingsverplichtingen kan voldoen. Dit risico ontstaat met name doordat rente- en valutarisico met derivaten wordt afgedekt.

Werken met derivaten is efficiënt, omdat er meer geld overblijft om te beleggen in zaken die op lange termijn rendement opleveren, maar als de rente oploopt of vreemde valuta meer waard worden moet het pensioenfonds geld bijstorten om de afdekking in stand te houden. De fiduciair manager heeft de opdracht om dit risico doorlopend te monitoren. Hierbij wordt gewerkt met een stresstest die een historisch worst-case scenario met een horizon van 1 maand omvat. Het doel is om altijd tenminste 75% van het benodigde vermogen voor die stress-test in cash aan te houden.

Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico dat zich voordoet als een groot deel van het vermogen bij een debiteur of binnen een beleggingscategorie of regio geconcentreerd is. Indien deze debiteur failliet gaat of binnen de betreffende categorie of regio grote koersverliezen plaatsvinden heeft dit een significante impact op het vermogen. Om dit risico te beperken is in de beleggingsportefeuille van het fonds spreiding aangebracht over beleggingscategorieën en regio's, en zijn eveneens restricties (bandbreedtes) opgenomen met betrekking tot maximale allocatie naar debiteuren en naar beleggingen met een lagere kredietwaardigheid.

Operationeel risico

Het fonds beheerst operationele risico's door met zijn contractpartners afspraken te maken aangaande een deugdelijke functiescheiding, een goed beschreven administratieve organisatie en toezicht op de naleving van de afgesproken procedures.

Van de contractpartners wordt verder verwacht dat over de beheersing van de operationele risico's wordt gerapporteerd op basis van vooraf overeengekomen parameters. Verder worden tijdens het jaarwerkproces de uitbestede bedrijfsprocessen getoetst, aan de hand van ISAE 3402 rapporten.

3.5.7 Z-score en performancetoets

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is.

Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille.

De z-score maakt deel uit van de performancetoets. Deze score wordt grotendeels bepaald door het verschil tussen het werkelijk behaalde rendement en het rendement van de normportefeuille.

Daarmee is het een indicator voor de mate van out- of underperformance op de beleggingen, waarbij een correctie wordt gemaakt voor beleggingskosten en het beleggingsrisico gedurende een jaar.

Over 2023 is een z-score behaald van 0,07. Volgens de Vrijstellingsregeling zal de performancetoets per 31 december 2023 worden toegepast over de periode januari 2019 tot en met december 2023.

De performancetoets over de periode januari 2019 tot en met december 2023 komt uit op 0,39. De performancetoets (inclusief de bijtelling van 1,28) komt daarmee uit op 1,67.

3.5.8 Vooruitblik

Gebeurtenissen na balansdatum

BESTUURSVERSLAG

De technische voorzieningen zijn vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank per 31 december 2023 en de factoren zoals genoemd in de grondslagen bij de jaarrekening. De Nederlandsche Bank heeft toegelicht dat de rentetermijnstructuur de komende jaren in vier stappen wordt gewijzigd. Een wijziging die volgt uit het advies van de Commissie Parameters. Tezamen met het effect van de verwachte daling van het tienjaars voortschrijdende gemiddelde van de rente zal een verhogend effect op de technische voorzieningen ontstaan, wat een drukkend effect op de dekkingsgraad heeft.

Arbeidsongeschikten

Uit de werkzaamheden die worden uitgevoerd op het project datakwaliteit bleek eind vorig jaar dat nieuwe arbeidsongeschikte deelnemers niet direct doorgemeld worden via het UWV. De gegevensuitlevering met het UWV is inmiddels hersteld. Voor mogelijk arbeidsongeschikte deelnemers die recht hebben op premievrijstelling op basis van hun arbeidsongeschiktheid is een aanvullende schadevoorziening opgenomen.

Naar aanleiding van de nieuwe Pensioenwet is de ingangleeftijd voor het pensioenfonds met ingang van 1 januari 2024 van 21 jaar naar 18 jaar gegaan. De verplichtstelling is eind 2023 hierop aangepast.

Ondertekening jaarverslag

Woerden, 26 juni 2024

Laetitia de Leede
Werkgeversvoorzitter

I.M. van Eekelen
Werknemersvoorzitter

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan van het Bpf voor het Slagersbedrijf over het jaar 2023

Verslag van het Verantwoordingsorgaan van het Bpf voor het Slagersbedrijf over het jaar 2023

Inleiding

Het afgelopen jaar heeft het Verantwoordingsorgaan (VO) zich bezig gehouden met de bevoegdheden zoals deze in de wet en regelgeving zijn gegeven aan het VO. Met dit verslag geeft het VO inzicht in zijn werkzaamheden in 2023 en in zijn oordeel over het handelen van het bestuur.

Om tot een oordeel te komen, maakt het VO gebruik van zijn normenkader vastgesteld in 2015 en 2016. Hierbij zijn tien belangrijke normen vastgesteld; deze komen als aparte onderwerpen in dit verslag terug. In 2017 en 2018 zijn de normen verder verfijnd. In 2021 heeft het VO dezelfde normen gebruikt van de voorgaande jaren. Rondom de invoering van het nieuwe pensioencontract zullen de normen worden heroverwogen. Voor 2023 zijn de normen gebruikt van de voorgaande jaren. In 2024 zal opnieuw naar het normenkader worden gekeken. Dit zal aangepast worden aan de nieuwe ontwikkelingen in de Code Pensioenfondsen en Wet Toekomst Pensioen.

Het VO is in 2023 vier keer regulier bij elkaar gekomen. Het VO heeft vier opleidingsdagen gehad. Bij deze opleidingsdagen heeft het VO het jaarwerk uitgediept. Tevens heeft het VO opleidingen gevolgd over Wet Toekomst Pensioen. De meeste vergaderingen vonden inmiddels weer fysiek plaats in aanwezigheid van de secretaris van het bestuursbureau.

Samenstelling

Het VO heeft gekeken naar de vaardigheden en deskundigheid van de leden en heeft geconstateerd dat alle kennisgebieden gedekt zijn. Wel heeft het VO nogmaals moeten constateren dat de vacature binnen het VO niet is opgevuld.

In 2023 heeft het VO met het bestuur de vacature besproken waarbij is gekeken of dit op een andere manier is in te vullen. Dit heeft helaas nog niet geleid tot opvulling van de vacature. In 2024 wordt dit punt verder opgepakt, waarbij een aanpassing van het reglement een mogelijkheid is die verder wordt verkend.

Wet Toekomst Pensioen

Op 1 juli 2023 de nieuwe Wet toekomst pensioenen van kracht geworden, waarbij sociale partners en het fonds in 2023 de nodige stappen hebben ondernomen in het kader hiervan. Het VO heeft zeer regelmatig gesproken met het bestuur over het nieuwe pensioenakkoord in 2023.

Tevens heeft het VO in haar opleidingsdagen en via informatie vanuit bijvoorbeeld de pensioenfederatie, bestuursbureau en Sprenkels veelvuldig aandacht besteed aan dit onderwerp. Het VO is tevreden over hoe het proces verloopt en wordt goed op de hoogte gehouden.

Adviezen en bindende voordracht RvT

Het VO heeft adviezen gegeven over de volgende onderwerpen:

- Premie
- Indexatie
- Klachtenbeleid
- Uitvoeringsreglement

Ten aanzien van indexatie heeft er een lange discussie plaatsgevonden in het VO, waarbij uiteindelijk het VO besloten heeft om een positief advies te geven inzake geen toeslagverlening per 1 januari 2024. Dit advies is echter niet unaniem. Binnen de VO-geleding was er geen consensus om unaniem positief te adviseren. Er is een duidelijke discussie geweest tussen het hoofd en het hart, waarbij door het grootste gedeelte van het VO gekozen is voor het hoofd.

Alle andere adviezen zijn unaniem positief geweest, waarbij het VO de redenering van het bestuur goed kon volgen.

Tenslotte heeft het VO een bindende voordracht gedaan voor een nieuw lid van de Raad van Toezicht en deze voordracht is overgenomen door het bestuur.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Overleg met de Raad van Toezicht en het bestuur

Het VO heeft in 2023 meerdere malen overleg gehad met de leden van de Raad van Toezicht en het bestuur over de ontwikkelingen bij de pensioenuitvoerder. In 2023 is er wisseling geweest van de voorzitter van de RvT en een nieuw lid RvT bijgekomen. De continuïteit en kwaliteit van de nieuwe samenstelling van RvT is goed. De overgang is uitstekend verlopen. Het VO spreekt de waardering uit voor de oud voorzitter van de RvT. Het werkplan van de Raad van Toezicht is besproken met het VO.

De Raad van Toezicht heeft verantwoording afgelegd aan het VO. De wijze van verantwoording door de Raad van Toezicht beoordeelt het VO als constructief en positief.

De samenwerking met het bestuur is ook dit jaar weer heel goed. Het VO wordt goed op de hoogte gehouden van alle ontwikkelingen binnen het pensioenfonds. Net als vorig jaar stelt het VO dit zeer op prijs.

Opvolging bevindingen 2022

Het VO heeft in 2021 twee aanbevelingen gedaan en herhaald in 2022. Deze aanbevelingen hadden betrekking op communicatie en op bestuurlijke principes/Governance. Ten aanzien van Governance geldt dat de gezamenlijke evaluatie is opgepakt in 2023. Uit de evaluatie is gekomen dat het VO goed inzicht krijgt in alle stukken van het bestuur en dat er voldoende informatie is. Ook de ondersteuning vanuit het bestuursbureau wordt op prijs gesteld. Wel is er discussie over de vergoeding die met name voor de FNV leden geldt. Hier zit discrepantie tussen met de andere leden van het VO. Tenslotte blijkt uit de evaluatie dat het fysiek weer bijeen kunnen komen, heel erg op prijs wordt gesteld. Het VO is blij dat de aanbeveling ten aanzien van de evaluatie zo goed is opgepakt door het bestuur.

Ten aanzien van de communicatie moet het VO helaas constateren dat deze bevinding onvoldoende is opgevolgd. Het niet opvolgen is wel onderbouwd door het bestuur.

Ten aanzien van communicatie is een mogelijke oplossing gegeven voor het verzamelen van emailadressen van de deelnemers. Geconstateerd is dat dit is besproken in het bestuur en dat het bestuur een andere keuze heeft gemaakt ten aanzien van het verzamelen van de emailadressen. Er wordt meer ingezet op het deelnemen aan deelnemersplatform en het via DigiD inloggen op het portaal.

Gezien het lage percentage mailadressen en met het oog op de toekomst is het van hoog belang dat hier prioriteit aan gegeven wordt. Het bestuur heeft aangegeven dat in 2024 hier meer handen en voeten aan worden gegeven.

Voor het jaar 2024 wil het VO meer prioriteit geven aan bepaalde thema's zoals bijvoorbeeld toekomst, Wet Toekomst Pensioen, IT en communicatie.

Bevindingen en oordeel 2023

Het VO maakt gebruik van zijn bevoegdheid om een oordeel uit te spreken over het gevoerde beleid van het bestuur, de wijze waarop het is uitgevoerd en de keuzes voor de toekomst. De bevindingen van de Raad van Toezicht spelen daarbij een rol, om te bezien of er sprake is van adequate risicobeheersing en of de belangen van de belanghebbenden evenwichtig worden afgewogen. Om een goede afweging te maken dient de informatie tijdig en relevant te zijn.

Het VO heeft positief geadviseerd op de premie en indexering. Voor indexering geldt dat het VO hier indringend over gesproken heeft en dat het positieve advies niet unaniem is gegeven. De discussie tussen hoofd en hart was lastig voor de VO-leden. Tevens heeft het VO een bindende voordracht gedaan voor een nieuw lid van de Raad van Toezicht.

Normen

Evenwichtige belangen afweging en adequate risicobeheersing

Bij alle relevante beleidsbeslissingen heeft het bestuur een expliciete afweging van de belangen van de afzonderlijke belangengroepen gemaakt. Het bestuur verantwoordt in een dialoog met het VO en in het jaarverslag wat de risico's zijn en hoe deze op een integere wijze worden beheerst.

Bevindingen

In de verslaglegging van het fonds wordt duidelijker aangegeven dat er een expliciete afweging van de belangen van de afzonderlijke groepen wordt gemaakt. Tevens wordt door het bestuur expliciet rekening gehouden met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten. Dit is duidelijk terug te vinden in de verslaglegging van het fonds. Er is veel werk verzet ten aanzien van belangenafweging en risicobeheersing. Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is.

In 2023 zijn de rapportages vanuit de risicomonitor ontvangen en besproken in het VO.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Door bijvoorbeeld goede toepassing van de renteafdekking constateert het VO hiermee dat het fonds een toekomstbestendig beleid voert, met de afweging van risico's en rekeninghoudend met alle deelnemers.

Datakwaliteit en risicobeheersing op IT is voor de toekomst heel erg belangrijk. Het VO geeft het bestuur mee hier veel aandacht aan te besteden.

Oordeel

Het VO is van oordeel dat het bestuur duidelijk in zijn verslaglegging de evenwichtige belangenafweging en risicobeheersing weergeeft. Het VO is content met de rapportages vanuit de risicomonitor en deze worden gedeeld met het VO. Het VO is van oordeel dat deze er goed uitzien.

Het verloop van het pensioenresultaat over de verschillende leeftijdscohorten is in lijn met afgelopen jaar. Het VO is tevreden met de evenwichtigheid hiervan.

Communicatie

Het communicatiebeleid wordt uitgevoerd volgens plan en het VO wordt hierbij voldoende betrokken. De website wordt goed onderhouden en is actueel. De deelnemer wordt actief benaderd bij belangrijke onderwerpen. Het fonds communiceert in begrijpelijke taal met de deelnemers. Het bestuur biedt deelnemers hulpmiddelen bij het maken van keuzes. De effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen wordt getoetst.

Bevindingen

De communicatie van het fonds vindt plaats op basis van de uitgangspunten die zijn vastgelegd in het meerjaren communicatiebeleidsplan. Het VO wordt hier voldoende bij betrokken. Het fonds heeft een helder beleid op communicatie. Er wordt veel werk verzet in het betrekken van de deelnemers en werkgevers bij het pensioenfonds om hun pensioenbewustzijn te vergroten. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting bij advisering aan werkgevers en verschillende artikelen in diverse sectorbladen.

Op de website zijn nieuwsberichten geplaatst en is er een aparte landingspagina over de Wet Toekomst Pensioen. Tevens zijn er berichten geweest in de nieuwsbrief over deze wet.

Het VO is van mening dat het goed is om te communiceren over het nieuwe stelsel en op deze manier de deelnemer op de hoogte te houden van de stand van zaken.

Op dit moment is er slechts een heel laag aantal deelnemers digitaal benaderbaar. Dit komt doordat er veel te weinig emailadressen bekend zijn.

Oordeel

Het fonds heeft in 2023 veel aandacht besteed aan goede en heldere communicatie over het beleid, ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, oud deelnemers en gepensioneerden.

Het VO vindt het essentieel dat het pensioenfonds digitaler wordt vooral met het oog op de toekomst. Hiervoor zijn emailadressen onontbeerlijk.

Het is goed dat het mogelijk is om emailadressen achter te laten op de website, maar het is jammer dat er niet meer actie is ondernomen om deze adressen te krijgen.

Het VO hecht er dus waarde aan om de aanbeveling van 2021 wel alsnog op te volgen.

Het VO weet dat er in 2024 veel werk wordt verzet om de digitale communicatie te verbeteren, maar voor 2023 had het VO verwacht dat er grotere stappen gezet waren op dit gebied.

Het VO wordt verder goed geïnformeerd over de communicatie van het fonds.

Aanbeveling

Het VO adviseert het bestuur om snel stappen te zetten in het kader van digitalisering van de communicatie van het pensioenfonds om goed voorbereid te zijn op het nieuwe pensioenstelsel.

Daarnaast adviseert het VO het bestuur om ook te kijken naar communicatie in andere talen dan Nederlands om zoveel mogelijk deelnemers te bereiken. Binnen de sector zijn ook veel anderstaligen werkzaam.

Toekomst

Het pensioenfonds heeft een heldere en realistische visie en deze is vertaald in duidelijke strategische doelen, waarbij schaalgrootte en de (on)zekerheden van alle deelnemers een belangrijke rol spelen. Het VO wil op de hoogte worden gehouden van de toekomstvisie. De

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

toekomstvisie en strategie dienen tijdig met het VO te worden besproken.

Bevindingen

Er is geconstateerd dat er een toekomstvisie is vastgesteld. De uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel loopt conform planning en het VO wordt goed op de hoogte gehouden van alle ontwikkelingen. Ook wordt het VO betrokken bij de mijlpalen bij het invoeren van het nieuwe pensioenstelsel. Het VO wordt betrokken bij de stand van zaken inzake het invoeren van het nieuwe pensioenstelsel. De planning wordt gedeeld met het VO. De adviseur van het bestuur heeft het VO meegenomen in de planning, proces en inhoud van alle ontwikkelingen op het gebied van het nieuwe pensioenstelsel. Ook al is het VO geen onderdeel van de werkgroep, is het goed dat het bestuur het VO op de hoogte houdt van alle ontwikkelingen.

Oordeel

Het VO is van oordeel dat het bestuur de planning volgt ten aanzien van de invoering van het nieuwe pensioenstelsel en het VO wordt goed op de hoogte gehouden van de stand van zaken.

Bestuurlijke principes/Governance

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af over het gevoerde beleid. Het bestuur heeft een transparante werkwijze en informeert het VO tijdig over relevante onderwerpen. Wet- en regelgeving worden consequent toegepast. Het bestuur stelt het VO in staat om zijn verantwoordelijkheden goed uit te voeren. De rol van het VO wordt gerespecteerd.

Bevindingen

Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid. De werkwijze van het bestuur is transparant en het VO wordt tijdig geïnformeerd over relevante onderwerpen. Alle stukken van het bestuur zijn voor het VO toegankelijk. Het bestuur heeft in het bestuursverslag gerapporteerd over de naleving van de gedragscode en de Code Pensioenfondsen. Tevens is in het bestuursverslag een evaluatie over het functioneren van het bestuur opgenomen.

Het bestuur heeft regelmatig overleg met het VO over het afleggen van verantwoording.

Er heeft in 2023 een evaluatie tussen het bestuur, RvT en VO plaatsgevonden.

Oordeel

Het VO stelt opnieuw vast en is van oordeel dat het bestuur heel goed inzicht geeft in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid. De werkwijze is transparant en het bestuur is in control. Het VO is hierover zeer tevreden.

Het VO is van oordeel dat het bestuur goed gerapporteerd heeft over de naleving en evaluatie. Tevens is goed dat bij de vervanging van bestuursleden er veel aandacht is voor het selecteren van deskundige bestuurders.

Tenslotte wordt de dialoog tussen het bestuur en het VO als goed beoordeeld. De aanbeveling ten aanzien van de evaluatie is naar grote tevredenheid van het VO opgevolgd.

Uitvoering, Kosten en Beloningsbeleid

Bij de uitvoering van de administratie staat kwaliteit voorop, de kosten dienen marktconform te zijn. In het bestuursverslag verantwoordt het bestuur op transparante wijze de kosten. Het beloningsbeleid dient evenwichtig te zijn voor alle organen van het fonds en zorgvuldig te worden vastgesteld.

Bevindingen

Het bestuur rapporteert in het bestuursverslag over de kosten van de uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer. Het beloningsbeleid is marktconform.

Het besluit van indexatie van de beloning voor de leden van de RvT heeft in 2023 plaatsgevonden.

Oordeel

De rapportage inzake de kosten zijn transparant en worden op zorgvuldige wijze verantwoord. Het VO is van oordeel dat het beloningsbeleid evenwichtig en zorgvuldig is vastgesteld en daarmee transparant.

Premiebeleid

De samenstelling van de premie is weloverwogen en uitlegbaar (normen voor solvabiliteitsopslag, kostenopslag, herstellpremie e.d.). Daarbij expliciteert het bestuur in hoeverre de premie zich verhoudt tot de zuiver kostendekkende

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

premie, de risico's van de premievaststelling en de belangenafweging die daarbij is gemaakt. Er is beleid bepaald ten aanzien van de premie bij reservetekort en bij een crisis.

Bevindingen

Het VO constateert dat de samenstelling van de premie weloverwogen en uitlegbaar is.

De feitelijke premie is hoger dan de kostendeckende premie. Daarmee voldoet men aan de wet en regelgeving. Ten aanzien van de berekening van de premie wordt opgemerkt dat het bestuur er goed aan doet om dit consistent toe te passen, zoals ook wordt aanbevolen door de certificerende actuaaris.

Oordeel

Het VO is van oordeel dat de premievaststelling goed is verlopen.

Toeslagbeleid en opdrachtaanvaarding

Het bestuur van het fonds streeft er naar dat alle belanghebbenden zo veel mogelijk duidelijkheid verkrijgen over de doelstellingen, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding van de pensioenregeling die de sociale partners als opdracht aan het fonds geven. De besluiten zijn in overleg met de organen genomen en de resultaten zijn weergegeven in een haalbaarheidstoets, uitgelegd, besproken in dialoog met het VO en vastgelegd.

De toeslagverlening en het beleid ten aanzien van korting is evenwichtig voor alle belangengroepen. Ook is het beleid ten aanzien van inhaalindexatie vastgelegd. Doelstellingen en beleidsuitgangspunten ten aanzien van de toeslagverlening zijn vastgesteld in overleg met VO en Raad van Toezicht.

Bevindingen

Er heeft in 2023 geen toeslagverlening plaatsgevonden. Dit heeft tot grote discussie geleid in het VO, maar uiteindelijk heeft het VO niet unaniem positief geadviseerd. Duidelijk is dat het staand beleid is gevolgd. Het VO constateert dat het bestuur prudent met de toeslagverlening is omgegaan.

De haalbaarheidstoets van het fonds is in 2023 tijdens een gezamenlijke vergadering met het bestuur en Raad van Toezicht uitgelegd en besproken. Het pensioenresultaat voldoet op de lange termijn aan het toeslagbeleid.

De resultaten van de haalbaarheidstoets zijn uitgelegd, besproken in dialoog met het VO en vastgelegd. Uit de toets is gebleken dat de regeling haalbaar is. Het vereist eigen vermogen is op korte termijn binnen de gestelde grenzen.

De risicohouding is conform de lijn van vorige jaren.

Oordeel

Het VO is van oordeel dat het huidige beleid in lijn is met de overeengekomen risicohouding.

Beleggingsbeleid

Het bestuur gaat als een goed huisvader om met het belegde vermogen en is in control. Er is beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Het bestuur verantwoordt zich naar het VO in een dialoog over de strategie en resultaten.

Bevindingen

Het VO constateert dat het ESG beleid goed is beschreven en goed uitgevoerd door middel van heldere rapportages. Het VO is goed geïnformeerd over de wijze van beleggen en de resultaten van de beleggingen.

De actuaaris heeft geconstateerd dat het bestuur zich als goed huisvader heeft gedragen ten aanzien van het belegde vermogen.

De totale portefeuille heeft in 2023 een rendement behaald van 3,7%.

Er was een lichte daling van de dekkingsgraad. Deze daling was groter dan het positieve effect van de rentedaling op de vastrentende waarden van het fonds en de volgende beleggingsresultaten.

Oordeel

Het VO is tevreden met de uitvoering van het **beleid** inzake maatschappelijk verantwoord beleggen door het bestuur. Het VO constateert dat het rendement van 3,7% conform benchmark is en gunstig uitpakt voor het pensioenfonds.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Samenvattend oordeel

Het VO vindt dat het bestuur goed functioneert.

Het bestuur informeert het VO regelmatig en uitgebreid over de voortgang met het nieuwe pensioenstelsel. De benodigde documenten worden volledig en tijdig met het VO gedeeld.

Het VO beoordeelt de verstandhouding tussen de verschillende organen van het pensioenfonds als positief en is tevreden over de samenwerking met zowel het bestuur als de Raad van Toezicht.

Daarnaast waardeert het VO de samenwerking met diverse adviseurs en uitbestedingspartners. Tot slot spreekt het VO zijn grote tevredenheid uit over de ondersteuning van het bestuur.

Namens Het Verantwoordingsorgaan,

De Voorzitter

K. Bant

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Reactie van het Bestuur op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur vindt dat het Verantwoordingsorgaan zijn taken en verantwoordelijkheden heel goed heeft uitgevoerd, zoals blijkt uit de voorgaande tekst. Het bestuur heeft hier veel waardering voor. De bevindingen, oordelen en aanbevelingen zijn duidelijk, concreet en constructief, waardoor het bestuur er meteen mee aan de slag kan. In de vergadering van 7 juni 2024 tussen bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht is de tekst besproken en waar nodig toegelicht. Het bestuur neemt de bevindingen, oordelen en aanbevelingen mee in het beleid voor het komende jaar en zal het Verantwoordingsorgaan regelmatig op de hoogte houden van de voortgang.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Verslag van de Raad van Toezicht

Inleiding

Korte beschrijving van de activiteiten van de RvT, zoals frequentie vergaderingen, gekozen werkwijze etc.

De RvT wil met dit verslag inzicht geven in haar werkzaamheden, waarnemingen en de bevindingen in 2023. Dit verslag geeft een integraal overzicht, zowel van de werkzaamheden van de RvT als die van het fonds. Daarnaast wordt in dit verslag gerapporteerd over de voortgang van eerdere bevindingen van de raad.

Voorafgaand aan elk jaar stelt de RvT een werkplan op. In dit plan worden reguliere toezicht-onderwerpen opgenomen, maar ook onderwerpen waaraan wij specifieke aandacht willen geven in het desbetreffende jaar. In 2023 zijn diverse thema's behandeld aan de hand van een jaarplan dat besproken is met het bestuur en het Verantwoordingsorgaan. De leden van de RvT zijn aanwezig geweest bij vergaderingen van het bestuur en/of de commissie met het aandachtsgebied dat past bij het aandachtsgebied van het lid van de raad.

Ook de toekomstige samenstelling van de RvT heeft in 2023 de nodige aandacht gehad. Per juli 2023 heeft de voorzitter de heer Maas Simon de RvT verlaten. De heer Paul de Geus is hem opgevolgd als voorzitter van de RvT. De heer de Geus heeft nu als aandachtsgebied Governance en Financiële opzet en Algemene zaken. Per oktober 2023 is mevrouw Charlotte Kuiper toegetreden tot de RvT BPS, met als aandachtsgebied Risicomanagement en Communicatie. Mevrouw Sevinc Acar heeft Vermogensbeheer als aandachtsgebied.

We hebben in 2023 tweemaal vergaderd met het bestuur, daarnaast waren er twee vergaderingen met het Verantwoordingsorgaan. Tevens hebben de voorzitters van bestuur, RvT en VO regelmatig overleg gehad.

Wij zijn zelf viermaal bijeengekomen. Alle vergaderingen vonden plaats in aanwezigheid van de secretaris van het bestuursbureau. We werden gefaciliteerd en ondersteund door de uitvoerder en het bestuursbureau Actor.

Opdracht en werkwijze

De RvT beoordeelt de samenwerking met het bestuur en andere organen als zeer open, transparant en constructief. Alle stukken van het bestuur zijn voor de RvT toegankelijk. De RvT wordt ruimhartig uitgenodigd voor bijeenkomsten en opleidingsdagen.

Voor onze werkwijze is het reglement leidend. Het reglement staat op de website. In dit reglement staat dat de RvT het bestuur desgevraagd of uit eigen beweging adviseert over:

- De beleids- en bestuursprocedures en –processen en de checks en balances binnen het fonds;
- De wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- De wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op lange termijn.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

De RvT beoordeelt het functioneren van het fonds en het bestuur. De RvT ziet toe op evenwichtige belangenafweging. Daarnaast beoordelen wij of de vereiste beleidsdocumenten, reglementen, regelingen en procedures aanwezig zijn en hoe deze tot stand zijn gekomen. Vervolgens wordt erop toegezien of de implementatie heeft plaatsgevonden en op welke wijze de opvolging en evaluatie plaatsvindt. De wijze waarop het bestuur zijn rol invult, wordt in de beoordeling meegenomen.

Wij nemen kennis van de notulen van de vergaderingen van het bestuur en de notulen van de bestuurscommissies. De rapportages betreffende de performance, zoals de SLA, worden aan ons ter beschikking gesteld. Wij blijven verder op de hoogte van de relevante ontwikkelingen binnen het fonds door het voeren van gesprekken met betrokkenen, en aan de hand van fondsdocumenten, het jaarverslag en kwartaalrapportages.

We bezoeken periodiek de vergaderingen van bestuur en commissies om een indruk te krijgen van het functioneren.

Samenstelling Raad van Toezicht eind 2023

Naam	Functie	Aandachtsgebied	Relevante (neven) functies
Paul de Geus	Voorzitter	Governance en Financieel opzet, Algemene zaken	Bestuurslid BPF Banden & Wielen, bestuurslid Oak Pensioen (vh BPF Meubel), bestuurslid/vereffenaar Xerox Pensioenfonds
Sevinc Acar	Lid	Vermogensbeheer	Head Public Markets NN Group, Lid Beleggingscommissie APF,
Charlotte Kuiper	Lid	Risicomanagement, Communicatie	Bestuurslid bij SPW, visitatiecommissie Stichting Sportfondsen Pensioenfonds

Bevindingen uit rapport van bevindingen 2022

Als startpunt van het toezicht van de Raad van Toezicht is het rapport van bevindingen 2022 gebruikt. Het overgrote deel van de bevindingen 2022 is opgevolgd. De bevindingen die, met opgaaf van reden, zijn doorgeschoven c.q. nog lopend zijn in 2023 hebben betrekking op:

- blijvend monitoren van de risico's en beheersmaatregelen, vooral IT-risico's voor het fonds;
- blijvend monitoren en evalueren van de uitbestedingsrelaties;
- digitalisering van de communicatiemiddelen.

De opvolging van deze bevindingen is in 2023 beoordeeld door de RvT.

Opvolging bevindingen in 2022

In 2023 heeft het fonds de aanbevelingen, zoals die in het rapport van 2022 zijn vermeld, opgepakt. Nieuwe werkwijzen zijn en worden geïntroduceerd/geïmplementeerd. Sommige aanpassingen hebben evenwel tijd nodig om hun effect te laten zien. De RvT adviseert daarom het bestuur om de maatregelen voortvloeiend uit de bevindingen te agenderen, te monitoren en periodiek te evalueren. Dit geldt ook voor de beleids- en bestuursprocedures en –processen en de checks en balances binnen het fonds.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT inzake Algemeen beleid:

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

- Over de destijds door DNB onderzochte beheerste pensioenuitvoering en operationele inrichting van de pensioenuitvoeringsorganisatie Appelpensioen wordt in overeenstemming met DVO gerapporteerd aan het bestuur. Het bestuur blijft monitoren en evalueren. Aan de hand van het Uitbestedingsbeleid blijft het bestuur nagaan of de uitvoering door Appelpensioen aansluit bij de uitgangspunten die het fonds hanteert. Er vindt regelmatig (tweemaandelijks) overleg plaats tussen DB en directie Appelpensioen over de DVO en de kwaliteit van de dienstverlening in het algemeen.
- Het intensief monitoren van de risico's en beheersmaatregelen, vooral IT-risico's voor het fonds, heeft in 2023 plaatsgevonden. Het IRM beleid is geëvalueerd en het risicoregister is geactualiseerd.
- Als gevolg van de evaluatie van de WtP-planning en het opstellen van het Projectplan implementatie WtP is de streefdatum van BPS voor transitie naar en implementatie van de solidaire premieregeling aangepast naar 1 januari 2026.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over de Governance:

- Zittingstermijnen worden bewaakt om te voorkomen dat de bestuurlijke continuïteit van het fonds onder druk komt te staan.
- Het Geschiktheidsbeleidsplan en het Opleidingsplan hebben in 2023 weer de aandacht van het bestuur BPS gehad. Eind 2023 is er een vacature ontstaan. Hierdoor zijn sommige commissies heringedeeld. Bij het opvullen van de vacatures wordt de diversiteit, alsmede de countervailing power binnen het bestuur bewaakt.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over de financiële opzet van het fonds:

- Het bestuur is in 2023 verdergegaan met de voorbereidingen op de invoering van het nieuwe Pensioenstelsel dat uiterlijk 2028 ingevoerd dient te zijn. De streefdatum voor implementatie is nu 1 januari 2026.
- Het bestuur heeft in 2023 uitgebreid gesproken over de mogelijke beleidskeuzes die dit jaar voorbereid moeten worden voor het nieuwe pensioencontract.
- Met de vernieuwde projectmatige en gedisciplineerde aanpak onder begeleiding van Sprenkels is ook opvolging gegeven aan het eerdere onderzoek en bevindingen van DNB over operationele wendbaarheid.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over Beleggingsbeleid en vermogensbeheer:

- Het bestuur heeft in 2023 het vastgestelde MVB beleid verder uitgewerkt, geüpdatet en gemonitord. Over de meetbaarheid conform beleid wordt overlegd met de fiduciair manager en managers.
- Bij het invullen van de vacatures heeft het bestuur veel aandacht besteed aan de countervailing power binnen het bestuur op het gebied van vermogensbeheer.
- Het bestuur en de Beleggingscommissie neemt de beleggingen nadrukkelijk mee in de voorbereidingen op het nieuwe pensioencontract.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over Uitbesteding:

- Het bestuur heeft in 2023 de uitbesteding van de pensioenadministratie gemonitord.
- Het bestuur heeft met directie Appelpensioen en Lumera gesproken over de haalbaarheid van uitbesteding van de pensioenadministratie onder het nieuwe pensioenstelsel.
- Het bestuur is ook in 2023 geïnformeerd door Appelpensioen, Actor, Kempen en Caceis over de stand van zaken en haalbaarheid van de uitbesteding onder het nieuwe pensioenstelsel.
- Het bestuur heeft meerdere leverancier geëvalueerd in 2023 en vastgesteld dat de geleverde dienstverlening passend is.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over Risicomanagement:

- Het bestuur heeft in 2022 een visie op data en datakwaliteit ontwikkeld en dit begin 2023 vastgelegd in beleid.
- In 2023 is begonnen met een inventarisatie van de toekomstbestendigheid van het IT-landschap bij haar uitbestedingspartners, benodigd voor een tijdige en kwalitatief goede transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.
- In 2023 heeft het fonds de Risk Governance continue besproken. Hierbij is aandacht geweest voor adequate (werk)afspraken binnen de commissies en het Bestuur en ook hoe het risicomanagement in de dagelijkse praktijk verloopt en is georganiseerd en blijft.

Status van de opvolging van de aanbevelingen van de RvT over Communicatie:

- De al ingezette digitalisering van de communicatiemiddelen zijn in 2023 verder door ontwikkeld. Mede in verband met het Nieuwe Pensioenstelsel is in 2023 de digitalisering van de communicatiemiddelen meerdere malen geagendeerd. Er is nog wel een (lange) weg te gaan.

Bevindingen 2023

De RvT heeft voor het jaar 2023 drie specifieke toezichtthema's benoemd.

1. Nieuw Pensioenstelsel (WtP);
2. Werking van het Three lines model;
3. Consolidatie en continuïteit Appelpensioen.

Hieronder de bevindingen van de RvT met betrekking tot de drie specifieke toezichtthema's:

Nieuw Pensioenstelsel (WtP)

Eind 2022 heeft het bestuur BPS besloten de streefdatum voor implementatie WtP op 2026 te stellen. Begin 2023 heeft het bestuur BPS besloten een Projectmanager aan te stellen voor het project WtP. De RvT biedt een kritische blik op de besluitvorming in het pensioenfonds en dient de besluitvorming door het bestuur gedurende de gehele transitieperiode nauwgezet te volgen en het bestuur hierop kritisch te bevragen. Bij de invoering van het nieuwe pensioenstelsel moeten de diverse organen, ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheden, rekening houden met de consequenties van het nieuwe pensioenstelsel. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen de fondsorganen blijft ongewijzigd. De rol van de RvT is procesmatig en betreft dan vooral een beoordeling van het besluitvormingsproces tot invaren: is alle relevante informatie op evenwichtige wijze meegewogen in het uiteindelijke besluit. De RvT heeft een separaat toetsingskader voor de transitie naar het nieuwe stelsel opgesteld en met het bestuur gedeeld.

Bevindingen

De RvT stelt vast dat met de aanstelling van een projectmanager het projectmanagement WtP vanaf 2023 goed is geborgd. Zowel de planning WtP richting 2026 als de voortgang binnen het project zijn goed zichtbaar. De beleidsstukken WtP zijn relevant, begrijpelijk en helder. Dit komt het besluitvormingsproces ten goede. Het project wordt in eerste instantie aangestuurd door het DB, maar het hele bestuur is zeer betrokken en wordt goed meegenomen in de kennisverdieping en de besluitvorming. Ook het VO wordt goed meegenomen in het traject en heeft de gelegenheid en

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

maakt gebruik van begeleiding van een externe adviseur om voldoende kennis te vergaren en om de juiste rol te vervullen, met name met betrekking tot haar adviesplicht.

We zien de uitgebreide behandeling van de WtP onderwerpen in de bestuursvergaderingen, maar het is soms nog wat zoeken naar de evenwichtige belangen afweging en de discussie daarover die tot besluitvorming leidt.

Aanbevelingen

De RvT adviseert het bestuur BPS de in 2023 voortvarend opgestarte voorbereidingen op de invoering van het nieuwe Pensioenstelsel te blijven continueren en beveelt het bestuur aan de inhoudelijke discussies, overwegingen en argumenten in het besluitvormingsproces WtP helder en compleet vast te blijven leggen met bijzondere aandacht voor het vastleggen van de discussie en besluitvorming in het kader van de evenwichtige belangenafweging. Op deze manier blijft het bestuur in control bij het project WtP en kan het de deelnemers en andere belanghebbenden goed meenemen in de besluitvorming en verantwoording daarvoor afleggen.

Werking van het Three lines model

De inrichting van het risicomanagement is gebaseerd op het Three Lines model. De eerste lijn is verantwoordelijk voor de eigen processen, inclusief de risicobeheersing. De tweede lijn bewaakt of de eerste lijn haar verantwoordelijkheden daadwerkelijk neemt. Daarnaast levert de tweede lijn expertise, ondersteuning, monitoring en een kritische blik bij risico gerelateerde zaken. De derde lijn geeft een onafhankelijke beoordeling en adviezen over de toereikendheid en effectiviteit van governance en risicomanagement.

Bevindingen

De RvT stelt vast dat het fonds in 2023 gestructureerd uitvoering gegeven aan het IRM beleid.

Gedurende 2023 zijn de reguliere risicomanagementactiviteiten zoals actualiseren van het IRM-beleid en opstellen van de kwartaal risicorapportage uitgevoerd. Daarnaast zijn er een aantal relevantie specifieke ontwikkelingen in 2023 op het gebied van risicomanagement. Deze zijn hieronder samengevat.

- Aandacht kennis en awareness op het gebied van IT;
- IT beleid verder uitgebreid. O.a. taken en rollen verduidelijken, beleid bestuurlijke omgeving, basiskennis IT;
- Gapanalyse DORA;
- Verbeteren beheersing IT.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

De eerstelijnscommissies en het bestuur zijn verantwoordelijk voor de risico's vanuit de eerste lijn en daarmee ook risico-eigenaar. De risicocommissie is een tweedelijnscommissie en is ook vervuller van de SFH-risicobeheer. In de risicocommissie participeren op dit moment twee bestuursleden (eerste lijn, onder andere in de rol van voorzitter) de risicomanager (eerste lijn) en de SFH-risicomanagement (tweede lijn). De risicocommissies vervult naast de tweedelijnstaken ook verschillende eerstelijnstaken: de commissie signaleert risico's, formuleert acties voor commissies en monitort de opvolging. De commissie beheert het IT-beleid en aanverwante ICT- onderwerpen (o.a. DORA). Daarnaast beoordeelt de commissie de uitbestedingsrapportages. Ook traject ten aanzien van datakwaliteit (WTP, AuP) loopt via de risicocommissie.

Aanbevelingen

De RvT beveelt het bestuur aan oog te blijven houden voor de zuiverheid van de rol van de 1^e en 2^e lijn. Kijk hierbij in ieder geval naar de rollen en taken van de eerstelijnscommissies en de risicocommissie als tweedelijnscommissie op het gebied van risicomanagement. Wees ook alert op vermenging van eerste- en tweedelijnsactiviteiten in de risicocommissie.

De rollen van de leden en de adviseurs binnen de 2^e lijn Risicocommissie van het fonds dienen helder te blijven.

De RvT adviseert het bestuur het eigenaarschap voor de risico's in de eerstelijnscommissies en het bestuur te borgen. Leg de taken, rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op het gebied van risicomanagement per commissie nog explicieter vast.

De RvT adviseert het bestuur de zichtbaarheid van de tweedelijnsopinie te vergroten.

Consolidatie en continuïteit Appelpensioen.

Eind 2020 heeft Appelpensioen AGH overgenomen en is de Dienstverleningsovereenkomst tussen BPS en AGH juridisch naar Appelpensioen over gegaan. In januari 2020 heeft DNB schriftelijk aangegeven geen opmerkingen meer te hebben over de toereikendheid van de beheersomgeving met betrekking tot de pensioenadministratie bij BPS die door AGH wordt uitgevoerd.

Het bestuur heeft in 2023 de geadresseerde aanbevelingen uit de onderzoeken naar de beheerste pensioenuitvoering door DNB en de operationele inrichting van de pensioenuitvoeringsorganisatie bij Appelpensioen gemonitord. De evaluatie van Appelpensioen heeft eind 2023 plaatsgevonden.

Bevindingen

Een evaluatie van Appelpensioen heeft eind 2023 plaatsgevonden en er is een nieuwe driejarige DVO gesloten met Appelpensioen. Over de destijds door DNB onderzochte bevestigde beheerste pensioenuitvoering en operationele inrichting van de pensioenuitvoeringsorganisatie Appelpensioen wordt in overeenstemming met DVO gerapporteerd aan het bestuur. Het bestuur blijft monitoren en evalueren. We zien dat het bestuur kritisch is over de diverse elementen van de dienstverlening en afwegingen maakt of Appel het hele pakket voldoende waar kan maken. Zo is afgewogen of communicatie voldoende gedekt is en is besloten een deel in eigen hand te nemen in samenwerking met het bestuursbureau.

Sinds 2023 vindt er gestructureerd strategisch overleg met de directie van Appelpensioen plaats.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Aanbevelingen

De RvT adviseert het bestuur aan evenals in 2023 de geadresseerde aanbevelingen uit de onderzoeken naar de beheerste pensioenuitvoering door DNB en de operationele inrichting van de pensioenuitvoeringsorganisatie bij Appelpensioen te blijven monitoren en te evalueren. Daarnaast blijft het van belang na te gaan in hoeverre de wijze van uitvoering door Appelpensioen aansluit bij wensen van het fonds en de uitgangspunten die het fonds hanteert bij de uitbesteding van deze werkzaamheden en in hoeverre het fondsbestuur zich ervan gewist in control te zijn. Blijf kritisch beoordelen of er onderdelen van de dienstverlening onvoldoende ingevuld (kunnen) worden door Appel en maak de afweging deze onderdelen elders uit te besteden of in eigen beheer met het bestuursbureau uit te voeren.

Algemeen Beleid

Een pensioenfondsbestuur dient de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten (in overleg met andere organen) vast te stellen. Evenwichtige belangenafweging bij besluitvorming dient gewaarborgd te zijn. Ook dient het bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering.

Bevindingen

Sociale Partners in het Slagersbedrijf hebben definitief aangegeven de verplicht gestelde pensioenregeling te herbevestigen, BPS als Pensioenuitvoerder aan te wijzen en de solidaire premiereregeling als meest geschikte contract binnen WTP te beoordelen. Het fonds heeft in samenwerking met Appelpensioen en Lumera door middel van het change project Digital Twin verdere invulling geven aan de ontwikkeling en implementatie van deze solidaire premiereregeling. Lumera heeft aan het bestuur BPS aangegeven bezig te zijn met de ontwikkeling van een zogenaamd prototype van de solidaire premiereregeling.

De Nederlandsche Bank N.V. (hierna: DNB) heeft in november/december 2022 bij Stichting de Samenwerking Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (hierna: BPS) een onderzoek, in de vorm van een deep dive, uitgevoerd naar de risico's ten aanzien van de operationele wendbaarheid die als gevolg van toekomstige grote changes zoals de Nieuwe Pensioen Regeling (hierna: NPR) kunnen optreden. Het doel van dit onderzoek was het vaststellen in hoeverre BPS de risico's hiervan heeft geïnterpreteerd en deze risico's vervolgens beheerst. Zoals eerder beschreven wordt de aansturing van Appel in deze ondersteund door een stevige projectmanager met een realistisch en volledig projectplan. Ook het onderdeel Datakwaliteit is hierin gevat.

Het (begrijpelijke) risico bestaat dat governance budget en capaciteit volledig opgeslokt worden door WtP. We zien dat de “going concern” niet in gevaar komt en voldoende aandacht heeft, maar missen de aandacht voor de strategie van het fonds, een meerjarig beleidsplan en een heldere visie op de toekomstbestendigheid van het fonds.

Aanbevelingen

Gezien de omvang van de voorbereidingen, nog steeds enige onzekerheden met betrekking tot wetgeving en de mogelijke “bottlenecks” in het WtP traject, zoals bijvoorbeeld beoordeling door DNB of capaciteit problemen bij Appel/Lumera, beveelt de RvT aan om van tijd tot tijd de planning en het voorgenomen proces van implementatie te evalueren en de projectrisico's te herijken, ook in overleg met de betrokken uitbestedingspartijen. Tevens wordt aandacht gevraagd voor het integreren van

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

het proces vermogensbeheer in WtP, in het bijzonder de uitwerking van het zogenaamde “operating model” waarbij de fiduciair en de custodian tijdig en juiste informatie aan moeten leveren aan de pensioenadministratie waarmee de waarde van de kapitalen van deelnemers en diverse reserves zullen gaan muteren.

De RvT beveelt het bestuur tevens aan na te denken over de strategie en de toekomst van het fonds en een Algemeen Meerjarig Beleidsplan op te stellen.

Governance en Code Pensioenfondsen

De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing is geborgd. Het fonds werkt conform de normen zoals geformuleerd in de Code Pensioenfondsen. Het fonds zorgt ervoor dat de beleidsoverwegingen van het bestuur steeds kenbaar zijn.

Bevindingen

Het fonds heeft een commissiestructuur. Deze was ook in 2023 in ontwikkeling en is regelmatig onderwerp van gesprek daar waar het rol en verantwoordelijkheid betreft. Enkele bestuursleden worden ingezet in diverse commissies die qua belasting fors zijn. In de afgelopen periode is er, mede door het vertrek van enkele bestuursleden, een herschikking geweest van bestuursleden in commissies.

Het fonds besteedt ruime aandacht aan deskundigheidsbevordering. Aan de hand van thema's wordt kennis gedeeld en vergaard. Deze deskundigheidsbevordering ziet vooral toe op een verdere pensioenhoudelijke verdieping. Tegelijk is het van belang de deskundigheid en besluitvorming in brede zin op niveau te houden. Zodoende kan er in het bestuur voldoende kritisch naar beleid en uitvoering van beleid gekeken worden dat in de commissies wordt voorbereid. In 2023 is begonnen met het opstellen van een nieuwe Geschiktheidsbeleidsplan. In het kader van de implementatie WtP vraagt de RvT vooral aandacht voor deskundigheid op het gebied van IT.

Tijdens de ontwikkeling van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken, communicatie met de belanghebbenden te versterken en bij te dragen aan het versterken van ‘goed pensioenfondsbestuur’. De Code is per 1 juli 2014 wettelijk verankerd. De Code is voor het laatst gewijzigd per 10 november 2023 en is per 1 januari 2024 in werking getreden.

Het fonds leeft de Code na op basis van het pas toe of leg uit-beginsel. Het fonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast.

Aanbevelingen

De RvT adviseert bestuur een gap-analyse te maken van de Code Pensioenfondsen 2024 en deze analyse te agenderen.

De RvT adviseert het bestuur het proces, waarbij de normen die genoemd worden in de Code Pensioen ten aanzien van zittingstermijnen, blijvend wordt bewaakt. Hierdoor wordt voorkomen dat, vanwege onverwachte ontwikkelingen, de bestuurlijke continuïteit van het fonds onder druk komt te staan.

De RvT adviseert te komen tot functie specifieke profielen voor bestuursleden. Hiermee wordt bereikt dat alle gevraagde competenties aanwezig zijn. Er ontstaat zo een evenwichtige verdeling.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

De zorgvuldige samenstelling van het bestuur is belangrijk voor de kwaliteit van besluitvorming. De elementen complementariteit, geschiktheid, afspiegeling en vernieuwing en continuïteit zijn daarbij van belang. Diversiteit is een middel om deze vier doelstellingen te bereiken. De RvT adviseert de diversiteit in het bestuur te blijven ontwikkelen.

Competenties vormen een wezenlijk onderdeel bij het optimaal functioneren van een team. Zo ook bij dit bestuur. De RvT adviseert blijvende aandacht te geven aan het ontwikkelen van de gevraagde en benodigde competenties binnen het bestuur en roept het bestuur op dit te verwerken in het geschiktheidsplan.

De RvT adviseert de uit de Audit-bevindingen komende actiepunten transparant en overzichtelijk te monitoren.

Omdat in de commissies van het fonds vaak meerdere bestuursleden actief zijn en ook voorzitter zijn, adviseert de raad de countervailing power van het bestuur op de agenda te houden en in de bestuursvergaderingen en de verslaglegging hier expliciet uiting aan te geven.

Financiële opzet

Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben, die zodanig is dat er een consistent geheel is tussen gewekte verwachtingen, financiering en de realisatie voor voorwaardelijke toeslagen. De financieringsopzet dient toekomstbestendig te zijn.

Bevindingen

Het bestuur heeft de financiële positie adequaat gemonitord en vastgehouden aan het lange termijn beleid.

Door de gewijzigde vaststelling van de gedempte kostendeckende premie, en de financiële situatie van het fonds, heeft het bestuur BPS in overleg met Sociale Partners besloten tot een premieverhoging voor 2021 tot en met 2023, een verlaging van de pensioen opbouw vanaf 2021, alsmede een pensioenleeftijd van 68. Met deze maatregelen heeft het bestuur beoogt de premiedekkingsgraad stapsgewijs op een aanvaardbaar niveau te brengen. Hierbij is ook een vooruitblik naar het nieuwe pensioenstelsel betrokken. Door de opgelopen rente is de premiedekkingsgraad fors opgelopen en is er een ruime marge in de kostendeckende premie ontstaan. De premie is in 2023 in overleg met Sociale Partners gelijk gebleven op 28,3%, waarbij het opbouwpercentage kon worden verhoogd naar 1,54%.

Naar het oordeel van de RvT is er sprake van een zorgvuldig proces omtrent het vaststellen van het nieuwe premiebeleid vanaf 2023. Er was een lastige afweging te maken over toerslagverlening, waarbij binnen het bestuur nadrukkelijk is stilgestaan bij evenwichtige belangenafweging. Het VO is nadrukkelijk en goed meegenomen in deze discussie die heeft geleid tot een positief advies om geen toeslag te verlenen in 2024.

Daarnaast is er sprake van een gedegen ALM - en beleggingsprocesproces en een deugdelijke financiële opzet.

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Aanbevelingen

De RvT adviseert om tijdig een visie op het premiebeleid 2025 tot transitie te bepalen, rekening houdend met de ontwikkeling van de RTS en de mogelijkheid de voor 5 jaar vastgesteld gedempte rente te herzien.

Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de risicohouding. De beleggingsmandaten dienen in overeenstemming te zijn met het opgestelde beleid.

Bevindingen

De meest recente Asset Liability Management (ALM) studie is uitgevoerd aan het einde van 2021.

Vanwege de toegenomen duidelijkheid over de Wet toekomst pensioenen (Wtp) en de hogere rente, is er een 'update' uitgevoerd van de ALM-studie aan het einde van 2022 en begin 2023. Het beleid is niet gewijzigd naar aanleiding van deze update.

Eind 2023 is begonnen met het onderzoeken van transitierisico's die relevant zijn bij de overgang naar de nieuwe Solidaire Premiereregeling. De verwachting is dat dit medio 2024 tot conclusies zal leiden.

De portefeuille is opgedeeld in een 'matchingportefeuille' en een 'rendementsportefeuille'. De laatstgenoemde portefeuille bestaat uit de risicovolle beleggingen van het fonds. Deze portefeuille heeft als belangrijkste taak toeslagverlening mogelijk te maken. De matchingportefeuille daarentegen bestaat voornamelijk uit obligaties van hoge kwaliteit (vaak staatsobligaties) en producten ter dekking van het renterisico, met als voornaamste doel het kunnen nakomen van de pensioenverplichtingen.

In 2023 is de UFR-dekkingsgraad van het fonds gedaald van 127,6% naar 126,3%. De belangrijkste oorzaak hiervan was de daling van de rente met ongeveer 0,4 procentpunt. Deze daling heeft geleid tot hogere kosten van de toekomstige pensioenuitkeringen. Aangezien het renterisico niet 100% was afgedekt, heeft dit geresulteerd in een daling van de dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad betreft een 12-maands gemiddelde van de actuele dekkingsgraad, die in 2023 licht is gedaald van 130,7% naar 129,1%. De totale portefeuille heeft in 2023 een rendement behaald van 3,7%. Echter, de verplichtingen van het fonds zijn gestegen met 6,3%, wat heeft geleid tot een lichte daling van de dekkingsgraad. De RvT heeft vastgesteld dat het bestuur BPS in 2023 via het jaarlijkse Beleggingsplan uitvoering heeft gegeven aan het vastgestelde Strategisch Beleggingsbeleid. In het Strategische Beleggingsbeleid is de door het bestuur op basis van kwantitatieve en kwalitatieve overwegingen vastgestelde strategische beleggingsmix opgenomen. Dit beleid omvat de strategische verdeling van het vermogen over beleggingscategorieën, inclusief het beleid voor rente- en valuta-afdekking. De RvT heeft vastgesteld dat het bestuur een voldoende kritische houding heeft aangenomen richting de Fiduciair Manager.

Het fonds streeft ernaar om op verantwoorde wijze te beleggen en heeft het MVB-beleid in 2023 aangescherpt. Er wordt een kritische analyse uitgevoerd op de samenstelling, diversificatie en risicobestendigheid van de portefeuille om dit doel te bereiken.

Aanbevelingen

De RvT heeft vastgelegd dat het bestuur van BPS het beleid van maatschappelijk verantwoord beleggen goed uitvoert en adviseert het bestuur om dit beleid verder uit te werken, te updaten, te

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

monitoren en meetbaar te maken indien nodig. Om dit te bereiken kan het helpen om de maatschappelijke ambitie en doelstellingen concreet en, waar mogelijk, meetbaar te maken.

De RvT vraagt tevens om voortdurende aandacht voor de countervailing power binnen het bestuur op het gebied van vermogensbeheer.

Uitbesteding

Een fondsbestuur dient een beleid te hebben met betrekking tot de uitvoering van activiteiten door derden. De selectiecriteria voor partijen waaraan werkzaamheden worden uitbesteed dienen helder te zijn alsmede de overwegingen die geleid hebben tot de keuze voor een bepaalde partij. Ook in geval van uitbesteding dient het bestuur in control te zijn. De samenwerking met partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan werkzaamheden worden uitbesteed, dient op regelmatige basis te worden geëvalueerd.

Bevindingen

Het fonds heeft een vastgesteld uitbestedingsbeleid dat goed gevolgd wordt. De belangrijkste uitbestedingspartners zijn VLK, Appelpensioen, Actor en CACEIS. Met deze partijen wordt al vele jaren naar tevredenheid samengewerkt.

Bij VLK, Appelpensioen en CACEIS wordt de performance aan de hand van SLA's gemonitord. Periodiek worden deze rapportages toegelicht door de leveranciers. De uitbestedingspartners worden jaarlijks geëvalueerd. Daarnaast leveren VLK, Appelpensioen en CACEIS jaarlijks een ISAE 3402 II rapportage. De RvT heeft niet vast kunnen stellen of er van tijd tot tijd een vergelijking wordt gemaakt met ander partijen in de markt om te toetsen of kwaliteit en kosten nog steeds voldoen aan de eisen en eventueel veranderende marktomstandigheden.

Aanbevelingen

De RvT adviseert het bestuur zich blijvend door Appelpensioen, Actor, VLK en Caceis te laten informeren over de stand van zaken en haalbaarheid van de uitbesteding onder het nieuwe pensioenstelsel.

Daarnaast blijft het van belang na te gaan in hoeverre de wijze van uitvoering de uitbestedingspartners aansluit bij de uitgangspunten die het fonds hanteert bij de uitbesteding van deze werkzaamheden en in hoeverre het fondsbestuur zich ervan gewist in control te zijn. De RvT geeft het bestuur in overweging om van tijd tot tijd de marktconformiteit te toetsen, waarmee niet bedoeld wordt om volledige selectie trajecten te gaan doen. Maar wel vast te stellen dat, rekening houdend met kosten en capaciteit, de huidige partijen nog steeds de goede keuze zijn.

Communicatie

Het fondsbestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, dat bij het fonds pas. De persoonlijke pensioeninformatie moet toegankelijk zijn en het beleid dient er ook op gericht te zijn deelnemers meer pensioenbewust te maken. De effectiviteit van de communicatie wordt periodiek gemeten.

Bevindingen

Het fonds heeft in 2023 een start gemaakt met het structureler vormgeven van het communicatiebeleid en het communicatiejaarplan. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen strategisch, tactisch en operationeel niveau. Uitgangspunt is dat de doelstellingen leidend zijn voor de middelen die ingezet worden. Door de doelstellingen concreet en meetbaar te formuleren, en er KPI's aan te koppelen, kan op gestructureerde wijze gewerkt worden aan het optimaliseren van de

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

communicatie met de deelnemers. Er is een nulmeting gepland voor begin 2024. De uitkomsten van deze meting dienen ook als input voor het wettelijk verplicht communicatieplan.

Het fonds signaleert het belang van digitale communicatie. Er wordt nu gebruik gemaakt van de BerichtenBox van de overheid. Het aantal e-mailadressen waarover het fonds beschikt is beperkt. Het streven is om een eigen digitale communicatieomgeving te realiseren en het aantal e-mailadressen te doen toenemen, zodat digitale communicatie met de deelnemers gemakkelijker wordt.

Medio 2023 is de open norm 'keuzebegeleiding' in werking getreden. Het fonds is hierover periodiek door Appelpensioen geïnformeerd. Het fonds heeft niet zelf heeft vastgesteld dat daadwerkelijk voldaan wordt aan de vereisten uit de open norm. Daarnaast heeft het fonds een start gemaakt met het formuleren van de eigen zorgambitie.

Eind 2023 is het risicopreferentieonderzoek opnieuw uitgevoerd, waarbij ook de maatstaf voor de relatieve risicoaversie (γ) in beeld is gebracht. De uitkomsten van dit onderzoek vormen belangrijke input voor de financiële opzet van de nieuwe regeling.

De wettelijke verplichte communicatie en de procescommunicatie worden uitgevoerd door Appel. Actor verzorgt de beleidsadvisering en alle overige communicatie-gerelateerde activiteiten. Heldere afspraken over verdeling van de werkzaamheden tussen het fonds, Actor en Appelpensioen zijn hierbij essentieel. Er is vanuit Appelpensioen beperkt inzicht gegeven in de begroting en in de uitputting hiervan gaandeweg het jaar. Dat maakt de kosten niet goed stuurbaar. Dit is onderwerp van gesprek. De bemensing van de ondersteuning op het gebied van communicatie bleek in 2023 lastig en is tijdelijk ingevuld. In 2024 wordt gestreefd naar een permanente bezetting.

Voor een goede overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is het cruciaal dat deelnemers mee worden genomen in de veranderingen en uitleg krijgen over wat die veranderingen voor hen persoonlijk betekenen. De Wet toekomst pensioenen vereist dat er een communicatieplan wordt opgesteld waarin wordt uiteengezet hoe deelnemers en pensioengerechtigden worden geïnformeerd over de gevolgen van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Het opstellen van dit communicatieplan heeft in 2023 de aandacht van het bestuur en de pensioenuitvoerder Appelpensioen gehad, en zal in 2024 worden afgerond.

Aanbevelingen

De RvT raadt aan te blijven werken aan een gestructureerde inrichting van het communicatiebeleid en het communicatiejaarplan, en hierbij duidelijk onderscheid te maken tussen strategisch, tactisch en operationeel niveau. Door heldere, meetbare doelen te formuleren, deze goed te monitoren en bij te sturen waar nodig kan de communicatie met de deelnemers nog verder verbeteren.

De RvT adviseert de al ingezette digitalisering van de communicatiemiddelen ook in 2024 verder door te ontwikkelen. Hierbij is het essentieel dat het fonds gaat beschikken over de e-mailadressen van de deelnemers.

De RvT beveelt het fonds aan om zelf vast te stellen dat voldaan wordt aan de open norm 'keuzebegeleiding' die per 1 juli 2023 in werking is getreden.

Tenslotte adviseert de RvT om de communicatie voorbereidingen op de invoering van het nieuwe Pensioenstelsel verder intensiveren. Voor een goede overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is het cruciaal dat deelnemers mee worden genomen in de veranderingen en uitleg krijgen over wat die

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

veranderingen persoonlijk voor hen betekenen. De keuzes die deelnemers maken moeten zo goed mogelijk aansluiten bij hun behoeftes of doelstellingen.

Jaarverslagen

De organen van het fonds hebben een rol bij het tot stand komen van de jaarverslagen. De actuaris geeft een verklaring of voldoen is aan de artikelen 126 t/m 140 van de Pensioenwet en de accountant geeft een onderbouwd oordeel over de jaarrekening. Het fondsbestuur wordt geacht de diverse onderzoeksuitkomsten op te volgen.

De bevinden en aanbevelingen over het tot stand komen van het jaarverslag over 2023 worden nog apart geformuleerd door de RvT.

Tot slot

De Raad van Toezicht bedankt het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor de prettige samenwerking, wederzijds en de constructieve discussies.

Woerden, 26 juni 2024

De Raad van Toezicht

P. de Geus

S. Acar

C.A.P. Kuiper

VERANTWOORDING EN TOEZICHT

Reactie van het Bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht

Het bestuur is de Raad van Toezicht dankbaar voor hun inzet. Het bestuur ziet de aanbevelingen en zal deze meenemen in haar werkzaamheden. In de vergadering van 7 juni 2024 tussen bestuur, Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht is het verslag van de Raad van Toezicht besproken en daar waar nodig toegelicht.

JAARREKENING

BALANS PER 31 DECEMBER

Balans per 31 december

Na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten

		2023	2022
Activa	Ref.		
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Vastgoedbeleggingen		449.577	502.081
Aandelen		562.193	611.318
Vastrentende waarden		1.588.070	1.392.441
Derivaten		2.092	2.182
Overige beleggingen		4.313	5.918
		2.606.245	2.513.939
Materiele vaste activa			
Computerapparatuur	2	9	17
Vorderingen en overlopende activa	3	9.243	9.372
Overige activa			
Liquide middelen	4	5.123	4.914
Totaal activa		2.620.620	2.528.242
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	5		
Beleidsreserve		202.707	212.299
Solvabiliteitsreserve		325.907	332.784
		528.613	545.083
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6	2.083.691	1.976.284
Overige schulden en overlopende passiva	7	8.316	6.874
Totaal passiva		2.620.620	2.528.241
Dekkingsgraad		125,4%	127,6%
beleidsdekkingsgraad		128,9%	130,7%
reële dekkingsgraad		95,0%	99,0%

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Staat van baten en lasten

		2023	2022
	Ref.		
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	8	57.076	57.628
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	9	113.065	-607.892
Overige baten	10	10	10
		170.150	-550.254
Lasten			
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	13		
Pensioenopbouw		39.036	56.211
Indexering en overige toeslagen		7	158.581
Rentetoevoeging		63.582	-12.689
Onttrekking voor pensioenuitkering en pensioenuitvoeringskosten		-56.379	-50.338
Wijziging markrente		65.255	-810.764
Wijziging actuariële grondslagen		-	19.991
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-18.173	-1.748
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling		-	-15
Overige mutaties		14.079	2.216
		107.407	-638.555
Pensioenuitkeringen	11	55.774	50.506
Pensioenuitvoeringskosten	12	5.614	4.847
Saldo overdracht van rechten voor risico pensioenfonds	14	17.784	1.172
Afschrijvingskosten materiele vaste activa	15	8	6
Overige lasten	16	32	27
		186.619	-581.997
Saldo van baten en lasten		-16.469	31.743
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Beleidsreserve		-9.592	102.426
Solvabiliteitsreserve		-6.877	-70.683
		-16.469	31.743

KASSTROOMOVERZICHT

Kasstroomoverzicht

	2023	2022
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	57.219	57.024
Ontvangen premiebijdragen VPL	-	-
Overdracht van rechten	-	-
Overig	4	10
	57.223	57.034
Uitgaven		
Pensioenuitkeringen	54.812	51.413
Overdracht van rechten	17.308	1.172
Pensioenuitvoeringskosten	5.609	4.847
Vaste activa	-	23
Overig	42	27
	77.771	57.482
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-20.547	-448
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	698.031	1.087.687
Directe beleggingsopbrengsten	32.892	37.866
Overige ontvangsten	-1.353	-856
	729.570	1.124.698
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	706.259	1.123.555
Kosten van vermogensbeheer	2.555	2.752
Overige uitgaven	0	78
	708.814	1.126.385
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	20.757	-1.687
Netto kasstroom	208	-2.135
Liquide middelen per 1 januari	4.914	7.050
Liquide middelen per 31 december	5.123	4.914
Mutatie liquide middelen	208	-2.135

Toelichting op de grondslagen

ALGEMEEN

Inleiding

Het doel van het fonds, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41149565, statutair gevestigd te 's-Gravenhage is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, het uitvoeringsreglement en de ABTN. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de slagersbranche verplicht aangesloten werkgevers.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven. De in de tabellen opgenomen bedragen zijn afgeronde bedragen. Door afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som van de afzonderlijke getallen. Het Bestuur heeft op 26 juni 2024 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "Schattingswijzigingen".

Schattingswijzigingen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds. De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het Bestuur van het fonds.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

GRONDSLAGEN

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2023	31-12-2022
USD	1,10	1,07
GBP	0,87	0,89
CAD	1,46	1,45
HKD	8,63	8,33
AUD	1,62	1,57
CHF	0,93	0,99
SEK	11,13	11,12
SGD	1,46	1,43
DKK	7,45	7,44
NOK	11,22	10,51

Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen die samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie. Beleggingen voor risico pensioenfonds en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en voor het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen, worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de reële waarde. De reële waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding bestaat, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het fonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente, waarbij wordt getoetst of die uitgaven tot waarde wijzigingen leiden. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar reële waarde gewaardeerd.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen reële waarde. Van beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde, inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten), onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

GRONDSLAGEN

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft die onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit financieel toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplus vermogen.

Beleidsreserve

De Beleidsreserve is bedoeld om alle niet-beleggingsrisico's op te vangen. Dit betreft onder andere operationele risico's, inflatierisico's en actuariële risico's. De Beleidsreserve wordt gevoed door het resultaat nadat de Solvabiliteitsreserve op het juiste niveau is gebracht. De Beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve, onder aftrek van de Solvabiliteitsreserve.

Solvabiliteit

De Solvabiliteitsreserve is bedoeld om koersdalingen in de beleggingsportefeuille te kunnen opvangen. De Solvabiliteitsreserve is gelijk aan het (wettelijk) vereiste vermogen. Dit is het vermogen dat behoort bij de evenwichtssituatie van het fonds. In die evenwichtssituatie is het wettelijk vereiste vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% ten aanzien van de als voorwaardelijk aangemerkte onderdelen van de pensioenovereenkomst wordt voorkomen dat het fonds binnen 1 jaar beschikt over minder middelen dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde.

De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van de op de balansdatum geldende ABTN en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het Bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw, in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2023. De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de aanspraken welke volgens de reglementaire bepalingen op de balansdatum zijn verworven. Bij de berekening zijn de volgende grondslagen gehanteerd:

Overlevingstafels

Prognosetafels AG2022, waarbij de sterftetekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die is gebaseerd op de ervaringssterfte van het fonds.

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd tot 65 jaar. Deze partnerfrequentie is gebaseerd op publicaties van het CBS 2020 inclusief samenwonenden. Vanaf 65 jaar tot en met 67 jaar wordt een partnerfrequentie van 100% gehanteerd. Vanaf 67 jaar neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner en wordt het bepaald partner systeem gehanteerd.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw wordt als volgt toegepast:

- Indien de man de hoofdverzekerde is: leeftijdsverschil van 3 jaar (man ouder dan vrouw).
- Indien de vrouw de hoofdverzekerde is: leeftijdsverschil van 2 jaar (man ouder dan vrouw).

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 0,4% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 68 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd (voor studerende wezen tot de 27-jarige leeftijd).

Voorziening voor toekomstige excassokosten

De kostenopslag op de technische voorzieningen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten is 2,8%.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 0%.

IBNR

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert, wordt een reservering aangehouden, gewaardeerd op de werkelijke leeftijd. In de reservering wordt rekening gehouden met de gemiste uitkeringen over het verleden en de kans dat de deelnemer gevonden wordt. Na 5 jaar wordt deze kans verondersteld nihil te zijn.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

UFR-dekkingsgraad

De UFR-dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de langlopende schulden en minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de UFR-dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden, en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

GRONDSLAGEN

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte dan wel te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen.

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen, inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

GRONDSLAGEN

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Jaarlijks wordt 2,8% (2022: 2,8%) van de pensioenopbouw toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 2,8% (2022: 2,8%) van de uitkeringen en afkopen vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Overige wijzigingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

TOELICHTING OP DE BALANS

Toelichting op de balans

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	502.081	611.318	1.392.441	2.182	5.918	2.513.940
Aankopen	-	50.369	654.204	-	-	704.573
Verkopen	-2.165	-169.806	-524.858	345	-	-696.483
Overige mutaties	-	1.672	-195	-	11	1.489
Herwaardering	-50.339	68.640	66.478	-435	-1.616	82.727
Stand per 31 december 2023	449.577	562.193	1.588.070	2.092	4.313	2.606.246
Derivaten onder passiva	-	-	-	-	-	-
Totaal per 31 december 2023	449.577	562.193	1.588.070	2.092	4.313	2.606.245

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	352.158	1.017.833	1.736.001	1.006	13.143	3.120.141
Aankopen	149.975	40.546	955.489	-	-	1.146.010
Verkopen	-2.191	-291.198	-807.008	19.059	-5.250	-1.086.588
Overige mutaties	-	-20.346	-237	-	-2.113	-22.696
Herwaardering	2.140	-135.517	-491.805	-17.883	138	-642.927
Stand per 31 december 2022	502.081	611.318	1.392.441	2.182	5.918	2.513.940
Derivaten onder passiva	-	-	-	-	-	-
Totaal per 31 december 2022	502.081	611.318	1.392.441	2.182	5.918	2.513.940

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva. De overige mutaties hebben onder andere betrekking op mutaties liquide middelen onder beheer bij de vermogensbeheerders, lopende interest en nog af te handelen beleggingstransacties.

Reële waarde

Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde. Voor de meerderheid van de beleggingen van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van 'netto contante waarde'-berekeningen dan wel andere methoden.

- Genoteerde marktprijzen: Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties, onderpanden en banktegoeden.
- Onafhankelijke taxaties: Deze worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het fonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.
- NCW berekeningen: De 'netto contante waarde'-methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.

TOELICHTING OP DE BALANS

- **Andere methode:** Marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Hieronder vallen de equity linked swaptions en inflations swaps, swaptions, options OTC en de deelnemingen.

Daarnaast worden beleggingsfondsen waarvan door een externe partij de Net Asset Value (NAV) wordt opgegeven onder deze methode verantwoord. Tevens worden fondsen die gewaardeerd worden op intrinsieke waarde onder de "Andere methode" opgenomen. Dit betreft fondsen waarbij de marktwaarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-to-fund managers.

Voor fondsbeleggingen in vastgoed, private equity en infrastructuur wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages. Deze rapportages zijn door een onafhankelijke accountant gecontroleerd maar de periode van deze rapportages loopt niet synchroon met het boekjaar van het pensioenfonds. Om deze onzekerheid te mitigeren wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt.

Overzicht ultimo 2023

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	449.577	449.577
Aandelen	434.328	-	-	124.835	559.162
Vastrentende waarden	1.288.789	-	1.271	295.900	1.585.960
Derivaten	-	-	2.092	-	2.092
Overige beleggingen	1.365	-	-	2.948	4.313
	1.724.482	-	3.363	873.260	2.601.105

Overzicht ultimo 2022

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	502.081	502.081
Aandelen	511.791	-	-	98.169	609.960
Vastrentende waarden	1.126.606	-	1.408	265.786	1.393.800
Derivaten	-	-	2.182	-	2.182
Overige beleggingen	1.351	-	-	4.564	5.915
	1.639.748	-	3.590	870.600	2.513.938

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waardeoordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Vastgoedbeleggingen

	2023	2022
Indirect vastgoed	449.577	502.081
Beleggingsdebiteuren	-	-
Beleggingscrediteuren	-	-
Totaal per 31 december	449.577	502.081

TOELICHTING OP DE BALANS

Aandelen

	2023	2022
Private equity aandelen	1.776	2.766
Aandelenbeleggingsfondsen	557.386	607.194
Beleggingsdebiteuren	3.030	1.358
Stand per 31 december	562.193	611.318

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2023	2022
Obligaties	796.131	570.396
Obligatiefondsen	657.262	614.477
Leningen op schuldbekentenissen	1.271	1.408
Money Market Fund	131.296	203.855
Beleggingsdebiteuren	2.110	2.305
Stand per 31 december	1.588.070	1.392.441

Derivaten

	2023	2022
Valutaderivaten	2.092	2.182

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het Bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het fonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico en het renterisico af te dekken.

Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekendstaande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum.
- Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Beleggingsfondsen: het renterisico wordt gedeeltelijk afgedekt door beleggingen in Insight LDI Solutions Plus fondsen.

TOELICHTING OP DE BALANS

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2023:

Type contract	2023		2022	
	Contract-omvang	Contract-waarde	Contract-omvang	Contract-waarde
Forward EUR/GBP	22.862	127	28.728.045	894
Forward EUR/USD	22.269	526	23.779.747	364
Forward EUR/USD	20.552	481	23.750.662	335
Forward EUR/USD	21.870	462	23.612.494	197
Forward EUR/USD	22.389	497	17.322.784	163
Forward EUR/USD	-	-	23.647.394	232
Forward USD/EUR	-	-	409.382	-
Forward GBP/EUR	-	-	686.651	-2
		2.092		2.184

Overige beleggingen naar soort

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2023	2022
Infrastructuur	2.948	4.564
Liquide middelen	1.365	1.354
Beleggingscrediteuren		-
Totaal per 31 december	4.313	5.918

2. Vorderingen en overlopende activa

	2023	2022
Vorderingen op werkgevers	4.848	5.009
Nog te factureren premie	4.368	4.347
Rekening-courant	3	4
Overige vorderingen	24	11
Stand per 31 december	9.243	9.372

	2023	2022
Werkgevers	5.279	5.290
Te ontvangen van UWV	32	-
Voorziening dubieuze debiteuren	-463	-281
	4.848	5.009

TOELICHTING OP DE BALANS

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt de statische methode genoemd.

3. Overige activa

	2023	2022
Rekening-courant ING	5.123	4.914
Stand per 31 december	5.123	4.914

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder beleggingen voor risico fonds opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

TOELICHTING OP DE BALANS

PASSIVA

4. Eigen vermogen

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Stichtings- kapitaal	Beleidsreserve	Solvabiliteits- reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2022	-	109.873	403.467	513.340
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	102.426	-70.683	31.743
Stand per 31 december 2022	-	212.299	332.784	545.083
Bestemming saldo van baten en lasten	-	-9.592	-6.877	-16.469
Stand per 31 december 2023	-	202.707	325.907	528.613

Solvabiliteit

	31-12-2023		31-12-2022	
		In %		In %
Pensioenvermogen	2.612.305	125,4	2.521.367	127,6
Af: technische voorzieningen	2.083.691	100,0	1.976.284	100,0
Eigen vermogen	528.613	25,4	545.083	27,6
Af: vereist eigen vermogen	331.920	15,9	338.797	17,1
Vrij vermogen	196.693	9,4	206.286	10,4
Minimaal vereist eigen vermogen	89.548	4,3	81.963	4,1
UFR dekkingsgraad		125,4%		127,6%
Beleidsdekkingsgraad		128,9%		130,7%

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting solvabiliteitsrisico.

De UFR-dekkingsgraad is als volgt berekend: (totale activa -/- schulden)/technische voorzieningen * 100%.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de UFR-dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel ten minste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort. De solvabiliteit van het fonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort.

TOELICHTING OP DE BALANS

Het verloop van de UFR-dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2023	2022
Beginstand	127,6%	119,6%
Premie	0,1%	-0,6%
Uitkeringen	0,8%	0,4%
Toeslagen / korting	0,0%	-6,8%
Wijziging rentetermijnstructuur	-4,1%	53,8%
Rendement	1,5%	-22,8%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	-0,9%
Overig	-0,5%	-15,1%
Eindstand	125,4%	127,6%

5. Technische voorzieningen voor risico fonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2023	2022
Stand per 1 januari	1.976.284	2.614.839
Pensioenopbouw	39.036	56.211
Indexering en overige toeslagen	7	158.581
Rentetoevoeging	63.582	-12.689
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-56.379	-50.338
Inkoop uit hoofde van VPL regeling	-	-15
Wijziging marktrente	65.255	-810.764
Wijziging actuariële grondslagen	-	19.991
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-18.173	-1.748
Overige mutaties	14.079	2.216
Stand per 31 december	2.083.691	1.976.284

Voor een verdere toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

Specificatie voorzieningen naar aard:

	2023	2022
Basisregeling	2.069.388	1.963.560
Premievrijstelling/IBNR	14.303	12.724
Stand per 31 december	2.083.691	1.976.284

TOELICHTING OP DE BALANS

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

	2023		2022	
	Aantallen	Voorziening	Aantallen	Voorziening
Actieven deelnemers	12.505	588.453	13.017	585.358
Gewezen deelnemers	42.579	736.492	49.699	694.384
Pensioengerechtigden	13.281	673.018	12.849	629.826
Overigen	-	85.727	-	66.716
Stand per 31 december	68.365	2.083.691	75.565	1.976.284
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	-	-	-	-
	68.365	2.083.691	75.565	1.976.284

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. In 2023 wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,54% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag (2022: 1,40%). De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen, verminderd met de franchise van € 16.322. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaandenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 21 jaar. Jaarlijks beslist het Bestuur van het fonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Het Bestuur streeft ernaar jaarlijks per 1 januari toeslagen toe te kennen. Het Bestuur hanteert hierbij als maatstaf de prijsinflatie (te weten het CBS-consumentenindexcijfer, alle huishoudens afgeleid). Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. In de gedempte kostendeckende premie wordt rekening gehouden met het verwachte rendement van het fonds en de financiering van toeslagen.

Indien een toeslag toegekend wordt, worden de aanspraken van deelnemers, de aanspraken van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen met eenzelfde percentage verhoogd.

Vanaf 1 januari 2016 valt het toeslagbeleid onder het financiële toetsingskader dat geldt vanaf 1 januari 2015. Dit betekent dat het beleid toekomstbestendig moet zijn:

- Tot een beleidsdekkingsgraad van 110% mag er niet geïndexeerd worden.
- Bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 130% (deze bovengrens wordt periodiek vastgesteld conform de wettelijke voorschriften) mag conform de ambitie volledig worden geïndexeerd.
- Tussen genoemde grenzen kan een pro-rata toeslag toegekend worden.

Deze staffel is een richtlijn; het Bestuur beslist jaarlijks over het al dan niet toekennen van een toeslag.

Vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens van de nieuwe beleidsstaffel kan het Bestuur inhaaltoeslagen verlenen, maar pas als eventuele kortingen ongedaan zijn gemaakt en de toeslagverlening volledig is verleend. Voor inhaaltoeslagverlening mag jaarlijks maximaal 1/5 van het voor inhaal beschikbare vermogen worden ingezet.

In 2023 is er besloten om geen toeslag te verlenen per 1 januari 2024. Dit geldt voor deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden.

TOELICHTING OP DE BALANS

6. Overige schulden en overlopende passiva

	2023	2022
Pensioenen	1.692	1.138
Te betalen kosten	703	658
Kortlopende schuld u.h.v. afloop VPL	4.627	4.627
Handelscrediteuren	1.293	451
Stand per 31 december	8.316	6.874

Specificatie pensioenen

	2023	2022
Uitkeringen	6	9
Premies	86	84
Waardeoverdrachten	466	-
Belasting en sociale lasten	1.134	1.045
	1.692	1.138

Specificatie te betalen kosten

	2023	2022
Advies en controle	121	120
Beleggingen	281	372
Overige kosten	301	166
	703	658

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als naar de specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en de deelnemers moet verhogen, naast het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

TOELICHTING OP DE BALANS

De UFR-dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2023	2022
Technische voorzieningen	2.083.691	1.976.284
Buffers:		
S1 Renterisico	70.380	93.057
S2 Risico zakelijke waarden	249.633	239.838
S3 Valutarisico	62.550	67.895
S5 Kredietrisico	59.041	60.947
S6 Verzekeringstechnische risico	54.120	52.887
S10 Actief beheerrisico	21.345	21.702
Diversificatie-effect	-185.149	-197.529
Totaal S vereiste buffers	331.920	338.797
Vereist vermogen (artikel 132- Pensioenwet)	2.415.611	2.315.081
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)	2.609.810	2.521.367
Tekort / surplus	194.198	206.286

Het fonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Deze derivatencontracten zijn valutatermijncontracten of onderdeel van beleggingsfondsen, en zijn verantwoord onder de vastrentende waarden. Bij de berekening van de buffers past het fonds het standaardmodel van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het Bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Toeslagbeleid

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van de te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën, en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het Bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings-)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van derivaten.

Methodiek "Look through"

De specificaties van de beleggingen zijn op basis van look through methodiek. Dit is afwijkend ten opzichte van vorig boekjaar. De vergelijkende cijfers zijn (zoveel mogelijk) hierop aangepast. Onderstaand laat de balanswaarde ultimo boekjaar zien en de daaruit volgende look through waarde.

TOELICHTING OP DE BALANS

	2023		2022	
	Waarde voor look through	Waarde na look trough	Waarde voor look through	Waarde na look trough
Vastrentende waarden	1.585.960	1.599.387	1.390.136	1.405.878
Aandelen	559.162	514.433	609.960	572.426
Vastgoed	449.577	454.662	502.081	509.373
Derivaten	2.092	-156.509	2.182	-291.761
Overig en Liquide middelen	4.313	189.131	5.915	314.357
Subtotaal	2.601.105	2.601.105	2.510.274	2.510.274
Overlopende activa/passiva	5.141	5.141	3.662	3.662
Totaal per 31 december	2.606.245	2.606.245	2.513.937	2.513.937

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico, het valutarisico en het grondstoffenrisico. Het marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico). De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het Bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het fonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

In de hieronder genoemde balanswaarde vastrentende waarden zijn ook de beleggingen Geldmarktfondsen opgenomen, daar deze worden meegerekend voor de duration. De Geldmarktfondsen zijn verantwoord onder Overige beleggingen.

	2023		2022	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten)	1.729.043	4,20	1.405.878	3,88
Duration van de vastrentende waarden (incl. derivaten)	1.569.186	18,31	1.370.828	17,20
Duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	2.083.691	18,70	1.976.284	19,10

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van verplichtingen (bij toepassing van de reële marktrentestructuur), waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt. Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch".

Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties, in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties te vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps.

TOELICHTING OP DE BALANS

Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het fonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie, en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het fonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het fonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd, die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	2023		2022	
Resterende looptijd ≤ 1 jaar	676.029	42,3%	604.058	43,0%
Resterende looptijd 1 <> 5 jaar	258.123	16,1%	229.399	16,3%
Resterende looptijd 5 <> 10 jaar	325.269	20,3%	265.068	18,9%
Resterende looptijd 10 <> 20 jaar	179.086	11,2%	146.541	10,4%
Resterende looptijd > 20 jaar	160.879	10,1%	160.813	11,4%
Totaal per 31 december	1.599.387	100,0%	1.405.878	100,0%

S2 Risico zakelijke waarden

Het risico zakelijke waarden of prijsrisico is het risico van waardeveranderingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardeveranderingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

Vastgoedbeleggingen

	2023		2022	
	%		%	
Woningen	449.577	98,9	502.081	98,6
Participaties in vastgoedmaatschappijen	5.085	1,1	7.292	1,4
Totaal per 31 december	454.662	100,0	509.373	100,0

	2023		2022	
	%		%	
Europa (EU landen)	449.962	99,0	502.530	98,7
Europa (Niet EU landen)	148	0,0	285	0,1
Noord-Amerika	1.865	0,4	3.002	0,6
Azië exclusief Japan	1.326	0,3	2.172	0,4
Pacific	689	0,1	1.084	0,2
Overige landen	672	0,1	299	0,1
Totaal per 31 december	454.662	100	509.373	100,0

TOELICHTING OP DE BALANS

	2023		2022	
		%		%
Basismaterialen	28.684	5,6	32.109	5,6
Cyclische consumptiegoederen	39.491	7,7	53.262	9,3
Financiële instellingen	72.038	14,0	83.452	14,6
Niet cyclische consumptiegoederen	27.719	5,4	41.820	7,3
Gezondheidszorg	74.372	14,5	99.013	17,3
Nutsbedrijven	4.314	0,8	6.239	1,1
Telecommunicatie	32.817	6,4	38.438	6,7
Energie	6.452	1,3	8.430	1,5
Industrie	107.831	21,0	103.840	18,1
Technologie	82.924	16,1	84.247	14,7
Diversen	37.791	7,3	21.575	3,8
Totaal per 31 december	514.433	100,0	572.426	100,0

	2023		2022	
		%		%
Europa (EU landen)	217.149	42,2	207.194	36,2
Europa (Niet EU landen)	78.313	15,2	93.952	16,4
Noord-Amerika	92.422	18,0	125.619	21,9
Midden- en Zuid-Amerika	8.651	1,7	8.382	1,5
Azië exclusief Japan	91.529	17,8	100.687	17,6
Pacific	13.793	2,7	21.615	3,8
Overige landen	12.574	2,4	14.977	2,6
Totaal per 31 december	514.433	100,0	572.426	100,0

S3 Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2023 circa € 606.460 (2022: € 666.420). Het strategische beleid van het fonds is om 50% van de belangrijkste valutaposities af te dekken.

TOELICHTING OP DE BALANS

	2023			2022		
	Voor afdekking	Valuta derivaten	Netto positie (na)	Voor afdekking	Valuta derivaten	Netto positie (na)
Euro	1.991.299	181.457	2.172.756	1.839.768	218.006	2.057.774
USD	260.280	-122.865	137.414	292.484	-148.956	143.528
GBP	79.128	-50.178	28.950	79.640	-60.112	19.528
JPY	9.982	29	10.012	14.409	-	14.409
HKD	31.386	-402	30.984	39.222	-	39.222
CAD	3.764	-258	3.506	6.746	-2.654	4.092
AUD	4.006	-1.296	2.710	5.740	-631	5.110
SEK	13.022	-1.352	11.670	12.388	-1.448	10.940
CHF	15.014	-424	14.589	24.225	-39	24.186
DKK	25.298	-9	25.289	25.238	-	25.238
NOK	8.667	-467	8.200	5.514	-	5.514
Overig	155.914	-890	155.025	160.814	-80	160.734
Totaal per 31 december	2.597.759	3.346	2.601.105	2.506.188	4.086	2.510.274

55 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC) derivatenposities worden aangegaan, en bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpanden en dergelijke bij hypothecaire geldleningen, en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen.

Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten, zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door een onderpand. Er wordt gebruikgemaakt van dagelijkse waarderingen.

	2023		2022	
		%		%
Bedrijfsobligaties	862.882	54,0	733.135	52,1
Hypotheke	213.553	13,4	260.486	18,5
Loans	1.271	0,1	1.408	0,1
Staatsobligaties	521.681	32,6	410.849	29,2
Totaal per 31 december	1.599.387	100,0	1.405.878	100,0

TOELICHTING OP DE BALANS

	2023		2022	
		%		%
Mature markets	1.505.270	94,1	1.311.001	93,3
Emerging markets	94.117	5,9	94.877	6,7
Totaal per 31 december	1.599.387	100,0	1.405.878	100,0

Van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	2023		2022	
		%		%
AAA	170.561	10,7	115.385	8,2
AA	413.961	25,9	169.427	12,1
A	153.463	9,6	126.884	9,0
BBB	102.162	6,4	79.144	5,6
< BBB	40.412	2,5	41.073	2,9
Niet gespecificeerd	70.717	4,4	56.104	4,0
Geen rating	648.111	40,5	817.861	58,2
Totaal per 31 december	1.599.387	100,0	1.405.878	100,0

Onder 'geen rating' zijn in 2023 voornamelijk de Insight LDI Solution Plus fondsen in de matchingportefeuille opgenomen.

S6 Verzekeringstechnisch risico (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven) en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetafel AG 2022 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het Langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het fonds is om het risico op overlijden niet te herverzekeren.

Arbidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit, naast het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico (actuariële risico's)

Het Bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd, is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, het rendement, de looninflatie en demografie.

TOELICHTING OP DE BALANS

Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is. Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening zijn weergegeven in de toelichting van de post "Indexering en overige toeslagen".

S7 Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten, zoals premies.

Inzake het liquiditeitsrisico kan het volgende worden vermeld:

Ultimo 2023 zijn er voldoende beleggingen, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij. Dit betreft per 31 december 2023 de volgende posten:

	31-12-2023	31-12-2022
Duitsland	92.023	57.572
Nederland	84.745	56.860
Frankrijk	82.664	56.951

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuilles in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sector gebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden, is sprake van een cumulatief concentratierisico. Ultimo 2023 wordt dit risico adequaat beheerd, en worden door het fonds hiervoor geen extra buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden als interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts.

Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het Bestuur.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. (fiduciair manager). Met deze partij is een overeenkomst en servicelevel agreement gesloten. De afhankelijkheid van deze partij wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij Custodian Caceis Bank N.V.

Het Bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

TOELICHTING OP DE BALANS

S10 Actief beheerrisico

Het actief beheerrisico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nageleefde portefeuille. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de portefeuille vastgestelde benchmark. De S10 is eind 2017 op nul gesteld aangezien er na de ESG-transitie in het vierde kwartaal, geen aandelenbeleggingsfonds meer is met een tracking error hoger dan 1. Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van DNB toe.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun Bestuurders.

Transacties met Bestuurders

Inzake de beloning van Bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) Bestuurders. Enkele Bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in de pensioenregeling.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Er zijn geen zekerheden of garanties ontvangen.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Per ultimo 2023 bedragen de investeringsverplichtingen van het pensioenfonds € 101,4 miljoen. Deze investeringsverplichtingen worden hieronder kort toegelicht.

a. Global Impact Pool	€ 22,2 miljoen
Totaal zakelijke waarden:	€ 22,2 miljoen
b. ICG Direct Lending:	€ 22,6 miljoen
c. Alcentra Direct Lending:	€ 10,0 miljoen
d. European Direct Lending:	€ 11,7 miljoen
e. European Direct Lending Pool:	€ 34,9 miljoen
Totaal vastrentende beleggingen:	€ 79,2 miljoen

Totaal van niet in de balans opgenomen verplichting per eind 2023 bedraagt € 101,4 miljoen.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds evenmin juridische procedures aangespannen tegen derden.

Verstreckte zekerheden en garanties

Er zijn geen zekerheden verstrekt of garanties gesteld.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Arbeidsongeschikten

Uit de werkzaamheden die worden uitgevoerd op het project datakwaliteit bleek eind vorig jaar dat nieuwe arbeidsongeschikte deelnemers niet direct doorgemeld worden via het UWV. De gegevensuitlevering met het UWV is inmiddels hersteld. Voor mogelijk arbeidsongeschikte deelnemers die recht hebben op premievrijstelling op basis van hun arbeidsongeschiktheid is een aanvullende schadevoorziening opgenomen van € 15 miljoen.

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Toelichting op de staat van baten en lasten

8. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

	31-12-2023	31-12-2022
Werkgevers- en werknemersgedeelte	57.076	57.628
	57.076	57.628

Het werkgevers- en werknemersgedeelte van de premiebijdragen 2023 ligt € 0,6 miljoen lager dan in 2022. De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 28,3% van de grondslag in 2023, net als in 2022. Daarnaast is het aantal werkgevers in 2023 toegenomen van 2.131 naar 2.145. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Kostendekkende premie	51.541	72.363
Gedempte premie	57.335	52.150
Feitelijke premie	57.076	57.628

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2015 gepubliceerd door DNB). Het Bestuur heeft de gedempte premie vastgesteld op basis van een verwacht toekomstig rendement. De feitelijke premie ligt in 2023 licht onder de gedempte premie.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Kosten pensioenopbouw	40.555	59.195
Pensioenuitvoeringskosten	4.051	4.052
Solvabiliteitsopslag	6.935	9.116
	51.541	72.363

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Kosten pensioenopbouw	30.364	27.387
Pensioenuitvoeringskosten	4.051	4.052
Solvabiliteitsopslag	5.192	4.218
Opslag i.v.m. minimale verwachtingswaarde voor de prijsindex	17.728	16.494
	57.335	52.150

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken, inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk, en is daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten en de vrijval voor kosten uit de technische voorziening. De solvabiliteitsopslag 2023 wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2022 te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw. De opslag in verband met minimale verwachtingswaarde voor de prijsindex wordt berekend door rekening te houden met kosten van toekomstige toeslagverlening. Deze wordt bepaald op basis van een prijsinflatie van 2% per jaar.

Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

9. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2023			
Vastgoedbeleggingen	9.641	-50.339	-40.698
Aandelen	11.192	68.640	79.831
Vastrentende waarden	12.017	66.478	78.495
Derivaten	-	-435	-435
Overige beleggingen	43	-1.616	-1.573
Kosten vermogensbeheer		-2.555	-2.555
Totaal	32.892	82.727	113.065
			113.065

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2022			
Vastgoedbeleggingen	7.031	2.140	9.171
Aandelen	21.116	-135.517	-114.401
Vastrentende waarden	9.985	-491.805	-481.820
Derivaten	-	-17.883	-17.883
Overige beleggingen	-9	60	50
Kosten vermogensbeheer	-	-3.009	-3.009
Totaal	38.124	-646.015	-607.892
			-607.892

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2023 € 2.555 (2022: € 3.009). Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2023 € 432 (2022: € 564).

10. Overige baten

	31-12-2023	31-12-2022
Overig	10	10
Totaal	10	10

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

11. Pensioenuitkeringen

	31-12-2023	31-12-2022
Ouderdompensioen	42.401	37.637
Partnerpensioen	11.594	10.460
Wezenpensioen	62	63
Afkopen	1.717	2.346
Totaal	55.774	50.506

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 594,89 (2022: € 520,35) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

12. Pensioenuitvoeringskosten

	31-12-2023	31-12-2022
Bestuurskosten	1.429	1.223
Administratiekostenvergoeding	3.854	3.467
Controle en advies Actuaris	486	222
Kosten adviseurs	61	100
Contributies en bijdragen	256	196
Accountantskosten	204	139
Toerekening aan VMB	-875	-565
Overige kosten	199	66
Totaal	5.614	4.847

In 2023 is onder 'overige kosten' een last van € 196 opgenomen betreffende de dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren. Daarnaast is een bate van € 10 verantwoord betreffende in rekening gebrachte incassokosten.

Accountantskosten

	31-12-2023	31-12-2022
Controle van de jaarrekening	132	102
Andere controlewerkzaamheden	73	37
	204	139

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Honoraria onafhankelijk accountant

2023	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	132	-	132
Andere controlewerkzaamheden	51	-	51
Fiscale advisering	57	-	57
	239	-	240

2022	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	102	-	102
Andere controlewerkzaamheden	37	-	37
Fiscale advisering	91	-	91
	230	-	230

Deze werkzaamheden zijn zowel in 2023 als in 2022 uitgevoerd door Deloitte Accountants B.V.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2023 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2023 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2023 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

Overeenkomstig artikel 104 van de Wvb wordt vermeld dat aan het pensioenfonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd.

13. Mutatie technische voorziening pensioenverplichtingen

	31-12-2023	31-12-2022
Pensioenopbouw	39.036	56.211

	31-12-2023	31-12-2022
Benodigde rente	63.583	-12.689

	31-12-2023	31-12-2022
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-56.379	-50.338
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	-	-15
	-56.379	-50.353

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	31-12-2023	31-12-2022
Wijziging marktrente	65.255	-810.764

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

Deze post bestaat uit de lasten van de in het boekjaar toegekende toeslagen uit hoofde van de voorwaardelijke toeslagverlening.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met 3,264% (2022: -0,486%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2023.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds. De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het Bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Overige wijzigingen

Resultaat op kanssystemen

	31-12-2023	31-12-2022
Resultaat op Sterfte	2.261	1.889
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-15.402	-369
Resultaat op mutaties	-487	-530
Overig resultaat	-451	-23.196
	-14.079	-22.207

14. Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

	31-12-2023	31-12-2022
Inkomende waardeoverdrachten kasstroom	-5.630	-5.061
Toevoeging voorziening pensioenverplichtingen	6.265	5.124
Actuarieel resultaat inkomende waardeoverdrachten	635	63
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	23.414	6.232
Onttrekking voorziening pensioenverplichtingen	-24.438	-6.872
Actuarieel resultaat uitgaande waardeoverdrachten	-1.024	-640
Resultaat waardeoverdrachten	-389	-577

Wijziging technische voorziening

	31-12-2023	31-12-2022
Toevoeging voorziening pensioenverplichtingen	6.265	5.124
Onttrekking de voorziening pensioenverplichtingen	-24.438	-6.872
Saldo waardeoverdrachten	-18.173	-1.748

25 Saldo overdracht van rechten (kasstroom)

	31-12-2023	31-12-2022
Inkomende waardeoverdrachten kasstroom	-5.630	-5.061
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	23.414	6.232
Saldo waardeoverdrachten	17.784	1.171

TOELICHTING OP STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

15. Overige lasten

	31-12-2023	31-12-2022
Diverse kosten	32	27
Totaal	32	27

Personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst.

Bezoldiging Bestuurders

De transacties met Bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de Bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit een vaste vergoeding, een vergoeding voor reis- en verblijfkosten en overige Bestuurskosten 2023: € 1.429 (2022: € 1.223).

Bestemming saldo van baten en lasten

Het voorstel resultaatbestemming 2023 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Vaststelling van de jaarrekening door het Bestuur

Het Bestuur van het fonds heeft de jaarrekening 2023 vastgesteld op 26 juni 2024.

Namens het Bestuur,

26 juni 2024, Woerden,

L.T.M. de Leede (werkgeversvoorzitter)

I.M. van Eekelen (werknemersvoorzitter)

OVERIGE GEGEVENS

ACTUARIËLE VERKLARING

Actuariële verklaring

Opdracht

Door "Stichting de Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf te 's Gravenhage is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van "Stichting de Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 20.800.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1.300.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

ACTUARIËLE VERKLARING

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van "Stichting de Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 26 juni 2024
drs. Hen Veerman AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf"

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf" te 's-Gravenhage gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf" op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2023.
2. De staat van baten en lasten over 2023.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf" zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 26.000.000. De materialiteit is gebaseerd op 1% van de het pensioenvermogen per 31 december 2023.

Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark omdat dit een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van het pensioenfonds weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur en de met governance belaste personen overeengekomen dat wij aan hen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 1.300.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

"Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf kent een aantal kernactiviteiten welke grotendeels zijn uitbesteed aan serviceorganisaties. Het pensioenfonds heeft het beheer van de

CONTROLEVERKLARING

beleggingen, de beleggingsadministratie en de pensioenadministratie uitbesteed aan respectievelijk Kempen Capital Management B.V., CACEIS Bank S.A., Netherlands Branch en Appel Pensioenuitvoering B.V. en (hierna: 'de uitvoeringsorganisaties'). De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie die is verstrekt door deze uitvoeringsorganisaties.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de uitvoeringsorganisaties verleende diensten en het effect hiervan op de voor de controle relevante interne beheersing van het pensioenfonds. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang, bepalen wij de aard en omvang van de uit te voeren controlewerkzaamheden en voeren wij controlewerkzaamheden uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf relevante interne-beheersingsmaatregelen van de uitvoeringsorganisaties zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Verder evalueren wij de in de Standaard 3402- en 3000A-rapportages beschreven interne-beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2023 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de uitvoeringsorganisaties.

In aanvulling hierop hebben wij eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd, waaronder werkzaamheden ten aanzien van de aanwezige beheersingsmaatregelen op het niveau van het bestuur en het bestuursbureau.

Wij hebben voor de controle van de beleggingen en de beleggingsopbrengsten gebruikgemaakt van een specialist. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden bepaald, rekening houdend met de omvang en het risicoprofiel van deze activiteiten, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een review uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de certificerend actuaris instructies gestuurd op basis van Standaard 620 en NBA handreiking 1120 '*Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfondsen*' ten aanzien van de actuariële certificering met betrekking tot onder andere de consistentie, prudentie en actualiteit van schattingen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen en de financiële positie, in overeenstemming met relevante wetgeving. Wij hebben geëvalueerd of de certificerend actuaris heeft voldaan aan onze instructies.

Daarnaast hebben wij de adequaatheid van de werkzaamheden van de actuaris geëvalueerd. Ook hebben wij de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de actuaris geëvalueerd. Wij verwijzen hiervoor naar het kernpunt Gevoeligheden ten aanzien van de waardering van de technische voorzieningen.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de met governance belaste personen toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne-beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse, zoals opgenomen in de SIRA (systematische integriteitrisicoanalyse), geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode en de klokkenluidersregeling. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

CONTROLEVERKLARING

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. Hierbij hebben wij gebruik gemaakt van de elementen die tot fraude kunnen leiden: Rationalisatie, druk (motivatie) en gelegenheid. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Doorbreken van interne beheersing door het management (een verondersteld risico)

Risico:

Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijken te werken.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne-beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan het pensioenfonds bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. Waar zulke journaalposten zijn geïdentificeerd, hebben wij aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op de geïdentificeerde risico's in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen.

Onze procedures om in te spelen op geïdentificeerde risico's op fraude, hebben niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Hieruit volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Controleaanpak naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben een algemeen inzicht verworven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op het pensioenfonds door inlichtingen in te winnen bij het bestuur, de met governance belaste personen en, het lezen van notulen en rapporten van de sleutelfunctiehouders en rapporten van internal audit.

Voor zover materieel voor de gerelateerde financiële overzichten, hebben wij op basis van onze risicoanalyse, en rekening houdende met het feit dat het effect van niet-naleving van wet- en regelgeving aanzienlijk varieert, de volgende wet- en regelgeving overwogen: naleving van het (vennootschaps)belastingrecht regelgeving voor financiële verslaggeving en de vereisten in het kader van de International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en Titel 9 van Boek 2 BW aangemerkt RJ 610 en de Pensioenwet - aangemerkt als wet- en regelgeving met een directe invloed op de financiële overzichten.

Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen omtrent het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de financiële overzichten.

CONTROLEVERKLARING

Daarnaast is de "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf onderworpen aan overige wet- en regelgeving, zoals ook benoemd in de NBA Handreiking 1144 'Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen', waarvan de gevolgen van niet-naleving een van materieel belang zijnde invloed kunnen hebben op de jaarrekening, bijvoorbeeld ten gevolge van boetes of rechtszaken, te weten:

- Pensioenwet
- Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds (Wet Bpf 2000)
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp)
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Gezien de aard van de activiteiten van de "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf en de complexiteit van deze overige wet- en regelgeving bestaat het risico dat niet wordt voldaan aan de vereisten van deze wet- en regelgeving.

Ten aanzien van deze wet- en regelgeving die geen direct effect hebben op de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening, zijn onze werkzaamheden beperkter. Naleving van wet- en regelgeving kan van fundamenteel belang zijn voor de operationele aspecten van het pensioenfonds, voor de mogelijkheid van een pensioenfonds om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang; niet-naleving van dergelijke wet- en regelgeving kan daarom van materieel belang zijnde invloed hebben op de financiële overzichten. Onze verantwoordelijkheid is beperkt tot het uitvoeren van gespecificeerde controlewerkzaamheden ter bevordering van het identificeren van niet-naleving van wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten. Onze werkzaamheden ter bevordering van het identificeren van gevallen van niet-naleving van overige wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten, zijn beperkt tot (i) het management en, in voorkomend geval, de met governance belaste personen vragen of het pensioenfonds dergelijke wet- en regelgeving naleeft; (ii) de eventuele correspondentie met de desbetreffende vergunningverlenende of regelgevende of toezichthoudende instanties inspecteren.

Uiteraard zijn wij gedurende de controle alert op indicaties van (vermoedens van) niet-naleving van wet- en regelgeving.

Ten slotte hebben wij een schriftelijke bevestiging verkregen dat alle bekende gevallen van niet-naleving of vermoede niet-naleving van wet- en regelgeving, ons ter kennis zijn gebracht.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de activiteiten van het pensioenfonds voor de voorzienbare toekomst. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.
- Overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben en het bestuur bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten. Wij hebben hierbij onder andere aandacht besteed aan de solvabiliteitspositie.
- Nagaan of het bestuur gebeurtenissen of omstandigheden heeft geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van het pensioenfonds om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's).
- Inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling.
- Inspecteren van correspondentie met relevante toezichthoudende instanties.

De financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke mogelijkheid om onder bepaalde omstandigheden de pensioenverplichtingen te kunnen aanpassen is een belangrijk onderdeel van

CONTROLEVERKLARING

bovenstaande evaluatie. Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur en de met governance belaste personen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving van het kernpunt

De wijze waarop dit kernpunt door ons is gecontroleerd

Waardering van illiquide beleggingen

De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Deze beleggingen dienen volgens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde.

Voor een groot deel van de beleggingen is de marktwaarde te toetsen aan direct of indirect genoteerde prijzen die tot stand zijn gekomen op liquide financiële markten. Illiquide beleggingen zijn beleggingen waarvoor een frequente marktnotering ontbreekt en de prijs daarom op basis van waarderingmodellen wordt bepaald.

Het met behulp van deze modellen bepalen van de marktwaarde is complex en bevat een hoge mate van subjectiviteit. Hierdoor neemt de waarderingonzekerheid inherent toe bij beleggingen zonder frequent genoteerde marktprijzen en hangt dit samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens.

In de toelichting op de grondslagen voor waardering van activa en passiva geeft "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf" inzicht in de gehanteerde waarderingmethoden van de illiquide beleggingen.

Een beschrijving van deze modellen en technieken is weergegeven in de toelichtingen noot 1 van de jaarrekening.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole geïdentificeerde risico is dat illiquide beleggingen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.

Om het risico te ondervangen hebben wij onder meer:

- De opzet, het bestaan en de werking van de beheersingsmaatregelen rondom waardering van de illiquide beleggingen beoordeeld.
- Gebruik gemaakt van Standaard 3402 type II-rapportages, en deze geanalyseerd op toereikendheid van de scoping, bevindingen en de impact hiervan op de controlewerkzaamheden.
- Vastgesteld of de in de grondslagen voor waardering van activa en passiva beschreven modellen geschikt zijn om, binnen de geldende wettelijke bepalingen en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, te kunnen komen tot een marktwaarde van deze illiquide beleggingen.
- Getoetst of de toepassing van deze modellen en technieken bij het bepalen van de marktwaarde overeenkomstig de beschreven uitgangspunten heeft plaatsgevonden.
- De gecontroleerde rapportage waarin de beleggingen zijn opgenomen aangesloten met de financiële administratie en de jaarrekening.
- Vastgesteld dat de waarderinggrondslagen en waarderingonzekerheid van de beleggingen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening.

Onze observatie bij dit kernpunt:

Wij achten de waardering van de illiquide beleggingen en de daarbij behorende toelichting in de jaarrekening per 31 december 2023 aanvaardbaar. Wij hebben geen materiële bevindingen te rapporteren.

Beschrijving van het kernpunt

De wijze waarop dit kernpunt door ons is gecontroleerd

Gevoeligheden ten aanzien van de waardering van de technische voorzieningen

De technische voorziening betreft de belangrijkste verplichting in de balans van het pensioenfonds en vormt één van de belangrijkste componenten voor de berekening van de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad. De technische voorziening wordt, conform de vereisten van de Pensioenwet, gewaardeerd op marktwaarde. Deze marktwaarde komt tot stand door middel van een berekening waarin gebruik wordt gemaakt van aanspraakgegevens van deelnemers, actuariële grondslagen en schattingselementen en is dan ook gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. De certificerend actuaaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorziening en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen uit de Pensioenwet.

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf” heeft in de toelichting op de grondslagen voor waardering van activa en passiva de grondslagen voor de waardering van de technische voorziening toegelicht. Onder de specifieke grondslagen is een verdere detaillering van de technische voorziening gegeven.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole geïdentificeerde risico is dat actuariële grondslagen met betrekking tot de fonds specifieke ervaringssterfte en kostenopslag niet juist worden toegepast en toegelicht en/of dat actuariële berekeningen onjuist zijn.

Om het risico te ondervangen hebben wij onder meer:

- Controlewerkzaamheden uitgevoerd op de pensioenaanspraken van de deelnemers om de gehanteerde administratieve basisgegevens te toetsen.
- Vastgesteld dat de actuaaris met deze basisgegevens werkt bij het toetsen van de technische voorziening.
- De certificerend actuaaris instructies gestuurd over de te volgen controleaanpak, risico's, werkzaamheden en attentiepunten.
- De redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen (actuariële) veronderstellingen en de gehanteerde waarderinggrondslagen getoetst en besproken met de certificerend actuaaris.
- De rapportage van de certificerend actuaaris geëvalueerd en de uitkomsten besproken.
- Vastgesteld dat de waarderinggrondslagen van de technische voorzieningen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening.

Onze observatie bij dit kernpunt:

Wij achten de waardering van de technische voorzieningen en de daarbij behorende toelichting in de jaarrekening per 31 december 2023 aanvaardbaar. Wij hebben geen materiële bevindingen te rapporteren.

CONTROLEVERKLARING

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

- Het bestuursverslag.
- De overige gegevens.
- De kerncijfers.
- Het verslag van het verantwoordingsorgaan.
- Het verslag van de raad van toezicht.
- SFDR bijlage

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

CONTROLEVERKLARING

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de het pensioenfonds.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur en de met governance belaste personen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

CONTROLEVERKLARING

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de met governance belaste personen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 26 juni 2024

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: C.J. de Witt RA

BIJLAGEN

Volumeveranderingen

Ontwikkelingen ten aanzien van deelnemers en pensioengerechtigden

In dit hoofdstuk wordt een aantal tabellen weergegeven die betrekking hebben op de deelnemers en de pensioengerechtigden. Allereerst volgt een overzicht van de aantallen mannelijke en vrouwelijke deelnemers die bij het fonds zijn geregistreerd. Dit is inclusief de ex-deelnemers die op basis van arbeidsongeschiktheid de pensioenopbouw premievrij voortzetten.

Aantallen verzekerden waarvoor wordt bijgedragen

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Mannen	4.988	5.233	5.397	5.652	5.580
Vrouwen	7.517	7.784	8.324	8.383	8.285
Totaal	12.505	13.017	13.721	14.035	13.865

Deelnemers met premievrije rechten

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Mannen	16.717	18.343	18.045	17.575	18.216
Vrouwen	25.862	31.356	30.832	30.155	31.120
Totaal	42.579	49.699	48.877	47.730	49.336

Het aantal deelnemers dat een periodieke uitkering ontvangt (op 31 december) en de hoogte van de jaarlijkse som aan ingegane pensioenrechten op jaarbasis daarvan worden in de volgende tabellen over de jaren 2019 tot en met 2023 zichtbaar gemaakt.

Aantallen pensioenen in uitkering

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Ouderdomspensioen mannen	5.998	5.895	5.834	5.744	5.560
Ouderdomspensioen vrouwen	3.783	3.530	3.358	3.160	2.937
Partnerpensioen vrouwen	2.793	2.749	2.760	2.699	2.611
Partnerpensioen mannen	642	612	587	545	524
Wezenpensioen	65	63	59	53	45
Totaal	13.281	12.849	12.598	12.201	11.677

BIJLAGEN

Ingegane pensioenrechten op jaarbasis

	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2019
Ouderdompensioenen mannen	35.874	30.196	30.745	29.277	27.730
Ouderdompensioenen vrouwen	7.277	5.990	5.783	5.403	4.908
Partnerpensioenen vrouwen	10.623	9.057	8.944	8.705	8.356
Partnerpensioenen mannen	1.083	815	815	765	724
Wezenpensioenen	68	50	75	59	43
Totaal	54.925	46.108	46.362	44.209	41.761

Individuele waardeoverdracht

Het fonds werkt, op basis van het wettelijk recht op waardeoverdracht, mee aan individuele overdrachten bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is het voorkomen van pensioenbreuk en versnippering van pensioenaanspraken. Werknemers die vóór het ontstaan van het wettelijk recht op waardeoverdracht, zijnde 8 juli 1994, van dienstbetrekking zijn gewisseld, hebben geen wettelijk recht op waardeoverdracht. Met het oog op de doelstelling tot het voorkomen van pensioenbreuk van deze 'oude' gevallen, werkt het fonds ook mee bij deze overdrachten.

	31-12-2023		31-12-2022	
	aantal	Overdrachts-waarde	aantal	Overdrachts-waarde
Inkomende waardeoverdrachten	2.563	6.265	8	5.124
Uitgaande waardeoverdrachten	8.904	24.438	1.180	6.872

Vrijwillige voortzetting pensioenopbouw

De pensioenopbouw kan onder bepaalde voorwaarden (met name minstens 3 jaar deelnemer, geen andere pensioenregeling) vrijwillig voor maximaal 3 jaar voortgezet worden. Bij vrijwillige voortzetting komt de premie volledig voor rekening van de deelnemer.

	31-12-2023		31-12-2022	
	aantal	Opbouw-waarde	aantal	Opbouw-waarde
Vrijwillige voortzetting	3	17	3	1

Gemoedsbezwaarden

Het pensioenreglement kent een regeling voor werknemers die gemoedsbezwaren hebben tegen iedere vorm van verzekering. Deze werknemers kunnen vrijstelling van de verplicht gestelde collectieve pensioenregeling verkrijgen. In dat geval gaan de deelnemers dezelfde premiebijdragen betalen als de reguliere deelnemers. Deze bijdragen worden op een aparte spaarrekening geboekt. Het gespaarde bedrag wordt vanaf de pensioneringsdatum in gelijke termijnen aan de werknemer uitgekeerd gedurende 15 jaar. Ingegane uitkeringen worden jaarlijks per 1 januari verhoogd met een door het Bestuur vastgestelde intrestvoet.

BIJLAGEN

	31-12-2023		31-12-2022	
	aantal	Opbouw- waarde	aantal	Opbouw- waarde
Gemoedsbezwaarden	16	233	16	225

Mutatieoverzicht deelnemers en gepensioneerden

	deelnemers (excl. arbeids- ongeschikten)	gewezen deelnemers	Arbeids- ongeschikte deelnemers	gepensioneer- den	Totaal
Stand per 1 januari 2023	13.017	49.699	-	12.849	75.565
(Her)toetreding	2.961	-393		-4	2.564
Uitdiensttreding	-3.148	3.134		4	-10
Pensionering	-121	-593		716	2
Overlijden	-27	-126		-220	-373
Waardeoverdacht	-158	-8.746		-	-8.904
Afkoop kleine pensioen	-18	-392		-53	-463
Beëindiging wezenpensioen				-8	-8
Verval kleine pensioenen		-1		-	-1
Overige oorzaken	-1	-3		-3	-7
Totaal per 31 december 2023	12.505	42.579	-	13.281	68.365

	deelnemers (excl. arbeids- ongeschikten)	gewezen deelnemers	Arbeids- ongeschikte deelnemers	gepensioneer- den	Totaal
Stand per 1 januari 2022	13.721	48.877	-	12.598	75.196
(Her)toetreding	4.239	-1.684		-	2.555
Uitdiensttreding	-4.844	4.828		-	-16
Pensionering	-74	-602		1.032	356
Overlijden	-22	-182		-528	-732
Waardeoverdacht	-3	-1.178		-	-1.181
Afkoop kleine pensioen	-	-389		-169	-558
Beëindiging wezenpensioen	-	-		-24	-24
Verval kleine pensioenen	-	-		-	-
Overige oorzaken	-	29		-60	-31
Totaal per 31 december 2022	13.017	49.699	-	12.849	75.565

Aantallen naar leeftijd

BIJLAGEN

2023	Leeftijd	deelnemers met opbouw (incl. AO)	gewezen deelnemers	Gepensioneerd en	Totaal
	<20			56	56
	20-25	1.367	1.528	8	2.903
	25-30	1.237	2.644	2	3.883
	30-35	1.211	3.159	2	4.372
	35-40	1.118	3.302	4	4.424
	40-45	1.060	2.742	15	3.817
	45-50	1.299	3.559	20	4.878
	50-55	1.743	6.259	83	8.085
	55-60	1.624	7.890	204	9.718
	60-65	1.437	8.294	407	10.138
	65-70	409	3.183	2.736	6.328
	70-75	-	13	3.751	3.764
	75-80	-	5	3.013	3.018
	80-85	-	1	1.782	1.783
	85-90	-	-	886	886
	90-95	-	-	256	256
	>95	-	-	56	56
		12.505	42.579	13.281	68.365

2022	Leeftijd	deelnemers met opbouw (incl. AO)	gewezen deelnemers	Gepensioneerd en	Totaal
	<20	-	-	37	37
	20-25	199	96	21	316
	25-30	1.591	2.241	6	3.838
	30-35	1.299	3.738	2	5.039
	35-40	1.282	3.970	3	5.255
	40-45	1.102	3.065	8	4.175
	45-50	1.202	3.483	16	4.701
	50-55	1.627	5.502	35	7.164
	55-60	1.866	9.343	126	11.335
	60-65	1.578	9.939	270	11.787
	65-70	1.137	7.390	724	9.251
	70-75	134	912	3.532	4.578
	75-80	-	17	3.546	3.563
	80-85	-	2	2.353	2.355
	85-90	-	1	1.387	1.388
	90-95	-	-	575	575
	>95	-	-	208	208
		13.017	49.699	12.849	75.565

Kenmerken pensioenregeling

De pensioenregeling in 2023

Pensioensysteem

Het fonds hanteert een pensioenregeling in de vorm van een middelloonregeling. Dit betekent dat de deelnemer elk jaar pensioen opbouwt over de pensioengrondslag. De deelnemer ontvangt dus een pensioen (+ AOW) dat gebaseerd is op het gemiddelde salaris dat hij heeft verdiend gedurende de deelname aan het fonds.

Voor werknemers is het mogelijk om het ouderdomspensioen te vervroegen tot 5 jaar voor de AOW-leeftijd. Het is mogelijk om het ouderdomspensioen uit te stellen tot 5 jaar na de AOW-leeftijd. De deelnemer kan daarbij ook kiezen voor een deeltijdpensioen of een hoog-laag pensioen.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het fonds, neemt vanaf de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt verplicht deel aan de pensioenregeling. Met ingang van 1 januari 2024 wordt de toetredingsleeftijd 18 jaar.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is met ingang van 1 januari 2021 68 jaar, ingaande de eerste dag van de maand dat de deelnemer 68 jaar is geworden.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag, die gebruikt wordt om de opbouw van het pensioen te berekenen, is het pensioengevend salaris min de franchise. In 2023 bedroeg de franchise € 8,27 voor elk gewerkt contractuur, met een jaarlijks maximum van € 16.322,00.

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

In 2023 werd 1,54% van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Partnerpensioen

Voor eventuele nabestaanden wordt jaarlijks partnerpensioen opgebouwd ter hoogte van 70% van het ouderdomspensioen.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 20% van het totale partnerpensioen, en wordt uitgekeerd tot 18 jaar. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld. Met ingang van 1 januari 2018 wordt het wezenpensioen bij schoolgaande of studerende wezen tot maximaal 27 jaar uitgekeerd.

Uitruilen partnerpensioen ouderdomspensioen

Het omzetten van partnerpensioen (opgebouwd na 1 januari 2002) in ouderdomspensioen is mogelijk. Met ingang van 2008 is ook het recht om ouderdomspensioen om te zetten in partnerpensioen opgenomen in het pensioenreglement. Deze "uitruil" kan plaatsvinden op de datum van pensionering. Het ouderdomspensioen kan ook (gedeeltelijk) uitgeruild worden in partnerpensioen. Dit is mogelijk bij beëindiging van de deelneming of op de pensioneringsdatum.

Premie

De te betalen premie was in 2023 28,30% van de pensioengrondslag. Hiervan kwam 17% voor rekening van de werkgever en 11,3% voor rekening van de werknemer.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het pensioenreglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

Vrijwillige voortzetting

De pensioenopbouw kan in bepaalde situaties vrijwillig worden voortgezet voor maximaal 3 jaar, waarbij de werknemer de volledige premie dient te betalen. Indien er winst uit onderneming wordt genoten, kan dit voor maximaal 10 jaar.

BIJLAGEN

Klachten- en geschillenprocedure

In het pensioenreglement is de klachtenprocedure opgenomen voor de (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden. Bij klachten gaat het om de uitvoering van de pensioenregeling. De klacht wordt dus primair gericht aan de administrateur. De klachtenprocedure is ook vermeld in het uitvoeringsreglement, omdat ook werkgevers een klacht kunnen hebben over de uitvoering van de pensioenregeling.

In het pensioenreglement is ook de geschillenprocedure voor de hierboven genoemde groep belanghebbenden opgenomen. Bij geschillen gaat het om een bezwaar tegen een besluit van het Bestuur, niet zijnde een besluit van algemene strekking. In dat geval is er een geschil met het Bestuur van het fonds. Hiertegen kan een beroep worden ingesteld bij de Commissie van Scheidslieden, die bestaat uit drie onafhankelijke leden. Met ingang van 1 januari 2024 wordt de Commissie van Scheidslieden opgeheven en is het fonds aangesloten bij de Geschilleninstantie Pensioenenfondsen.

De geschillenprocedure is ook vermeld in het uitvoeringsreglement, omdat ook werkgevers een bezwaar kunnen hebben tegen een besluit van het Bestuur.

BIJLAGEN

Bestuur en Commissies

Bestuur

Het paritaire Bestuur is op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Namens werkgevers	Man/Vrouw	Geboortedatum	Benoemd tot	Voorgedragen door
L.T.M de Leede	V	08-06-1962	1-1-2025	KNS
W.A.J. Geurts	M	04-04-1962	1-1-2026	KNS
A. Tarmond	M	13-05-1980	1-1-2025	KNS
A.J.M. van Amerongen	M	23-03-1969	1-1-2026	KNS
M. Lemsom	V	11-11-1965	1-7-2027	KNS

Namens werknemers	Man/Vrouw	Geboortedatum	Benoemd tot	Voorgedragen door
E. Deuling	M	07-04-1988	1-4-2027	FNV
Vacature				FNV
M. Pet	M	15-03-1982	1-1-2026	CNV

Namens gepensioneerden	Man/Vrouw	Geboortedatum	Benoemd tot
I.M. van Eekelen	V	17-04-1975	1-1-2026
R. Dik	M	16-10-1965	1-1-2025

Mevrouw Van Eekelen was in 2023 voorzitter namens de werknemers en fungerend Bestuursvoorzitter.

Mevrouw De Leede was voorzitter namens de werkgevers.

Beleggingscommissie

Samenstelling per 31 december 2023:

Leden	Organisatie
L.T.M. de Leede	KNS
E. Deuling	FNV
A.J.M. van Amerongen	KNS

Risicocommissie

Samenstelling per 31 december 2023:

Leden	Organisatie
vacature	
M. Pet	CNV
A. Tarmond	KNS (voorzitter commissie)

Communicatiecommissie

Samenstelling per 31 december 2023:

Leden	Fonds-orgaan	Organisatie
M. Lemsom	Bestuur	KNS
R. Dik	Bestuur	FNV (voorzitter commissie)
I.M. van Eekelen	Bestuur	FNV

Sleutelfunctiehouder risicomangement

De heer R. Dijkstra

Sleutelfunctiehouder interne audit

De heer W.A.J. Geurts

Sleutelfunctiehouder actuariel

De heer H. Veerman

Overzicht nevenfuncties Bestuursleden per 31 december 2023

De met een * aangegeven functies zijn betaald, al dan niet via de arbeidsrechtelijke werkgever van het bestuurslid.

Mevrouw Van Eekelen

- Pensioenbestuurder FNV *
- Bestuurder BPF MITT
- Bestuurder en werknemersvoorzitter BPF VLEP
- Vereffenaar bij BPF Tandtechniek i.l.

Mevrouw De Leede

- Bestuurder SPN (Bpf Notariaat)
- Vice voorzitter BPFL (Bpf Levensmiddelen)

De heer Deuling

- Pensioenbestuurder FNV *
- Bestuurder Bpf Bouw

De heer Pet

- Pensioenbestuurder van CNV *
- Oak pensioenfonds, niet uitvoerend bestuurslid
- Bpf voor Vlees, Vleeswaren, Gemaksvoeding en Pluimveevlees (VLEP), bestuurslid
- Bpf voor het kappersbedrijf, bestuurslid
- Stichting RVU Pluimvee, algemeen bestuurslid
- Stichting Sportevenementen Le Champion, lid ledenraad

De heer Dik

- Pensioenbestuurder FNV *
- Juridisch medewerker FNV *
- Lid geschillencommissie cao Slagersbedrijf
- Bestuurslid BPF Bakkers
 - Voorzitter communicatiecommissie BPF Bakkers
 - Lid pensioen- en uitvoeringscommissie BPF Bakkers

De heer Van Amerongen

- Sleutelfunctiehouder Risk bij Pensioenfonds StIPP
- Voorzitter Raad van Toezicht bij Pensioenfonds Foodservice
- Bestuurder (NUB) bij Pensioenfonds ABN AMRO
 - Voorzitter commissie Vermogensbeheer & Balansmanagement
 - Lid commissie Juridische Zaken
 - Lid Commissie van Beroep
- Lid visitatiecommissie bij Pensioenfonds St Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium
- Lid Raad van Toezicht bij Pensioenfonds Nederlandse Groothandel
- Lid interne adviescommissie bij Stichting Pensioen Opleidingen (SPO)
- Lid Raad van Toezicht Centraal Beheer APF

Mevrouw Lemsom

- Directeur vereniging Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie *
- Bestuurslid Stichting Opleidingsfonds Slagersbedrijf (Sovvb)Bestuurslid Stichting Vormings- en Ontwikkelingswerk in het Slagersbedrijf (Vos)Bestuurslid Stichting Aanvullingsfonds voor het Slagersbedrijf I (SAS 1)Bestuurslid Stichting SAS zorgportaal Bestuurder Daan Schopstichting Voorzitter Vereniging Zelfslachtende slagers
- Lid Georganiseerd Overleg (Cao voor het Slagersbedrijf)

BIJLAGEN

- Bestuurder Stichting Allergenen en Warenkennis
- Bestuurder Stichting CBS Comore
- Bestuurder Stichting het Nationaal Slagerij- en Vlees Museum

De heer Tarmond

- Manager Werkgeverszaken Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie *
- Bestuurslid Stichting VOS (Stichting Vormings- en Ontwikkelingsfonds Slagersbedrijf)
- Bestuurslid Sovvb
- Bestuurslid Stichting SAS Zorgportaal
- Bestuurslid Stichting SAS I
- Bestuurssecretaris Stichting Meestertitels Slagersbranche
- Cao-onderhandelaar voor de Slagers-cao
- Cao-onderhandelaar voor de Poeliers-cao

De heer Geurts

- Manager Actuarieel Advies & ALM bij PGGM*

BIJLAGEN

Het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Namens gepensioneerden:	Man/vrouw:	Geboortedatum	Benoemd tot:	Benoemd door:
J. van der Kooi	M	18-01-1947	1 januari 2025	CNV
J. Stoots	M	22-08-1953	1 januari 2025	FNV

Namens werknemers:

K. Bant	V	02-04-1971	1 januari 2025	FNV
H. Hartgerink	M	25-08-1959	1 januari 2025	FNV
Vacature				CNV

Namens de werkgevers:

H.J. Hofmeester	M	07-10-1944	1 januari 2025	KNS
J.L.M. te Riele	M	03-06-1947	1 januari 2025	KNS

De Raad van Toezicht is op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

	Man/vrouw:	Geboortedatum	Benoemd tot:
C.A.P Kuiper	V	20-11-1978	1 oktober 2027
S. Acar	V	31-07-1975	1 januari 2026
P. de Geus	M	28-06-1963	1 juli 2027

De met een * aangegeven functies zijn betaald, al dan niet via de arbeidsrechtelijke werkgever van het Bestuurslid.

Mevrouw Kuiper

- Bestuurder Stichting Pensioenfonds voor de Woningcorporaties
- Lid Visitatiecommissie Stichting Sportfondsen Pensioenfonds

Mevrouw Acar

- NN Group hoofd public markets *
- Lid Beleggingscommissie APF

De heer De Geus

- Bestuurder Oak pensioenfonds
- Bestuurder Bpf voor de Banden en Wielenbranche
- Bestuurder Stichting Pensioenfonds Xerox

Samenwerkende organisaties

Interne partijen

KNS, CNV en FNV dragen Bestuursleden voor, en benoemen de leden van het verantwoordingsorgaan.

Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie (KNS)

Postbus 1234
2280 CE Rijswijk
(070) 390 63 65
www.knsnet.nl

FNV

Postbus 9208
3506 GE Utrecht
(0900) 96 90 (€ 0,10 p/m)
www.fnv.nl

CNV

Postbus 2550
3500 GM Utrecht
(030) 751 10 07
www.cnvvakmensen.nl

Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende partijen.

Uitvoeringsorganisaties

Pensioenbeheer

- Appel Pensioenuitvoering

Vermogensbeheer (Fiduciair manager)

- Van Lanschot Kempen Investment Management

Beleggingsadministrateur (Bewaarder – custodian)

- Caceis

Externe adviseurs

- M.M. van IJzerloo, Actor Bureau voor Sectoradvies, Bestuursbureau (algemeen advies & Bestuursondersteuning)
- C. Rouw, Actor Bureau voor Sectoradvies, Bestuursbureau (algemeen advies & Bestuursondersteuning)
- I. Nieboer, Actor Bureau voor Sectoradvies, Bestuursbureau (algemeen advies & Bestuursondersteuning)
- M. Verheul - ICC Verheul (vermogensbeheer)
- L. Thissen - Sprenkels & Verschuren B.V. (adviserend actuaaris)

Waarmerkend actuaaris

Drs. Hen Veerman AAG RBA
Triple A - Risk Finance Certification B.V.

Externe accountant

C.J. de Witt RA
Deloitte Accountants B.V.

Compliance ondersteuning

K.M. Westerhof, Actor Bureau voor Sectoradvies

Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)	Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.
ALM (Asset Liability Management)	Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.
Benchmark	Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.
Boekwaarde	Het bedrag waarvoor een bezitting in de balans is opgenomen.
Converteerbare obligatie	Een obligatie die omgezet kan worden in aandelen.
Dekkingsgraad	<p>De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.</p> <ul style="list-style-type: none">• De UFR-dekkingsgraad is gelijk aan het pensioenvermogen gedeeld door de technische voorzieningen.• De beleidsdekkingsgraad betreft de dekkingsgraad waarop beleidsmaatregelen gebaseerd zullen worden. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de aanwezige dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden, inclusief de maand waarin de beleidsdekkingsgraad wordt vastgesteld.• De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de verhouding tussen het aanwezige vermogen en de technische voorzieningen waarbij voor de toekomstige jaren rekening wordt gehouden met toekenning van de voorwaardelijke toeslagverlening.• De vereiste dekkingsgraad is de verhouding tussen het vereist eigen vermogen en de verplichtingen.• De minimaal vereiste dekkingsgraad is de verhouding tussen het minimaal vereist eigen vermogen en de verplichtingen.
Deposito	Tegoed bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.
Derivaat	Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.
Duration	Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.
Franchise	Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon wordt geen premie betaald en worden geen aanspraken opgebouwd.
FTK (Financieel Toetsingskader)	Stelsel van DNB voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

BIJLAGEN

Geamortiseerde kostprijs	Het bedrag waarvoor financiële activa of verplichtingen bij eerste verwerking worden gewaardeerd minus aflossingen, plus of minus de cumulatieve afschrijving, gebruikmakend van de effectieve-rentemethode voor het verschil tussen het oorspronkelijke bedrag en het bedrag op de vervaldatum, en minus bijzondere waardeverminderingen of niet ontvangen bedragen.
High Yield	Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.
IBNR	“Incurred but not reported” Dit zijn voorzieningen (voor schade) die zich wel hebben voorgedaan, maar die nog niet gemeld zijn of bekend zijn.
Integriteitsrisico	Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers of de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.
Intrinsieke waarde	De actuele waarde van een belegging. Dit is de daadwerkelijke waarde op dat moment, die hoger of lager kan liggen dan de boekwaarde. Bij de boekwaarde wordt enkel naar de waarde in de balans gekeken.
Marktwaarde	Het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. Ook wel reële waarde genoemd.
Nominale waarde	De waarde die vermeld staat op een munt of een verhandelbaar waardepapier zoals een aandeel of obligatie.
Outperformance	Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.
Reële waarde	Het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. Ook wel Marktwaarde genoemd.
Rekenrente	Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.
Solvabiliteit	Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.
Sterftegrondslag	Berekeningsmethode gebaseerd op een statistisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.
Swap	Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.
Swaption	Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.
Underperformance	Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

BIJLAGEN

Vastrentende waarden	Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheke.
Technische voorzieningen	De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.
Waardeoverdracht	Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.
Z-score	Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het Bestuur vastgestelde normportefeuille.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: **Stichting 'de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf**
 Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500Y6JJP1TXK0K288

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja
 Nee

☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie 	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van <ul style="list-style-type: none"> ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: <ul style="list-style-type: none"> ☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen 	

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023		
Scope 1-broeikasgasemissies	ton CO2e	58.487,84	54.606,65	30%	26%
Scope 2-broeikasgasemissies	ton CO2e	25.173,39	23.453,91	30%	26%
Scope 3-broeikasgasemissies	ton CO2e	601.971,74	568.720,20	30%	26%
Totale broeikasgasemissies	ton CO2e	683.567,03	644.552,21	30%	26%
Koolstofvoetafdruk	ton CO2e per miljoen EUR van belegging	257,23	256,72	30%	26%
Broeikasgasemissies-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO2e per miljoen EUR omzet	814,85	883,76	33%	30%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	1%	1%	34%	31%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	75%	70%	30%	24%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur, per miljoen EUR omzet	2,65	3,24	28%	27%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten - Industrie	Gigawattuur, per miljoen EUR omzet	0,54	0,50	28%	27%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur, per miljoen EUR omzet	1,63	1,19	28%	27%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur, per miljoen EUR omzet	0,92	1,10	28%	27%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur, per miljoen EUR omzet	1,92	2,12	28%	27%
Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	34%	31%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	14%	9%	33%	30%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023		
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,01	0,02	33%	30%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	34%	31%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	18%	18%	34%	31%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023		
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	0%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	7%	37%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	2%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	1%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	5%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	16%	37%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	7%	37%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?
Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.
- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?
Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- Ja
 Nee

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	3,5%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	2,9%
France	Staatsobligatie	Frankrijk	2,7%
Austria	Staatsobligatie	Oostenrijk	1,2%
Belgium	Staatsobligatie	België	0,8%
Finland	Staatsobligatie	Finland	0,8%
Taiwan Semiconductor Manufacturing Company Limited	Informatie- technologie	Taiwan	0,6%
European Union	Overige	België	0,5%
Novo Nordisk A/S	Gezondheidszorg	Denemarken	0,5%
KfW	Overige	Duitsland	0,5%
SAP SE	Informatie- technologie	Duitsland	0,5%
ASML Holding N.V.	Informatie- technologie	Nederland	0,4%
Credit Agricole SA London Branch	Overige	Verenigd Koninkrijk	0,4%
AstraZeneca PLC	Gezondheidszorg	Verenigd Koninkrijk	0,4%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	0,4%

De lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

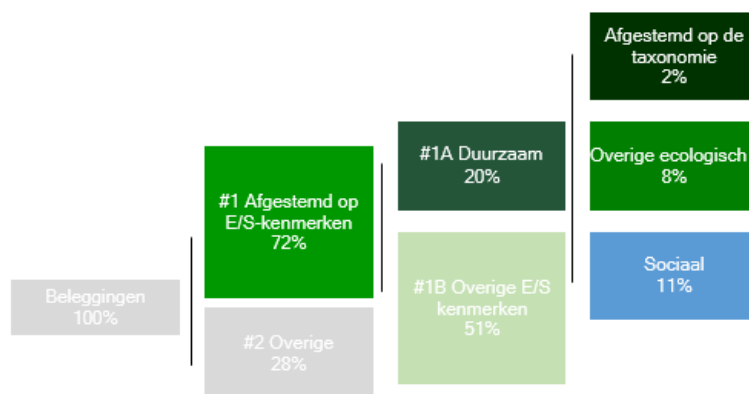
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de kapitaaluitgaven (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie; - de operationele uitgaven (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten voldoen aan praktijken van goed bestuur. Voor staatsobligaties, illiquide beleggingen, waaronder Nederlandse hypotheek en vastgoed, en LDI-producten vindt de beoordeling van de E/S kenmerken plaats in managersselectie en reguliere monitoring en wordt de opname in dit onderdeel gewaarborgd.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en derivaten.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstellingen, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel voldoen aan praktijken van goed bestuur.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de taxonomie. Deze hanteert dezelfde criteria als #1A duurzame beleggingen, maar telt alleen het percentage van de omzet mee dat bijdraagt aan de duurzame doelstellingen.

Overige ecologisch en sociaal omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

● **In welke economische sectoren werd belegd?**

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	72%	20%	51%	2%	8%	11%	28%
Communicatie-diensten	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumenten-goederen	2%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumenten-goederen	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Energie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	7%	1%	6%	0%	1%	0%	0%
Gezondheidszorg	3%	2%	1%	0%	0%	2%	0%
Industrie	2%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Informatie-technologie	3%	1%	2%	0%	1%	0%	0%
Basisindustrie	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Overige	50%	14%	36%	1%	5%	9%	28%
Nutsvoorzieningen	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

● Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

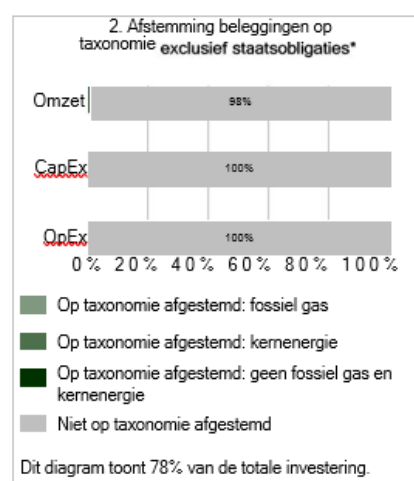
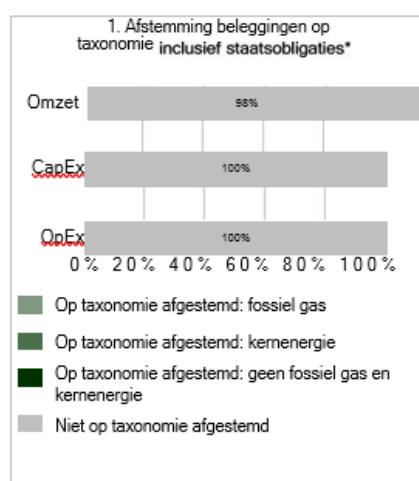
Ja

In fossiel gas

Kernenergie

Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode is om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

*In deze grafieken omvatten 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

● Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?
0%

● Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
8%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
11%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?
Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld [Climate Action 100+](#) en [Nature Action 100+](#). Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.
- Impact beleggen: een deel van de beleggingsportefeuille richtte zich in 2023 op initiatieven die concreet bijdragen aan oplossingen voor ecologische en/of sociale vraagstukken.